

**T.C
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BAILO AGOSTINO NANI'NİN RELAZIONE'SİNE GÖRE 17.YÜZYIL
BAŞI OSMANLI VENEDİK İLİŞKİLERİ**

CANAN SAMİ

294022001-2D

DANIŞMAN

YARD. DOÇ. DR. ŞEFİK PEKSEVGEN

ŞUBAT, 2012

İSTANBUL

**BAILO AGOSTINO NANI'NİN RELAZIONE'SİNE GÖRE 17.YÜZYIL BAŞI
OSMANLI VENEDİK İLİŞKİLERİ**

by

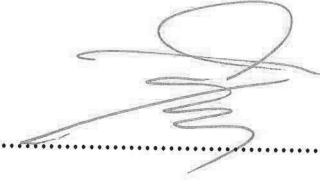
CANAN SAMİ

Approved by:

Prof. Dr. Ahmet Taşağıl

.....

Yrd. Doç. Dr. Şefik Peksevgen
(Supervisor)

.....

Yrd. Doç. Dr. Nilüfer Hatemi

.....

Date of Approval by the Administrative Council of the Institute 24/05/2012

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMA LİSTESİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
1. GİRİŞ.....	1
2. OSMANLI VENEDİK İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI VE GELİŞİMİ.....	3
3. 16.YÜZYIL SONU-17.YÜZYIL BAŞI OSMANLI-VENEDİK MÜNASEBETLERİ VE DEVLETLERARASI REKABET.....	12
4. VENEDİK CUMHURİYETİ, BALYOSLUK KURUMU VE OSMANLI VENEDİK İLİŞKİLERİNDEKİ ÖNEMİ.....	15
4.1 İSTANBUL'DA YAŞAYAN VENEDİKLİ HALK.....	28
5. III. MEHMET DÖNEMİNE (1595-1603) KISA BİR BAKIŞ.....	30
6. AGOSTİNO NANI'NİN OSMANLI ANALİZİ YAPTIĞI RELAZIONE'SİNDEKİ İLGİNÇ NOKTALAR VE BUNLARIN BİLİNENLERLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	35
6.1 BİR YABANCI GÖZÜYLE III. MEHMED VE VALİDE SAFİYE SULTAN...36	
6.2. NANI GÖZÜYLE III. MEHMED'İN ŞEHZADELERİ.....	43
6.3 NANI'YE GÖRE OSMANLI'NIN DURUMU VE BOZULMA NEDENLERİ..45	
6.4 OSMANLI HÂKİMİYETİ ALTINDAKİ GAYRİMÜSLİMLER.....	48
6.5 III. MEHMED'İN AKIL HOCASI HOCA SAADETTİN.....	50
6.6 NANI GÖZÜNDE ZOR BİR HEDEF: CİGALAZADE SİNAN PAŞA.....	52
7. SONUÇ.....	54
KAYNAKÇA.....	57
EKLER.....	61

EK 1 OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ BOYUNCA İSTANBUL'DA GÖREV YAPMIŞ BALLYOSLAR LİSTESİ.....	61
EK 2 AGOSTINO NANI TARAFINDAN HAZIRLANAN VE VENEDİK SENATOSU'NDA OKUNAN OSMANLI İMPARATORLUĞU İLE İLGİLİ RELAZIONE'DEN SEÇİLMİŞ PARÇALAR VE TERCÜMESİ.....	66
EK 3 AGOSTINO NANI'NİN RELAZIONE'Sİ.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	83

KISALTMA LİSTESİ

age	Adı geçen eser
agm	Adı geçen makale
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
DİA	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İA	İslam Ansiklopedisi
s.	Sayfa
TTK	Türk Tarih Kurumu

ÖZET

İstanbul'un fethi ile yoğunluk kazanan Osmanlı Venedik ilişkilerinde balyoslar aktif rol oynamışlardır. La Serenissima olarak anılan Venedik Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti nezdindeki daimi elçisi ve temsilcisi olan balyosun amacı, Venedik'in Osmanlı Devleti ile sosyal, kültürel ve siyasi ilişkilerini geliştirip dengede tutmaktır. 1454 yılı itibariyle, Venedik Cumhuriyeti'nin 18.yüzyılda son bulmasına kadar olan dönemde, görev süreleri ortalama üç yıl olmak kaydıyla, Osmanlı hakimiyetindeki İstanbul'da birçok balyos görev yapmıştır ve ülkelerine döndükten sonra, Venedik Doç'u ve Senato'suna sunmak üzere, Osmanlı hakkındaki gözlemlerini anlattıkları relazione adında uzun raporlar hazırlamışlardır.

Bu tez çalışmasında, balyosluk ve Osmanlı Venedik ilişkilerinin anlatımı dışında, III.Mehmed döneminde 1600 tarihi itibariyle İstanbul'da balyosluk görevini sürdürmüş Agostino Nani'nin Venedik Doç'una hitaben yazdığı relazione'si üzerinde durulmuştur. Bu relazione'de III.Mehmed ve şehzadeleri, Valide Safiye Sultan ve dönemin Osmanlı İmparatorluğu hakkında verilen bilgiler gerçeklerle karşılaştırılarak incelenmiştir.

Bu çalışmada ayrıca, Latince'ye benzer sözcüklere yer verilmiş, günümüz İtalyancasından farklı, eski bir İtalyanca ile yazılmış bu relazione'nin bazı kısımları ilk kez olarak Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

ABSTRACT

The Bailo's have played an active role in the Ottoman-Venetian relations, which have intensified after the conquest of Istanbul. Bailo's being the permanent ambassador and representative of the Republic of Venice (referred to also as 'the Serenissima') had the main objective to develop the social, cultural and political relations and keep them in balance. Starting from the year 1454 until the end of the Venetian Republic (18th century), many bailos have served in the Ottoman ruled Istanbul – on average three year terms, and after returning to their country, prepared detailed reports on their observations on the Ottoman Empire, later to be presented personally to the Venetian Dodge and the Senate.

In this thesis, in addition to the explanation of the institution of Bailo and the Ottoman-Venetian relations, the relazione which was written to the Dodge of Venice by Agostino Nani (started the position in 1600 in Istanbul) is focused upon. The information presented in the relazione about the Ottoman Empire, Mehmed III, his sons and his mother Sultan Safiye, is also compared with the accurate information at the times.

In addition, the relazione written with an ancient Italian language mixed heavily with Latin words, much different than the modern day Italian, has been translated to Turkish for the first time.

1. GİRİŞ

Bu çalışmada işlenmekte olunan relazione, İstanbul'da Venedik Cumhuriyeti'nin daimi elçisi anlamına gelen bailo görevinde bulunmuş Agostino Nani tarafından, Venedik Cumhuriyeti Doge'si Marino Grimani'ye hitaben yazılmıştır.

Bu relazione, bir relazione'ler derlemesinden bir tanesidir. Bu derlemenin iki farklı ismi mevcuttur. Ana kapaktaki ismi, "Senato'da Venedik Elçilerinin İlişkileri" anlamına gelen "Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato (1590–1793)" iken kapağın ters yüzündeki ismi ise "Le Relazioni Degli Stati Europei Lette al Senato dagli Ambasciatori Veneziani nel Secolo Decimosettimo" olarak gözüktür. Bu da "17. yüzyılda Venedikli elçilerden Senato'ya okunan Avrupa Devletleri'nin ilişkileri" anlamına gelir. Bu relazione'ler kapakta yazdığı üzere, Nicolo Barozzi ve Guglielmo Berchet tarafından 1871 tarihinde matbu metin haline getirilmiştir. Bununla birlikte, bu relazione'lerin 1984 tarihinde Torino'da Bottega D'Erasmus Basımevi tarafından yayınlanmış olduğu ve bu tarih itibari ile de A.B.D.'de Ohio'da bulunan Jerome Library'de, Bowling Green State University'de bulunduğu bilgisi mevcuttur. Agostino Nani veya bu relazione'ler ile ilgili Türkiye'de herhangi bir basılmış eser bulunmadığından, bunların ülkemizde henüz incelenmediği kanısındayım.

Relazione'nin yazım tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmasa da, kitap haline getirilmiş bu relazione'ler dizininin giriş bölümünde, Agostino Nani'nin 7 Nisan 1600 tarihinde İstanbul'da bailo görevine seçildiği, daha sonra başka bir düklükte elçilik yaptığı ve 1610 yılında Fransız kralına elçilik yapmaya başladığına dair bir yazı mevcuttur. Nani, bu relazione'de Venedik Cumhuriyeti Doge'sine Osmanlı İmparatorluğu hakkında detaylı bilgiler vermektedir.

Bu derlemenin giriş bölümünde yazar Agostino Nani ile ilgili olarak, dönemin çok değerli kişilerinden biri olduğu yazılmaktadır. Verilen bilgilere göre, Agostino Nani'den önce, İstanbul'da Signor Cappello'nun elçilik görevini sürdürmekte olduğu, aslında Venedik'ten İstanbul'a bailo olmak üzere 29 Mayıs 1599 yılında Vincenzo Gradenico isminde başka bir elçi yollandığı, fakat Signor Gradenico'nun İstanbul'a vardığından birkaç ay sonra, 1600 yılının Mart ayında yüksek ateşten hastalanıp öldüğü, bu durumda Signor Cappello'nun onun yerine seçilip yollandığı ve bir sonraki bailo Nani gelene kadar geçici olarak görevine devam ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, Agostino Nani'nin seçilmiş olduğu Venedik Senatosu'ndaki oylamadan bahsedilmektedir. Bailo seçilmesi için yapılan bu oylamada Agostino Nani için 198 kişiden, kimse olumsuz oy vermemiş, yalnızca 3 kişi çekimser kalmış, diğer herkes olumlu oy vermiş ve Nani "bailo" seçilmiştir¹.

"Bailo", Venedik Devleti'nin İstanbul'daki daimi elçisidir. Aynı zamanda İstanbul'da yaşayan Venedik toplumunun da merkezindeki tek kişi Bailo'dur. Bu dönemde Bailo'ların görevi, Osmanlı İmparatorluğu'nda Venedik'i, amaçlarını ve politikalarını ve aynı zamanda burada yaşayan Venedik halkını korumaktır. Bununla birlikte, Venedik'in Osmanlı Devleti ile sosyal, kültürel ve siyasal ilişkilerini geliştirip dengede tutmaktır. Bailo, Venedik Devleti ve halkının gerçek temsilcisiydi².

Bu çalışmada yararlanacağımız birincil kaynak, görev süreleri yaklaşık üç yıl olan bailoların görevleri sona erdikten ve ülkelerine döndükten sonra on beş gün içinde hazırlayarak Venedik Senato'suna okumak zorunda oldukları, çoğunlukla sunuş süresi dört saati aşan ve birer hitabet örneği sayılabilecek, "Gerçek Durum Değerlendirmesi" olan "Relazione" adı verilen

---

¹ *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Relazione di Costantinopoli del Bailo Agostino Nani 1600-1603*, (Torino: Bottega d'Erasmus, 1984), s.13

² Eric Dursteler, *The Venetian Nation in Constantinople*, (Rhode Island: Brown University, 2000), s. 122

resmi raporlardan biridir. Venedik vatandaşlarının da bailo tarafından sunulurken Senato’da izleme olanağı buldukları bu raporlarda, bailolar bulunmuş oldukları ülkenin siyasal, ekonomik, askeri, durumu ile ilgili bilgilerin dışında, o ülkenin coğrafyası, iklimi, bitki örtüsü, hayvan türleri, insan yapısı, tarihi hatta arkeolojisi hakkında bilgiler yer almaktaydı. O ülkenin para ve insan kaynaklarından, kara ve deniz güçlerinden de bahsederek o ülke hakkında detaylı analizini yapmaktaydılar³. Bu relazione, dönemin Venedik Cumhuriyeti bailo’su Agostino Nani tarafından tıpkı tüm relazioneler gibi Venedik Doç’una hitaben yazılmıştır. Bu raporun yazılış tarihiyle ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir, fakat bir relazione olması ve Nani tarafından bailoluk görevi sona erdikten sonra yazılmış olduğu göz önüne alındığında, 1602 veya 1603 tarihlerinde kaleme alındığı fikrine varılabilir. Raporun dili hakkında bilgi verilmesi gerekirse, günümüz İtalyancasından çok farklı, Latince sözcüklere sıkça yer verilmiş ve farklı bir diyalekt ile yazıldığı görülmektedir.

Agostino Nani’nin tarihimize ışık tutan değerli bilgilerinden ve bunların Osmanlı tarih bilgileriyle karşılaştırılarak değerlendirilmesinden önce, Osmanlı Venedik münasebetlerinin doğuşu ve gelişiminden, 16.yüzyıl boyunca özellikle Akdeniz’de yaşanan devletlerarası kıyasıya rekabetten, bailo adını taşıyan Venedikli elçiler ve İstanbul’daki görev ve yaşamlarından bu çalışmada detaylı bir şekilde bahsedilecektir.

2. OSMANLI VENEDİK İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI VE GELİŞİMİ:

Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki uzun süreli tarihi ilişki, ilk olarak 14. Yüzyılda imzalanan bir ticaret anlaşmasıyla başlamakta ve Akdeniz’de bir güç mücadelesi şeklinde 18.yüzyılda Venedik Cumhuriyeti’nin Napolyon yönetimindeki Fransız güçler

---

³ Zeki Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, (İstanbul: Bağlam Yayınevi, 2006), s.32

tarafından işgal edilerek son bulmasına kadar devam etmektedir. Bu tarihsel sürecin dönüm noktası, şüphesiz, büyük bir Venedik kolonisinin ikamet etmekte olduğu ve meşhur Venedikli tacirler için ticari açıdan büyük önem taşıyan, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti ve Akdeniz'in yönetimi bakımından stratejik bir konuma sahip olan Kostantinopolis'in Türkler tarafından fethi ve fetihden sonra Fatih Sultan Mehmed'in Venediklilere verdiği ticari ve diplomatik imtiyazlar olmuştur. Venediklilere tanınan bu önceliklerin başında hiç kuşkusuz İstanbul'da devamlı bir elçinin bulunması ve pekçok ticari imtiyazlar gelmektedir⁴.

Dönemin iki büyük gücü olan Osmanlı-Venedik ilişkilerindeki yoğun dönem ise, 14.yüzyılın ortalarından 16.yüzyılın ortalarına kadar uzanan iki yüzyıllık bir zaman dilimini kapsar. Bu dönem içerisinde kimi zaman siyasi gelişmeler ön planda olsa da, aralarındaki ilişkilerin temel belirleyicisi, Akdeniz üzerinden ticaret ve bu husustaki güç dengelerini yürütebilmektir.

Osmanlı-Venedik arasındaki, bahsettiğimiz üzere, daha çok ekonomik ağırlıklı olan siyasi ilişkilerin temelleri Osmanlı'nın erken dönemlerine, 1381 yılına uzanır. Bu tarihten önce Osmanlı İmparatorluğu ile İtalyan Cumhuriyetleri arasındaki münasebetler, yine ticari ağırlıklı olmak üzere, Venediklilerle değil Cenevizlilerle sürmekte idi⁵. İlk olarak Osmanlı sultanlarından Orhan Gazi döneminde, 1352 yılı öncesinde, Ceneviz Cumhuriyeti ile Cenevizlilere ticari alanda imtiyaz sağlayan bir anlaşma yapılmıştı. Avrupa tekstil sanayisinin ihtiyacı olan Manisa civarındaki şap tekelinin Cenevizlilere verilmesi maddesini de içeren bu anlaşma, I.Murad döneminde 1378 yılında yenilendiği gibi, yine aynı padişah döneminde, 1385 yılında ikinci bir anlaşma ile İstanbul'a gidecek Türklere Pera'ya giriş, burada konaklama ve ticaret yapma izni verilmiş, bunun karşılığında ise Cenevizli tüccarlara Osmanlı

---

⁴ Zeki Sönmez, *age*, s.18

⁵ Eric Dursteler, *The Venetian Nation in Constantinople*, s.3

topraklarında ikamet ve rahatça ticaret yapma serbestliği sağlanmıştı. Diğer Osmanlı sultanları dönemlerinde de, çeşitli siyasi gerginliklere rağmen, bu anlaşmalar geliştirilerek yenilenmişti. Örneğin 1421 yılında Sultan II. Murad, amcası Mustafa elebi'yi takip etmek için Rumeli sahiline geçeceği sırada, yedi Ceneviz gemisi gelerek II. Murad ve kuvvetlerini, o zamanlar Venedik denetimine geçmiş olan Çanakkale boğazı boyunca Lapseki'den Gelibolu'ya taşımış, karşılığında Foça şap madeni imtiyazını yenileme hakkını elde etmiřlerdi⁶.

Osmanlı ile İtalyan şehir devletlerinin her bakımdan en gcls sayılabilecek Venedik Cumhuriyeti ilişkilerinin başladığı 1381 tarihi itibariyle, Anadolu ve Rumeli'deki Osmanlı topraklarında yetişen hububatın bir bölümünün satın alınması ve ülke dışına taşınması imtiyazı, Venediklilere verilmekteydi. Bu konuda Süleyman elebi'nin 1403, Musa elebi'nin 1411, elebi Mehmed'in 1419 ve II. Murad'ın 1430 yılında Venediklilerle yaptıkları ticari anlaşmalar ve onlara dayanarak hazırlanmış, bazıları Latince olarak yazılmış ahidnameler bulunmaktadır⁷.

Venedik Cumhuriyeti'nin ticari bağları yalnızca Osmanlı ile sınırlı değildi. 14.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Venedik Devleti, Levant'ta özellikle Mısır ve Suriye'de ticari ağlar oluşturmuştu. Bu ilişkilerini geliştirmeden önce Venedikliler Müslüman tüccarlarla ticari ilişkilerini İskenderun şehrinden gerçekleştirdiler. Bu yüzyılın ortalarından itibaren Kıbrıs ve Girit, Levant ticareti için önemli üsler haline geldiler. Kıbrıs, Girit, Mısır ve Venedik, kaliteli şarap, sabun, baharat, kumaş boyası ve diğer maddeler için önemli ticaret noktaları oldu. 14. Yüzyılın seksenli yıllarından itibaren Venedik, Doğu Akdeniz ticaretinde zirveye ulaştı. Özellikle Suriye'de pamuk ticaretine o kadar yoğunlaştılar ki; pamuk en önemli ticari mal

---

⁶ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik ağ 1300-1600*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995), s.140

⁷ Zeki Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, s.25

haline geldi. Venedik, Levant ticaretinde Cenevizlilere karşı da üstünlük sağladı ve bu üstünlük hem buradan Avrupa'ya gidecek malların taşınması, hem de Akdeniz uluslararası ticaret karlarının büyük kısmının elde etmesiyle sonuçlandı⁸. 15.yüzyıl başlarında Avrupalı tüccar devletlerin Doğu Akdeniz ticareti bozulmaya başlarken Venedik, baharat ticaretini önemsemi ve Avrupa'nın baharat ihtiyacını karşılamadaki ana tedarikçisi oldu. İskenderiye ile Venedik arasında düzenli gemi seferleri başlatan Venediklilerin parası da (düka), Akdeniz'de kurdukları ticari güçten dolayı piyasalarda kullanılmaya başlandı.

Bahsetmiş olduğumuz gibi, Osmanlılarla Venedikliler arasındaki siyasi, ticari ve diplomatik ilişkiler, 15. Yüzyılda Fatih Sultan Mehmed döneminde farklı şekilde gelişti. Binlerce vatandaşının yaşamakta olduğu, kendilerine ait büyük bir koloninin yer aldığı Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'in Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethi, elbette ki Venedik Cumhuriyeti için büyük bir darbe oldu. 29 Mayıs 1453 günü, II.Mehmed'in bu şehri fethederek Bizans İmparatorluğu'na son vermesinden önce, 16 Venedik ve Latin gemisi fetih için kurulan zinciri kırmayı başarmış ve kaçmıştı. Hatta bu dönemde Konstantinopolis'te görev yapan Venedik elçisi Girolamo Minotto, işgale karşı gelebilmek için Osmanlı güçleriyle çatışmaya girmiş ve bu esnada öldürülmüştü⁹. Aynı zamanda çoğu Venediklilerden oluşan birçok batılı tüccar da şehrin savunulması için girdikleri çatışmalarda hayatlarını kaybetmişlerdi¹⁰.

Osmanlı İmparatorluğu üzerine yaptığı çalışmalarla ünlü Venedikli tarihçi Maria Pia Pedani'ye göre, İstanbul'un fethinden sonra, II.Mehmed'in gücü farklı bir meşruiyet kazanmıştır. O, artık yalnızca bir İslami terim olan "sultan" veya Türk geleneğine göre

⁸ Metin Ziya Köse, *Osmanlı Devleti ve Venedik, Akdeniz'de Rekabet ve Ticaret*, (İstanbul: Giza Yayınları, 2010), s.20

⁹ Maria Pia Pedani, *Venezia e Islam, (Venezia tra Mori, Turchi e Persiani)*, Venice, s.3

¹⁰ Antonella Grignola, *I Dogi di Venezia*, (Verona: Atlante della Storia, 1999), s.58

“kağan” değil, eski Roma İmparatorluğu’nun varisi anlamına gelen “kaiser” veya Pers terimi olan “padişah” sıfatlarını da almıştır. Fetihden sonra tüm bu sıfatları taşıyan yeni Signore II.Mehmed’i ve gücünün meşruluğunu, Venedik Cumhuriyeti de tanımış ve kabul etmiştir¹¹.

İstanbul’un fethi, Venedik-Osmanlı ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Ünlü tarihçi Braudel, dönemin bu iki büyük gücünü aslında birbirini tamamlayan düşmanlar olarak tanımlıyordu¹².” Fatih, fetihden sonra imtiyazlar olarak adlandırabileceğimiz ünlü ahidnamesiyle Venediklilerin Galata’da oturmalarına müsaade ettiği gibi, 18 Nisan 1454 tarihli anlaşmayla, ilki Venedik elçisi Bartolomeo Marcello olmak üzere, İstanbul’da balyozluk olarak adlandırılan kalıcı elçilik kurumunu başlatmıştı. Bunun yanında Venediklilere ticari açıdan da imtiyazlar vermiş, Venedikli tüccarlara %2 gibi küçük bir gümrük vergisi ödemek koşuluyla, onlara Osmanlı topraklarında ticaret yapma hakkı sağlamıştı¹³. Hatta bu ticari ayrıcalıklar, her padişahın tahta çıkışında yenilenmeye tabi tutulmuş, bahsetmiş olduğumuz gibi, onlara yalnızca Venedik için değil, tüm Po ovası için hayati önem taşıyan Anadolu, Makedonya, Trakya ve Tesalya buğdayının ticaretini yapmalarına izin verilmiştir. Özellikle Fatih ve Yıldırım Bayezid’in Venedik’e bu ayrıcalıkları bir politika aracı olarak kullanarak Osmanlı’ya karşı savaş çabalarını azaltmayı amaçladıkları düşünülebilir.

Fakat Ege Denizi, Mora ve Arnavutluk’taki gerginlikler, dönemin Osmanlı-Venedik ilişkilerini zedelemiş, Fatih Sultan Mehmed’i Venedikle 1463’ten 1479’a kadar süren uzun ve tehlikeli bir savaşa sürükleyerek Venedik’in aleyhine ekonomik girişimler yapmak

---

¹¹ Maria Pia Pedani, *Venezia e Islam, (Venezia tra Mori, Turchi e Persiani)*, s.12

¹² Fernand Braudel, *Capitalism and Material Life, 1400-1800*, (Michigan Üniversitesi: Weidenfeld and Nicolson, 1973), s.158

¹³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*, c.II, (Ankara: TTK Basımevi, 1975), s.7-8

durumunda bırakmıştır¹⁴. Daniel Goffman bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

“II.Mehmed deniz gücünde en büyük rakibi olan Venedik’in Akdeniz’deki en güçlü ticari ortağı olduğunun farkındaydı, Venedik’in Akdeniz ticaretinde monopolü elinde tuttuğunu görüyordu ve ona olan bu bağımlılığı kırmak için başta Floransa olmak üzere Venedik’in ticari alandaki rakiplerini aktif bir şekilde destekledi”¹⁵. Halil İnalçık’a göre o, Floransa ve Dubrovnik’i, Venedik’in yerini almaları için teşvik ederek batıyla ticareti sürdürme yolları aradı. Kendisi, Floransalılarla iyi geçinir, Galata’daki ziyafetlerine gitme lütfunda bulunurdu. Floransa Signore’si Lorenzo de Medici(1469-1492) de, Osmanlı pazarı Mediciler için ticari açıdan önemli bir kaynak olduğundan, Fatih’in dostluğuna önem verirdi. Fatih, Bosna Hersek’i 1463 yılında ilhak ederek Floransa’ya, İtalyan kaynaklarında Ragusa olarak bahsi geçen Dubrovnik’ten İstanbul’a yeni bir ticaret yolu açmış ve bu yol giderek önem kazanmıştı. Hatta 1463-1479, 1499-1503 ve 1537-1540 Osmanlı Venedik savaşları sırasında Dubrovnik, İtalya ve Osmanlı İmparatorluğu arasında başlıca transit ve ticaret merkezi haline gelerek 16.yüzyılın ilk yarısında Mısır ve Suriye limanlarıyla Orta Avrupa ve Almanya arasındaki baharat ticaretinde de Venedik’e ciddi bir rakip olmuştu¹⁶. Yine Goffman’a göre, Venedikliler, Akdeniz’de baharat ve diğer ithal malların dağılımı, aynı zamanda Ege Denizi ve Yunanistan’daki mülkiyetlerinin çokluğu bakımından yalnızca Osmanlılar için değil, diğer Avrupalı devletler için de öneme sahiptiler¹⁷. İnalçık’a göre ise, Venedikliler, Levant’ta zenginliği artırırken aynı zamanda bu bölgede zenginliğin dağılımını da sağlamıştır. Bu suretle, Osmanlılar Akdeniz’de İtalyan ticaretini bitirmeye çalışmayarak kontrol etmeye ve

---

¹⁴ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, s.140-141

¹⁵ Daniel Goffman, *The Ottoman Empire and Early Modern Europe*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), s.176

¹⁶ Halil İnalçık, *age*, s.141-142

¹⁷ Daniel Goffman, *age*, s.141

kendi avantajına çevirmeye çalışmış, bu durum da Bizansın çöküşünden sonra ticarete ortaya çıkan Latin hakimiyetini ciddi şekilde zayıflatmıştır¹⁸.

Fatih döneminden sonra, Osmanlı-Venedik ilişkilerinde askeri güce başvurulmuş ikinci büyük siyasi sorun ise II.Bayezid döneminde yaşanmıştır. İki büyük güç arasındaki Akdeniz deniz hakimiyeti mücadelesi, Venedik elçisi Andrea Gritti'nin girişimlerine rağmen çözülememiş, 26 Ağustos 1499'da Osmanlı donanmasının Lepanto'da Venedik donanmasını yenilgiye uğratmasıyla sonuçlanmış, bu durum 1500 yılında Papa IV.Borgia'nın teşviki ve Avrupalı güçlerin katılımı ile bir haçlı birliğinin oluşmasına neden olmuş, yapılan savaş 1502'de barışla noktalanmıştır. Bu savaşın sonunda Osmanlılar Modon, Koron, Navarin ve Lepanto'yu Venediklilerin elinden almıştır. Maria Pia Pedani, Osmanlıların örneğin Friuli gibi Venedik'in kontrolündeki bu yerleri işgal etme çabasının sebebinin, buralara yerleşmek olmadığını fakat Venedik'in dikkatini Levant'tan çekmek olduğunu vurgular¹⁹.

İlişkilerdeki bir sonraki önemli kriz ise siyasi alanda, Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşanmıştır. Bunun nedeni, Akdeniz'de üstünlük sağlamak amacı ile, Papa III.Paul'ün Osmanlı'ya karşı Fransa ve İspanya ile birleşerek kurduğu haçlı seferine 1537 yılında Venedik Cumhuriyeti'nin de katılmış olmasıdır. Papa Türklere karşı Hristiyan birliği toplamak istemiş, Şarlken ve I.Fransua'nın da arasını bularak on senelik bir mütakere yaptırmıştır²⁰. Daha önce İstanbul'da balyosluk görevi de sürdürmüş olan ve balyosların sonrasında bulunabileceği bir makam olan, Venedik Devlet başkanı Doge Andrea Gritti, bu durumu önlemeye çalışmış fakat Venedik Senatosu'ndan Hristiyan birliğine katılma kararı

---

¹⁸Halil, İnalçık, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, Volume One, 1300-1600*, edited by Halil İnalçık and Donald Quataert, (Cambridge: Cambridge University Press, 1994)

¹⁹Maria Pia, Pedani, "Turkish Raids in Friuli at the end of the Fifteenth Century" in *Memorie Storiche Forogiuliesi*, 74, (1994) s. 288

²⁰ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.II, s.374

çıkmiştir. 28 Eylül 1539'da Osmanlı ile Hıristiyan müttefik donanması arasında çıkan Preveze Deniz Savaşı, Osmanlı zaferiyle sonuçlanmış, sonrasında Venedik, İstanbul'a bu durumun düzeltilmesi için elçi ve diplomatlarını yollamış ve bunun için Nisan 1540'da ağır şartlara sahip bir anlaşmayı imzalamak durumunda kalmıştır. Bu anlaşmaya göre; Venedik Cumhuriyeti, bundan sonra Hıristiyan Avrupa Birliği'nden ayrıdır²¹.

Aralarında yaşanan dördüncü sayılabilecek siyasi sorun ise, Kıbrıs sebebiyle ortaya çıkmıştır. 1571'de Osmanlıların adanın tamamını ele geçirmesi üzerine Venedikliler Papa V.Pius'un gayretleriyle bir kutsal ittifak kurarlar ve bu ittifaka Toscana, Ceneviz, Ferrara ve Parma gibi İtalyan devletleri de katılmıştır. Bu şekilde Venedik ordusu 7 Ekim 1571 tarihinde Lepanto'da(İnebahtı) Osmanlıları yenilgiye uğratmıştır. Bunun üzerine Osmanlılar donanmalarını bir yılda büyütmüşlerdir ve yapılan deniz savaşı, Venedik'in Kıbrıs'tan geri çekilmesi ve iki güç arasında yeni bir barış anlaşması imzalanmasıyla son bulmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya göre; 1573 Nisan ayı tarihli bu anlaşma ile, balyos Barbaro ve fevkalade elçi Mocenigo'nun temsil ettiği Venedik Cumhuriyeti, Kıbrıs'ın Osmanlılara terkini kabul etmiş, bundan başka Sultan Süleyman zamanından beri verdikleri üç yüz bin florini her sene ödemeyi taahhüd etmiştir²².

Sükunetle dolu uzun bir süreçten sonra, Sultan VI.Murad'ın son yıllarında Osmanlı-Venedik ilişkileri yeni gerginlik içine girmiştir. 1644'te Malta Şövalyelerinin Osmanlı gemilerine saldırma ve Girit'ten destek alması sonucu Osmanlılar Venedik'e savaş açarak Girit adasını

---

²¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı *age*, s.379-381

²² İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.III, 1.Kısım, (Ankara: TTK Basımevi/Yayınları, 2011), s.25

topraklarına katmaya karar vermiştir²³. Girit'in en önemli noktası Kandiye Kalesi'nin 1669'da düşmesi ile Girit, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmuştur²⁴.

1683 yılında II.Viyana kuşatmasına soyunan fakat bu girişiminin sonunda Venediklilerin de aralarında bulunduğu bir ordu ile savaşıp yenilgiye uğrayan Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkinin, bu tarihten itibaren Osmanlı'nın sınırlarının giderek daralması sebebiyle, çoğu kez Osmanlı aleyhine seyretmiş olduğu gözlemlenmektedir. Viyana yenilgisinin Osmanlılar için bir darbe olduğu ve sonrasında birçok olumsuzlukla devam ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte, Osmanlı'nın diğer müttefiklerin de katılımıyla, Venedik ile 1699'da imzaladığı Karlofça Anlaşması'ndan sonra Şubat 1718'de imzaladığı Pasarofça Anlaşması, Osmanlı-Venedik ilişkilerinde siyasi ve askeri gücün hakim olduğu son adım olarak kabul edilmektedir²⁵. Bu tarih itibariyle bu iki büyük devlet arasında savaş yaşanmamıştır.

İki büyük rakip olmalarına rağmen Levant'taki çıkarlarının ve karşılıklı varlıklarının bilincinde olan Venedikliler ve Osmanlıların ticari ve siyasi konularda kendi aralarında bir dayanışma içinde oldukları da bilinmektedir. İtalyan kaynaklarında Giovanni Grevembroeck bu konuyu, "Venedik Cumhuriyetinin Osmanlılarla olan çıkarları, o büyük gücün geniş topraklarından dolayı, oradaki sayısız savaş, barış, anlaşma, ticaret, vergi ve konsolosluklardan dolayı; (...) ve Venediklilerin Doğu seferlerinde elde ettikleri yetki alanlarından, takımadalardaki toprakların, Kandiya ve Kıbrıs krallıkları, Arnavutluk, Mora, Yunanistan ve başka yerlerin ele geçirilmesinden ve kaybından dolayı, diğer tüm

---

²³ Caroline Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü 1300-1923*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2007), s.203-204

²⁴ *Age*, s.244-245

²⁵ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.IV, (Ankara: TTK Basımevi/Yayınları, 2011), s.145-146

çıkarlarından üstündür" sözleriyle dile getirmiştir²⁶. Osmanlı ile olan ilişkileri, Venedik Cumhuriyeti için kutsal sayılabilecek kadar önemlidir. Bu durumun Osmanlı Devleti için de çok da farklı olmadığı açıktır. Ünlü tarihçi Suraiya Faroqhi bu vaziyeti "Aralarında yaşanan bir çok savaşa rağmen, Osmanlı, Venedik ile, diğer hiçbir Hıristiyan devlet ile sahip olmadığı kadar yakın bir ilişkiye sahipti" sözcükleriyle açıklamıştır²⁷

3. 16.YÜZYIL SONU – 17.YÜZYIL BAŞI OSMANLI-VENEDİK MÜNASEBETLERİ VE DEVLETLERARASI REKABET

15.yüzyıl başlarında Venediklilerin yanında diğer Avrupalı uluslar da Akdeniz'e ticari faaliyetler için geliyorlardı. Fransızlar da bu uluslardandı. Üstelik Fransız tüccarlar bu coğrafyaya geçici bir süre için gelmiş değillerdi. İskenderiye'de, Şam'da ve diğer yerlerde ticaret kolonilerine sahiptiler. İspanyol gemileri de yılın belli dönemlerinde Mısır ve Suriye'yi ziyaret ederdi. Venedik dışında Napoli, Ancona, Palermo, Messina, Siracusa gibi diğer İtalyan devletleri de bu Levant ticari rekabetinin içinde yer almaktaydılar. Özellikle Ancona tüccarları bu konuda oldukça başarılı olmuş, İskenderiye'de bir konsolosluk bile açmışlardı ve bu konsolosluk Dubrovnikli tüccarların da temsilciliğini yapmaktaydı²⁸. Üstelik Dubrovnik, Venedikle sürekli çatışma halinde olan küçük ama canlı bir ticaret merkeziydi²⁹. Fakat bu devletler, Venedik'in yaptığı gibi pamuk ve baharat ticaretinde yeterince başarılı olmadılar ya da bu konuda Venedik kadar çabuk davranamadılar. Bunun yanında Akdeniz'e hâkim coğrafi konumu, düzenlediği gemi seferlerindeki düzen ve gemi teknolojisinin oldukça ileri

---

²⁶ Giandomenica, Romanelli, *Venezia e İstanbul in Epoca Otomana*, (İstanbul: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi, 2009), s. 19

²⁷ Suraiya, Faroqhi, *"The Ottoman Empire and the World Around It"*, (London: I.B.Tauris and Co Ltd, 2004), s. 141

²⁸ Metin Ziya Köse, *Osmanlı Devleti ve Venedik, Akdeniz'de Rekabet ve Ticaret*, s.21

²⁹ Suraiya Faroqhi, *Venezia, il Mediterraneo e l'Impero Ottomano, Venezia e İstanbul in Epoca Ottomana*, (Milano: Ministero degli Affari Esteri, Mondadori Electa S.p.A., 2009), s.38

olması, hammadde aldığı bölgeler ve buralara Avrupa ürünlerinden getiriyor olması sebebiyle Venedik, 15. Yüzyılda Akdeniz’de diğer tüccar İtalyan devletlerine ve Avrupalı devletlere karşı üstünlük sağladı. Bununla birlikte Venedikli tüccarlar, ticari ataklar yaparken, bu bölgelerde kendi lehlerine olan ticari anlaşmalar yapmayı da başardılar, ticari faaliyette oldukları her bölgedeki gelişmeyi yakından takip ederek buna uygun ticari politikalar geliştirdiler³⁰.

15.yüzyıl sonlarında Akdeniz’de güç dengeleri değişmeye başlamıştı. Portekizlilerin Hint Deniz yolu ile Hindistan’dan baharat ticaretine başlaması, ayrıca Kızıl Deniz yoluyla denizden ve Basra Körfezi-Halep arasında karadan da ticaret yapıyor olması, Venedik’in güç ve çıkarlarını zedelemeye başladı. Bununla birlikte, yapılan coğrafi keşifler, Atlantik ticaret yollarının gelişmeye başlaması ve okyanus güzergâhlarının öne çıkışı Venedik için tehdit oluşturmuştu. Bununla birlikte; 1500’lerin başları itibariyle Doğu Akdeniz’e Atlantik’e dayanıklı yelkenli, üstelik Venedik hatta Osmanlı gemilerine kıyasla teknolojik bakımdan üstün sayılabilecek, İngiliz ve Hollanda gemileri girmeye başlamıştı. Bu gemiler silah bakımından da güçlü toplara sahiptiler ve yüksek sayıda yük taşıma kapasiteleriyle bölgesel ticarete rağbet görmeye başladılar. Kısaca; 16.yüzyıl sonlarına uzanan dönemde Hollanda ve Britanya gemilerinin teknolojik bakımdan Venedik’inkilerden üstün olması ve dolayısıyla ticarete de üstünlük sağlamaları bu şehir devletin gücünü ve uluslararası statüsünü etkileyen faktörler olmuşlardır³¹. Tüm bunların yanında 1580 itibariyle Akdeniz’de korsanlık tehlikesi artmış ve bu durum bu gemilerin daha çok tercih edilmesine sebep olmuştur.

Özetle, 15.yyda ileri gemi teknolojisi ve başarılı baharat ticareti politikasıyla Akdeniz’de üstün bir hale gelen Venedik, 16.yüzyılda değişen dengelere boyun eğmek durumunda

---

³⁰ Metin Ziya Köse, *Osmanlı Devleti ve Venedik, Akdeniz’de Rekabet ve Ticaret*, s.21

³¹ Suraiya Faroqhi, *Venezia, il Mediterraneo e l’Impero Ottomano, Venezia e Istanbul in Epoca Ottomana*, s.38

kalmıştır. Gemi teknolojisinde geri kalması, hem Akdeniz'deki korsanlara hem de İngiliz ve Hollanda gemilerine karşı yenilgisini beraberinde getirmiştir. Ayrıca İngiliz yünlerinin yanında Venedik'in yünlü kumaşlarının cazibesini kaybetmesi, Akdeniz'de oluşan devletlerarası rekabette bir adım geride kalmasının en önemli sebeplerindendir³².

Aslında Osmanlı İngiliz münasebetlerinin başlangıcının, Akdeniz'de üstün özellikli Britanya gemilerinin belirmesine değil, Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye İstanbul'da sürekli elçi bulundurma hakkını da içeren³³ ilk ahidnamesini verdiği 1580 tarihine dayandığı kabul edilmektedir. Bu tarihten önce Osmanlı Devleti bu ticari imtiyazları yalnızca Venedik ve Fransa'ya vermiş olup bu devletler bu sayede Akdeniz'de kendi bayrakları ile serbestçe ticaret yapmakta, diğer devletler ise Osmanlı limanlarına girmek istedikleri takdirde bu devletlerin bayrağını çekmek ve bunun için de bu devletlerin konsolosluklarına katkı payı ödemek zorundalardı. İngiltere Krallığı, Akdeniz'deki en büyük rakiplerine böyle bir meblağ ödememek ve onlara karşı böyle bir vaziyete düşmemek için Osmanlı Devleti ile zaten güçlü ilişkiler kurmalıydı, bizzat iyi ilişkiler içinde olmalıydı³⁴.

15.yy boyunca deniz gücünü arttıran İngiltere, bu vesile ile 16.yyda Levant'taki ticari rekabette en önemli aktörlerden biri haline gelmişti. O da Venedik ve Fransa gibi, tüccarlarının buradaki ticari aktivitelerini arttırmasını ve doğunun zenginliğinden kar elde etmelerini amaçlamaktaydı³⁵. İngiltere'nin Doğu Akdeniz ticareti ile ilgilenmesinin bir başka sebebi ise, hiçbir yabancı tacirin müdahalesi olmaksızın Çin'den kendi gemileriyle ipek taşıma arzusuydu³⁶.

---

³² Metin Ziya Köse, *Osmanlı Devleti ve Venedik, Akdeniz'de Rekabet ve Ticaret*, s.22-23

³³ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 3 (1538-1640)*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2009), s.218

³⁴ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz Münasebetleri: 1580-1838*, s.6

³⁵ Akdes Nimet Kurat, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlaması ve Gelişmesi (1553-1610)*, (Ankara: TTK Basımevi, 1953), s.7

³⁶ Mübahat Kütükoğlu, *age*, s.9

İngiltere Krallığı'nın Osmanlı Devleti ile 1580 tarihinde imzaladığı kapitülasyon anlaşması, Fransa Krallığı'nın tüm engelleme çabalarına rağmen İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in sultana ve dönemin veziriazamı Sokollu Mehmed Paşa'ya yazdığı mektuplarla 3 Mayıs 1583'te Dostluk ve Ticaret Antlaşması adı altında yenilenmiştir. Bu durum ise Akdeniz'deki güç dengelerini ciddi bir şekilde sarsmış, İngiltere Krallığı bundan böyle Fransa Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti için Akdeniz rekabetinde güçlü bir rakip teşkil etmiştir.

17.yüzyılda büyük batılı güçlerin Akdeniz'de ticari açıdan ayakta kalma mücadelesi vermiş olduğu apaçık ortadadır. Bahsetmiş olduğumuz gibi, Hint Deniz Yolu'nun keşfi özellikle Portekiz için ucuz ve kolay yolla büyümeye açılan bir fırsat kapısı olurken Venedik Cumhuriyeti için ise iktisadi ve dolayısı ile siyasi açıdan yavaş bir çöküşün başlangıcını işaret etmekteydi. Gemi teknolojisindeki gelişmeler ise İngiltere'nin yanında Fransa ve Hollanda'nın da Akdeniz'de yelken açabileceğini gösterdi. Artık Akdeniz, batılı güçler için bir rekabet alanıydı. Eric Dursteler'e göre, Venedikli yöneticiler, bu kıyasıya rekabet ve ayakta kalma mücadelesi içerisinde, devletlerinin iktisadi ve siyasi dokunulmazlığının Osmanlı ile iyi ilişkiler yürütme kabiliyetleri ile direkt bağlı olduğunun son derece farkındaydı³⁷. Venedik Cumhuriyeti'nin bu bilinç ile Osmanlı Devleti ile balyoslar vasıtasıyla yürüttüğü ilişkiler, 18. Yüzyıla kadar ayakta kalmasında büyük bir rol oynayacaktı.

4. VENEDİK CUMHURİYETİ, BALYOSLUK KURUMU VE OSMANLI VENEDİK İLİŞKİLERİNDEKİ ÖNEMİ:

---

³⁷ Eric R. Dursteler, *Venetians in Constantinople*, s.5

Balyos teriminin anlamından ve ilk ortaya çıkışından bahsetmek için geçmişe göz atmamız gerekir. Kostantinopolis’te yaşayan Venedikli bir cemaatin oluşumu, Venedik Cumhuriyet’nin ilk yıllarına dayanır. Başlangıçta İtalya’nın kuzeyinde küçük bir şehir devlet olan Venedik, zamanla güçlenerek büyümüş, Bizans İmparatorluğu’nun önemli bir politik ve ticari partneri haline gelmiştir. 1082 yılında Normanlara karşı yapılan savaşta Bizans’ın yanında bulunmasından sonra, Bizans İmparatoru I. Alexis Comenus, Venedik Cumhuriyeti’ne bazı gümrük imtiyazlarının dışında, Venedikli tüccarların ticaret yapmalarını kolaylaştırmak amacıyla Bizans’ın başkenti olan Kostantinopolis şehrinde yalnızca kendilerine özel bir bölge vermiştir³⁸.

Yalnızca birkaç yüzyıl sonra özellikle de 13. Yüzyılda gerçekleşen 4. Haçlı Seferinden sonra Venedik Cumhuriyeti, doğudaki ticari faaliyetlerini oldukça ilerletmiştir³⁹. Konstantinopolis’teki Venedik nüfusu artmış, onbin kişi civarında olmuştur⁴⁰. Böylelikle Kostantinopolis’te etkili bir Venedik kolonisi meydana gelmiştir. 1261’de Latin İmparatorluğu’nun çöküşünden sonra, Kostantinopolis’te bulunan Venedikli tüccar ve yatırımcılar, 1265’te imzalanan anlaşma ile Bizans İmparatorluğu yetkisi altında kendi yöneticilerini seçmeye başlamışlardır⁴¹.

Bailivus, baiul, ballius, bajulus gibi değişikliklere uğramış bir sözcük olan balyos, Venedik Cumhuriyeti’nin Kostantinopolis’teki daimi temsilcilerine verilen addır. Venedik Cumhuriyeti’nin Kostantinopolis’teki kalıcı elçileri olan balyoslar, burada yaşayan Venedik halkının temsilcisi, yöneticisi ve koruyucusu anlamına da gelmektedir⁴².

---

³⁸ Eric Dursteler, *Venetians in Costantinople, Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, s.23

³⁹ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.43

⁴⁰ Eric Dursteler, *age*, s.23

⁴¹ Mahmut Şakiroğlu, *age*, s.43

⁴² Cavid Baysun, *Balyos*, s.291

İtalyan kaynaklarına göre, bu tarihe yani 14.yüzyıla kadar olan dönemde Venedik elçileri diğer ülkelere ancak belirli görevler için gönderilmiş, görevlerini tamamladıktan sonra ülkelerine dönme mecburiyetinde olmuşlardır. Akdeniz tarihinde daimi elçilik kurumunu (ambasciatore residente) ilk olarak Venedik Cumhuriyeti başlatmış, ilk daimi Venedik elçisini yani bailo'sunu 1431 yılında Roma'ya göndermiştir. Bu gelenek kısa zamanda diğer Avrupalı devletler tarafından da uygulanmaya başlanmıştır. Müslüman devletler ise yalnızca belirli görevler için olmak üzere geçici elçiler yollama geleneğini sürdürmüştür. Yalnızca Osmanlı İmparatorluğu yabancı ülkelerde kalıcı elçilikler kurma konusunu 1797-1802 yıllarında kabul etmiş, daimi elçilerini Londra, Paris, Berlin, Viyana, Madrid ve Saint Petersburg şehirlerine göndermiştir⁴³.

Venedik Cumhuriyeti'nin konsolosluk temsili ise daha farklı idi. Konsolos (console), bir hükümlü ile devlet ilişkilerini yürütme görevine sahip değildi; fakat Venedik Cumhuriyeti'nin ticari iş ilişkilerini yürütmek ve Venedik'in ticari çıkarlarını korumakla yükümlüydü. Konsolos, o bölgede çalışan Venedik tacirleri veya merkezi hükümet tarafından seçilebilirdi. O bölgede yaşayan bir sakin veya Venedik tarafından o bölgeye gönderilmiş bir memur veya idareci olabilirdi⁴⁴.

En eski Venedik temsilcilerine ise "vicedomino" denilirdi. Vicedomino'lar ise yalnızca mali işlerle ilgilenir, vergilerin Repubblica Veneta'ya veya Repubblica Veneta'dan ödenip ödenmediğini kontrol ederlerdi.

---

⁴³ Maria Pia Pedani, *Venezia e Islam, (Venezia tra Mori, Turchi e Persiani)*, Venice, s.9

⁴⁴ *Agm*, s.9

Daha sonra, az önce bahsettiğimiz gibi, Venedik kolonilerinin gerçek liderleri olan bailoluk uygulaması başladı. Latince bir isim olan “bailus”, İtalyanca’da “portatore” yani “taşıyıcı” demektir. Bu sözcük, Dante Alighieri’nin ölümsüz eseri “İlahi Komedyası”nın Cennet bölümünde de karşımıza çıkar(Paradiso,6,73)⁴⁵.

Ortaçağda Republica Veneta’nın Balius, Console ve Vicedomino’ları şöyle sıralanılabilir⁴⁶: Aquileia (vicedomino), Ferrara (vicedomino), Ravenna (vicedomino), Costantinopoli (1265’den beri bailo), Tunisi (1231’den beri consul), Alessandria (1238’den beri consul, 1553’den beri Kahire’de), Tana (consul), Damascus (1548’den beri Suriye’de consul, bailo, sonra yine consul), Aleppo (consul), Puglia (sonra Bari, consul), Tiro (bailo), Armenia (bailo), Aciri (bailo), Pola (consul), Trani (consul), Antiochia (consul), Clarenza (sonra Morea, consul),=Trebisonda (bailo, sonra consul), Negroponte (bailo), Patrasso (bailo), Sicilia (sonra Messina, consul), Tenedo (bailo), Gerasusalemme (1415 consul), Cyprus (bailo lusinyanlar zamanında), Londra (1445’den beri resident), Bruges (1445’den beri consul), Orano (1488, consul)

1400’lerde Doğu Akdeniz ticaretini büyük ölçüde hâkimiyeti altına alan güçlü Venedik Cumhuriyeti, 5 Temmuz 1453 tarihinde Konstantinopolis’in Osmanlı tarafından fethedildiği haberini almıştır. Bu dönemde Osmanlılar ile Venedikliler arasında bir savaş durumu olmamasına rağmen, daha önce bahsedilmiş olduğu gibi, İstanbul’daki dönemin Venedik Balyosu Girolamo Minotto, İstanbul’un fethi esnasında Türklere karşı Bizanslıların yanında savaşa girdiğinden dolayı, Fatih tarafından elçilik statüsü kabul edilmemiş, bu savaş sırasında da hayatını kaybetmiştir. Fetihden sonra, Venedik Cumhuriyeti, İstanbul’da balyosluk kurumunu yaratabilmek ve Osmanlı Devleti ile yeniden siyasi ve ticari bir anlaşma

---

⁴⁵ Maria Pia Pedani, *Venezia e Islam, (Venezia tra Mori, Turchi e Persiani)*, s.10-11

⁴⁶ *Agm*, s.10-11

sağlayabilmek amacıyla İstanbul'a, Bartolomeo Marcello isimli elçisini yollamıştır. Marcello'nun başarısıyla, 18 Nisan 1454'te Osmanlı Devleti ve Serenissima arasında arasında, Türk-Venedik ilişkilerinde büyük önem taşıyacak olan yeni bir barış metni imzalanmış, bu metinde İstanbul'da görev yapacak olan balyosun 18.yüzyılın sonuna dek sürecek olan yeni statüsü belirlenmiştir⁴⁷. Buna göre; balyos, Venedik Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti nezdindeki daimi temsilcidir, ailesiyle birlikte İstanbul'a Venedik Cumhuriyeti'nin isteğine bağlı olarak gönderilir ve buradaki Venediklileri yönetme, yargılama ve onlara başkanlık etme hakkına sahiptir. Fakat bunu uygulaması için emrine bir Osmanlı memuru olan subaşı verilecek ve istenileni bu kişi yerine getirecektir. Balyosun bu yetkileri 1482 anlaşmasında da tekrar edilmiş, ancak daha sonraki anlaşmalardan subaşı maddesi kaldırılmıştır⁴⁸. Bununla birlikte, Osmanlı ile bu barış metnini Venedik adına imzalayan elçi Bartolomeo Marcello, Fatih Sultan Mehmed'e itimad-namesi vermiş, böylelikle Osmanlı idaresi altındaki ilk İstanbul balyosu olarak görevini yürütmeye başlamıştır⁴⁹.

Balyosun ana görevi, Consilium Majus adı verilen on iki kişilik danışma meclisinin de yardımıyla, anavatandan gelen emirleri uygulama ve Konstantinopolis içindeki vatandaşlar arasında oluşabilecek anlaşmazlıkları çözmektir. Venedik halkını ve çıkarlarını korumaktır. Bununla birlikte, Venedik'in Osmanlı Devleti ile sosyal, kültürel ve siyasal ilişkilerini geliştirip dengede tutmaktır. Balyos, Venedik Devleti ve halkının gerçek temsilcidir⁵⁰.

Aslında balyos tabiri yalnızca İstanbul'daki temsilci ile sınırlı değildir. Eğriboz, Şam, Trabzon ve Sur şehirlerinde de Venedik'in temsilcileri vardı ve onlar için de bu tabir

---

⁴⁷ *Il Viaggio di Vincenzo Gradenico, Bailo, da Venezia a Costantinopoli, 1599*, Yayına hazırlayan: Horatio Brown (Venice), s.46

⁴⁸ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.44

⁴⁹ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar, Türkiye (1074-1990)*, c.II, (Ankara: TC Kültür Bakanlığı, Öncü Basımevi, 2005) s.1049

⁵⁰ Eric Dursteler, *The Venetian Nation in Constantinople*, s.122

kullanılmaktaydı; fakat İstanbul'da görev yapan balyozlar, diğerlerinden çok daha büyük bir yetkiye sahiptiler⁵¹.

Balyosların İstanbul'daki görevleri sırasında yerine getirmesi gereken sorumluluklarından biri de Osmanlı sultanlarının niyetleri, hareketleri ve Osmanlı'nın durumu hakkında bilgi toplamak ve bu bilgileri Serenissima'nın hükümdarı Doge ile paylaşmaktı. Bu sebeple Avrupa hükümdarları için de Osmanlı sultanları ve planları hakkında resmi veya yarı resmi bilgi edinmenin tek yeri Venedik'ti. Bu sebeple Venedik, dönemin en büyük istihbarat merkeziydi. Balyoslar kanalıyla Serenissima'ya ulaşan güncel bilgiler, diğer Hristiyan hükümdarla paylaşılır ve bu şekilde Avrupalı güçlerin Osmanlı'ya karşı izleyecekleri politika netleşirdi. Doğu Akdeniz'de bulunan Venedik adalarının hükümdarlarının da, Osmanlı'ya coğrafi yakınlıkları ve bu sayede bilginin kolay paylaşılması açısından iyi birer istihbaratçı oldukları bilinmektedir. Örneğin; İspanya kralı II.Felipe'yi, Milano ve Napoli'deki valilerin kendisine verdiği bilgi tatmin etmez, bilgi Venedik kaynaklarınca teyit edilmediği sürece bu bilgiye inanmazdı⁵². Fakat bir keresinde 1590 yılında İstanbul'da balyosluk görevini sürdürmekte olan Girolamo Lippomano, İstanbul'da edindiği bir bilgiyi İspanya kralı ile direk paylaşmış, Venedik hükümeti bunu öğrenince kendisini tutuklatarak cezalandırmak üzere Venedik'e çağırılmış, yolculuk esnasında balyos denize düşerek ölmüş, belki de intihar etmişti⁵³.

Venedik elçilerinin özellikle balyosların görev yapmakta oldukları yer hakkında nasıl topladığı, yazmakla yükümlü oldukları iki tür rapordan anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi, görevde buldukları zaman içerisinde Venedik'e gönderdikleri "Olay-Durumlar"ı yansıtan "Dispacci" adı verilen raporlar, diğeri ise görevleri sona erdikten ve ülkelerine döndükten

---

⁵¹ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.44

⁵² Suraiya Faroqi, *Venezia, il Mediterraneo e Impero Ottomano, Venezia e Istanbul in Epoca Ottomana*, s.31

⁵³ Paolo Preto, *I Servizi Segreti di Venezia, Spionaggio e Controspionaggio ai tempi della Serenissima*, (Milano: il Saggiatore S.p.A., 2010), s.76-77

sonra on beş gün içinde hazırlayarak Venedik Senato'suna okumak zorunda oldukları, çoğunlukla sunuş süresi dört saati aşan ve birer hitabet örneği sayılabilecek, “Gerçek Durum Değerlendirmesi” olan “Relazioni” isimli resmi raporlardır. Giriş bölümünde bahsetmiş olduğumuz gibi, Venedik vatandaşlarının da balyos tarafından sunulurken Senato'da izleme olanağı buldukları bu raporlarda, bulunmuş oldukları ülkenin siyasal, ekonomik, askeri, durumu ile ilgili bilgilerin dışında, o ülkenin o ülkenin coğrafyası, iklimi, bitki örtüsü, hayvan türleri, insan yapısı, tarihi hatta arkeolojisi hakkında bilgiler yer almaktaydı. O ülkenin para ve insan kaynaklarından, kara ve deniz güçlerinden de bahsederek balyoslar o ülke hakkında detaylı analizini yapmaktaydılar⁵⁴.

Venedik Cumhuriyeti, işte bu raporlar aracılığıyla, şaşmaz bir düzenlilikle, dönemin Osmanlı İmparatorluğu gibi önde gelen tüm krallık ve hükümdarlıklarının silahlı güçleri, kaynakları ve zayıf noktaları üzerine sürekli yenilenen bir defter tutmaktaydı. Akdeniz'e yüzyıllar boyunca sahip olmuş La Serenissima, bu bilgiler vasıtasıyla askeri ve siyasal stratejisi belirliyordu. Osmanlı İmparatorluğu söz konusu ise, Osmanlı'ya olağanüstü durumlar için giden sözcülerin raporlarını da bu raporlara eklerdi. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu, Akdeniz'deki en büyük rakibiydi. 16. Yüzyıl başı ile 1641 yılları arasında kırkın üzerinde Venedik Cumhuriyeti elçisinin Osmanlı üzerine gözlemleri, Senato ve Doge'nin huzurunda Dükler Sarayı'nda yankılanmıştır⁵⁵. “Tesoro Politico/Siyaset Hazinesi” adıyla bir siyasi külliyat oluşturmuş bu elçilik raporları, Avrupa diplomasi tarihinin uzun süre en değerli, belgeleri olarak kabul edilmişlerdir⁵⁶.

---

⁵⁴ Zeki Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, s.32

⁵⁵ Lucette Valensi, *The birth of the despot: Venice and the Sublime Porte*, (Ithaca: Cornell University Press, 1987) s.17

⁵⁶ Zeki Sönmez, *age*, s.32

1454 yılı itibariyle Venedik Cumhuriyeti'nin Osmanlı nezdindeki temsilinde kalıcı/daimi elçileri olan balyosların yanı sıra, "Mukim Elçi" de denilen balyozun yanında belirli nedenlerle İstanbul'a gönderilen ve görevi bittikten sonra ülkesine dönmekle yükümlü olan geçici statüdeki "Fevkalade elçiler" de rol oynamışlardır⁵⁷. Bu elçilere "Özel Elçi" de denilmektedir. Osmanlı belgelerinde "ilci" olarak bahsedilen bu resmi görevlinin ismi, Venedik raporlarında "ambasciatore", "ambasciatore straordinario" veya konuşmacı anlamına gelen "oratore" olarak geçmektedir. Bu elçiler, balyozların işlerinin bazı hızlı gelişen siyasi olaylar sonrasında yoğunlaşmasıyla Venedik Cumhuriyeti tarafından olağanüstü yetkilerle donatılarak İstanbul'a gönderilirler. 1670 tarihli anlaşma itibariyle bu elçiler için büyükelçi tabiri kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte; Venedik raporlarında bu elçilerin İstanbul'daki görev süresini tamamlayan balyoz ve görevi devralmaya gelen yeni balyos ile bir arada olduğu da gözlemlenmektedir. Bu elçiler balyoslar gibi, Maggior Consiglio tarafından değil, Senato tarafından seçilerek İstanbul'a gönderilirler. Maaşları balyoslardan daha yüksek olmakla beraber, aylık yaklaşık iki yüz ducati civarındadır. Bununla birlikte yanına on beş yardımcı, on beş at ve dönüşünde teslim etmesi kaydıyla, hazineden dört yüz ducati karşılığında gümüş verilmektedir⁵⁸. 18. Yüzyılda bazı balyosların, bu fevkalade elçilerin görevlerini üstlenerek kendilerine ek bir maaş çıkarttıkları görülmektedir⁵⁹. Osmanlı Devleti'ndeki Venedikli halkın mal ve can güvenliği ile hukuki, cezai ve ticari konularda kaza hakkına sahip olan İstanbul balyosuna az önce belirttiğimiz gibi "Consilium Majus/Onikiler Meclisi adlı komite yardımcı olmaktadır. Bu komite her yıl İstanbul'da yaşayan Venedik vatandaşları arasından seçilen temsilcilerden oluşmaktaydı. İki danışmanıyla birlikte ülkedeki Venedik vatandaşları arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları haftada üç gün ayırarak inceleyen

---

⁵⁷ Zeki Sönmez, *age*, s.31

⁵⁸ *Il Viaggio di Vincenzo Gradenico, Bailo, da Venezia a Costantinopoli*, s.48

⁵⁹ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.44

balyosun verdiği kararlar, gerektiğinde Consilium Majus tarafından yeniden ele alınabiliyordu⁶⁰.

1454'de Marcello tarafından imzalanan barış anlaşmasında balyosların İstanbul'daki kalış süresi birer yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre, 1503 yılında yapılan anlaşma ile üç yıla çıkarılmıştır. Üç yıllık görev süresi, yalnızca bir kereye mahsus olmak üzere, Giorgio Giustinian adlı balyos tarafından aşılmıştır. Giustinian 1620-1627 yılları arasında hiçbir ihtar maruz kalmadan İstanbul'da görevini sürdürmüştür. Görevde kalış sürelerinin üç yıldan daha az olduğu durumlara ise çok sık rastlanılmıştır. Örneğin 1599 tarihinde balyosluk yapmış olan Vincenzo Gradenico, dönemin Venedik Doç'una İstanbul'dan yazdığı mektuplardan edindiğimiz bilgiye göre; korkunç hastalık vebaya yakalanmış, balyosluk görevini ancak 3 ay sürdürebilmiş, 22 Şubat 1600 tarihinde vefat etmiş, yerine Giovanni Cappello balyosluk görevine getirilmiştir. Fakat bir sonraki elçi Agostino Nani'nin 1600'ün Nisan ayında görevine başlamasından, Cappello'nun geçici bir elçi olarak gönderildiği anlaşılmaktadır. Çok saygın bir kişi olarak Vincenzo Gradenico, hastalığını yazdığı mektuplarda gün be gün anlatmış, etrafındaki birçok kişinin de bu hastalığa yakalandığından bahsetmiş, veba hastalığının dönemin İstanbul'unda ne kadar yaygın olduğunu, kısa sürede birçok ölümlere sebep olduğunu ve dönemin büyük bir sorunu olduğunu gözler önüne sermiştir⁶¹.

Bununla birlikte balyoslar, Venedik'in soylu sınıfına ait bir ailenin mensubu olmalıydılar. Soylu sınıfa ait bir Venedikli genç, eğitimini tamamladıktan sonra politik kariyerine Venedik Cumhuriyeti'nde Büyük Meclis anlamına gelen Maggior Consiglio'ya girmekle başlardı ve balyos seçilebilmesi için, tıpkı Roma İmparatorluğunda da olduğu gibi izlemesi gereken bir yol, bulunmakla yükümlü olduğu bazı bürokratik görevler, mevkiler bulunmaktaydı. Bu

---

⁶⁰ Zeki Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, s.31

⁶¹ *Il Viaggio di Vincenzo Gradenico, Bailo, da Venezia a Costantinopoli*, s.51-58

sebeple Venedik bürokrasisi, Roma “cursus honorum”’unu andırmaktadır. Yaklaşık 2500 kişi olan soylu Venediklilerin yalnızca 100’ü devlette önemli siyasi görevler alır, Serenissima’nın politik hayatını yönetirlerdi.

Balyoslar da, bu konuda kayda değer çalışmalarda bulunmuş yazar Eric Dursteler’in oligarşi içinde oligarşi benzetmesi yaptığı bu küçük soylu sınıftan gelmekteydi⁶². Çok hassas ve sorumluluklarla dolu bir görev olan balyosluğa seçilebilmek için soylu aileler arasında büyük çekişmeler yaşanır, bu göreve seçilebilmeyi büyük bir şeref olarak gördüklerinden adaylar gerekli oyu elde edebilmek için çokça çaba sarfederlerdi⁶³. Contarini, Nani, Bernardo ve Cappello gibi Venedikli soylu ailelerin farklı mensupları İstanbul’da nesilden nesile birçok kez balyosluk görevinde bulunmuşlardır. Örneğin, Venedik’in ünlü ailelerinden Contarini’lerin dört mensubu 1573-1645 yılları arasında balyosluk görevi ile La Serenissima’ya hizmet etmişlerdi. Latince “onur koşusu” anlamına gelen “cursus honorum”, Venedik Cumhuriyeti’nde Roma’daki gelenekten farklı olarak, küçükten büyüğe birçok elçilik görevini kapsıyordu ve İstanbul’da balyosluk görevinde bulunmak, diplomatların siyasi kariyerleri için tüm bu görevler arasında prestiji en yüksek, en önemlisi olanıydı⁶⁴. Bu sebeple, bu görevde bulunan kişiler ülkelerine döndükten sonra Venedik siyasal yaşamında önemli mevkiler işgal etmiş, bunlar arasında yer alan Andrea Gritti 1523 senesinde, Leonardo Dona ise 1606 tarihinde Venedik Devlet Başkanlığı (Doge) mevkisine kadar yükselmişlerdir.

Balyoslar, Venedik Cursus Honorum’unun ilk ayağı olan Maggior Consiglio tarafından oylanarak seçilerek İstanbul’a yollanırlardı. Fakat maaşları ve diğer harcamaları ise Senato

---

⁶² Eric R.Dursteler, *The Bailo in Constantinople: Crisis and Career in Venice’s Early Modern Diplomatic Corps*, (London: Published by Frank Class, 2001), s.9-11

⁶³ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.45

⁶⁴ Lucette Valensi, *The birth of the despot: Venice and the Sublime*, s.30

tarafından belirlenirdi. Başlarda yıllık bin duka olan balyoz maaşı, zamanla balyosun pozisyonunun güçlenmesi ve önem kazanması ile birlikte, aylık yüz seksen dukaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte, üç yüz duka seyahat masraflarına, üç yüz duka ise olağanüstü durumlarda harcaması için ayrılırdı. Bunlara ek olarak balyosun yanına sultan ve paşalar için hediyeler ve Venedik için çok büyük önem taşıyan ve gizli tutulan bir kalem olan paşalar için rüşvet bedelleri ve casusluk servisi için ek ücretler verilirdi. Bu büyük gizlilikteki ödeme kalemi zamanla artmış, 1503 yılında yalnızca üç yüz duka iken 1566 yılında beş yüz duka çıkmıştır⁶⁵.

Balyos, İstanbul'da birlikte kalacağı kişileri kendi belirlerdi. Bu kişilere aile anlamına gelen "famiglia" adı verilirdi. İtalyan kaynaklarına göre balyosun famiglia'sı, bir tabip, bir mektupçu, bir cerrah, bir eczacı, bir öğretmen, bir berber ve diğer görevlilerden oluşmaktaydı⁶⁶. Dini ayinler Pera'da San Francescan rahipler tarafından yapılırdı. Famiglia'da daimi bir din adamı bulunup bulunmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Bazı kaynaklar olduğunu söylerken bazıları bunu reddeder. Balyosun ebeveynleri, var ise çocukları veya torunları, Venedikli beyefendi kişiler ve bazen de Venedik elçiliği korumasında yolculuk etmeyi arzulayan Fransız veya diğer ülkelerden gençler de balyozun famiglia'sı dâhilinde olurdu. Örneğin, 1581 yılında balyoz Jacopo Saronzo'nun beraberinde beşi Venedikli biri Romalı ikisi Bologna'lı ikisi Vicenza'lı biri Foligno'lu biri de Arnavut olmak üzere on iki kişi mevcuttu. Bir de Famiglia'nın beraberinde bavulları ve hediye içeren kasaları taşımak ile görevli hizmetkârlar bulunmaktaydı⁶⁷.

---

⁶⁵ Horatio Brown, *Il Viaggio di Vincenzo Gradenico, Bailo, da Venezia a Costantinopoli*, s.47

⁶⁶ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.44

⁶⁷ Horatio Brown, *agm*, s.48

Balyos, famiglia'sının yanı sıra birlikte çalışacağı kişileri yani personelini de kendi belirlemekteydi. Balyosun İstanbul'daki görevi boyunca birlikte çalışacağı personeli, cogitor diye adlandırılan bir sekreter, biri grande(büyük) biri piccolo(küçük) olmak üzere iki adet dragomano veya drağman da denilen tercüman ve bir muhasebeciden oluşmaktaydı.

Dragomano grande balyosun padişahın huzuruna çıkarken yanında bulunmakla görevli olup Dragomano piccolo ise balyosa ticari yazışmalarında yardımcı olmakla yükümlüydü. Her iki dragomano da İstanbul'da seçilirdi⁶⁸.

Tüm bunların yanında, balyosun İstanbul'da famiglia'sı ile birarada bulunması ve yaşaması gerekmektedir. Bunun için ise özel bir binanın varlığı şarttı.

1453'te Konstantinopolis'in Türkler tarafından alınması ve Osmanlı nüfusunun artmasıyla birlikte, burada yaşayan Venedik kolonisinin diğer Katolik-Latin kökenli toplulukla beraber yaşamak üzere Haliç boyunca ilerleyerek Galata'ya taşınması istendi⁶⁹. Galata, daha önceleri Ceneviz kolonisinin bulunduğu yerdeydi ve Osmanlı idaresi altındaki gayrimüslimlerin yaşam merkeziydi. İstanbul'da yaşayan Venedikli halkın coğrafi merkezi olan Venedik Konsolosluk da, 1453 ile 1499 savaşı arasındaki bir tarihte, Venedikli halk gibi kendilerine bu yeni semtte yer bulmaya çalıştılar ve merkezlerini bu semte taşıdılar. 1537-1540 tarihli savaşı takip eden yıllarda Venedikli temsilciler kendilerine Galata'nın dışında kalan, günümüzde Beyoğlu olarak bilinen Vigne di Pera (Pera bağları) isimli yerde yeni bir ikametgâh kurdular. Balyoslar, önceleri burayı daha serin olmasından dolayı yalnızca yaz aylarında kullanılmakta iken, Kıbrıs Savaşı'nı takip eden yıllarda, Galata'daki konsolosluk binasından ayrılarak burada sürekli olarak kalmaya başlamışlardır. Böylece 16. Yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla Vigne di Pera, Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul'daki diplomatik

---

⁶⁸ Horatio Brown, *agm*, s.48-49

⁶⁹ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.44

temsil yeri ve balyosların kalıcı famigiaları ile birlikte kaldıkları resmi ikametgâhları olmuştur. Vigne di Pera, ilerleyen yıllarda diğer Avrupalı devletlerin de elçilik binalarını kurdukları yer haline gelmiştir⁷⁰.

1537-1540, 1569-1573 yılları arasında Osmanlı ile Venedik arasında savaş hali devam ettiği için bir temsilcilik evi tedarik edilememiş, temsilciler sürekli kiralık evlerde kalmak zorunda kalmışlardır. 16. Yüzyıldan sonra kendilerine bir yer edinebilseler de 1645-1669 yılları arasındaki savaşlar, iki devlet arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkileri yeniden zedelemiştir. Venedik elçilerinin kiralık olarak kaldıkları Tom Tom Kaptan mahallesinde bulunan bina, çeşitli hukuki yaptırımlarla Venedik temsilcilerine devamlı olarak ayrılmıştır. Onlar da bina yakınlarında yeni yerler edinerek bu konsolosluk merkezini genişletmişlerdir. Aynı bina günümüzde İtalya'nın İstanbul Başkonsolosluk binası olarak hizmet vermektedir⁷¹.

Vigne di Pera'daki konsolosluk merkezi, duvarlarla çevrili olup içerisinde birkaç farklı bina bulunmaktaydı. Ana bina, tıpkı çoğu İstanbul evi gibi, ahşaptan inşa edilmişti. Merkez, halka açık ve kapalı olan özel alanlar olmak üzere iki bölüme ayrılmıştı. Özel alanda balyosun famigliasının konakladığı odalar, konsolosluğa hizmet eden yeniçeriler için bir oda ve balyosun kalmakta olduğu çok geniş bir oda bulunuyordu. Halka açık olan alanda ise idari işler için bir bölüm, balyosun ziyaretçilerini kabul ettiği büyük bir toplantı salonu, ziyafet salonu ve “giovani della lingua” diye veya “dragomano” adlandırılan, ileride tercüman olmak amacıyla çalışan Venedikli gençlere ayrılmış çalışma odaları bulunmaktaydı. Bunun yanında merkezde küçük bir şapel, bir hapisane, birçok gizli geçit ve 1590 yılında inşa edilen bir balkon da mevcuttu. Venedikli balyoslardan Girolamo Trevisan bu kompleksi eski, rahatsız

---

⁷⁰ Eric R. Dursteler, *Venetians in Constantinople: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, s.25

⁷¹ Mahmut Şakiroğlu, *Balyos*, s.45

ve düzensiz olarak tanımlamış, bir diğer balyoz Leonardo Dona ise bu konsolosluk merkezinden bölgedeki diğer binalara kıyasla mükemmel diye söz etmiştir⁷².

16. yüzyılın sonu itibariyle Venedik elçilik merkezinin Vigne di Pera'ya taşınmasına rağmen, İstanbul'da yaşayan Venedikli tüccarlar, diğer tüm Gayrimüslim ve Yahudi tüccarlar gibi Galata'da yaşamaya devam etmiş, bu bölgeye yerleşmemiştir. Bunun nedeni Galata'nın farklı milletlerden oluşan tüccarlar topluluğunun ve onların ticari hayatının merkezi olmasıdır. Galata limana yakın konumu ve diğer yabancı tüccarların burada yaşaması nedeniyle tacir sıfatıyla ünlenmiş Venedikli halk için cazip ve çok değerli bir konumdur⁷³.

4.1 İSTANBUL'DA YAŞAYAN VENEDİKLİ HALK

Özellikle 16. ve 17. Yüzyıllarda Levant'taki Venedik varlığının Venedikli tüccarlar, diplomatlar, Rum uyruklu kişiler, sürgün edilmiş kadın ve erkekler ve İstanbul'a akın etmiş maceraperestlerden oluştuğu söylenebilmektedir. 1600 tarihinde Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'daki en kalabalık tüccar nüfusunu Venedikli tacirler oluşturmaktaydı. Sayıları yetmiş beş ila yüz arasında değişen Venedikli tüccarların işlerini yürüttüğü on hatta on iki adet ticarethane bulunmaktaydı. Bununla birlikte, az önce bahsetmiş olduğumuz gibi, diplomatik misyona sahip olan balyos, famiglia'sı ve beraberindekiler, aşağı yukarı elli ile altmış kişilik bir guruptu. Bu konuda geniş araştırmalar yapmış olan Eric Dursteler'e göre, tüccar ve diplomatlardan oluşan bu iki gurup İstanbul'daki resmi Venedik nüfusunu ve buradaki Venedik halkının kalbini oluşturmaktaydı. Bu kişilerin varlığı tanınıp kabul edilmiş olduğundan onlar, Venedik Devleti'nin koruması altındalardı ve kendilerine sağlanan

---

⁷² Eric R. Dursteler, *Venetians in Costantinople: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, s.25-27

⁷³ *Age*, s.26

imtiyazlar vardı. Bu durum Venedik tacirlerinin hayatlarının güvence altında olmasına ve bu şehirde rahatça hareket ederek yaşamalarına yol açıyordu⁷⁴.

İstanbul'daki Venedikli halk, diğer tüm Gayrimüslim ve Yahudi tüccarlar gibi Galata'da özellikle de Vigne di Pera'da yaşamışlardır. Bunun nedeni, Venedik elçiliğinin burada bulunmasının yanı sıra, Galata'nın farklı milletlerden oluşan tüccarlar topluluğunun ve onların ticari hayatının merkezi olmasıdır⁷⁵. Galata, limana yakın konumu ve diğer yabancı tüccarların burada yaşaması nedeniyle tacir sıfatıyla ünlenmiş Venedikli halk için cazip ve çok değerli bir konumdur. Burada anavatanlarından uzun süre uzak kalan Venedikliler birlikte kenetlenerek yaşamışlardır.

Ancak şunun altı çizilmelidir ki; tüccar ve diplomatlardan oluşan resmi olarak kayıtlı nüfus, sayı olarak azınlıktadır. İstanbul'da yaşayan Venedikli halkın asıl çoğunluğu, bu ulusun kayıt dışı üyeleridir. Bu kişilerin büyük bir bölümü, az önce bahsettiğimiz gibi, Venedik Cumhuriyeti topraklarından sürülmüş, cezalı, yasaklı kişiler veya siyasi ve dini kimliklerini terkederek İstanbul'a sığınmış firarilerdi. Bunlar Venedik nüfusuna kayıtlı olmadıkları ve varlıkları resmi olarak onaylanmadıkları halde, bu ulusun bir parçası olarak yaşamlarını sürdürüyorlardı⁷⁶.

16.yüzyılda İstanbul'da diplomat ve tacirlerden oluşan 100-150 kayıtlı vatandaşın yanı sıra bahsettiğimiz bu izinsiz, kayıt dışı Venedik vatandaş ve tebaasının sayısı binleri aşmıştı. Rum kökenlilerin büyük bir bölümünü oluşturduğu bu kişilerin bazıları köleydi. Bazıları ise

---

⁷⁴ Eric Dursteler, *The Venetian Nation in Constantinople*, s.118-119

⁷⁵ *Agm*, s.119-120

⁷⁶ *Agm*, s. 326-350

dokuma ve kadirga yapımında çalışmak için İstanbul'a gelmiş zanaatkârlardı. Bu kişilerin ortak noktası, İstanbul'u kendileri için bir umut, bir kurtuluş şehri olarak görmeleri idi⁷⁷.

Özellikle bu kişilerle, Osmanlı Devleti'nin ilişkisi son derece büyük bir hassasiyetle ilerliyordu. Çünkü farklı bir imparatorlukta yaşayan kayıtdışı, müsaadesiz yabancı kişilerin varlığı, devletlerarası ilişkilerde her zaman bir tehdit olmuştur. Bununla birlikte, Venedik kültür mirasının, Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan Venedikli zanaatkârların teknikleri aracılığı ile Osmanlı topraklarına sızması, ticari işbirliği içerisinde olan Serenissima ve Osmanlı İmparatorluğu arasında, bir o büyük bir gerginlik oluşturacağı da kesindir. İki devlet arasındaki ilişkideki bu hassas denge, İstanbul'da yaşayan Venedikli halkın da varlığı sayesinde yüzyıllar boyunca sağlam tutulabilmiştir⁷⁸.

5. III. MEHMET DÖNEMİNE (1595-1603) KISA BİR BAKIŞ

26 Mayıs 1566 ile 21 Aralık 1603 tarihleri arasında yaşamış olan 13. Osmanlı padişahı III. Mehmed, aynı zamanda 92. İslam halifesidir. Tahta çıktığı 1595 yılından ölümüne kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda hüküm sürmüştür. Annesinin, Osmanlı korsanları tarafından kaçırılarak köle edilen ve daha sonra Osmanlı padişahı III. Murad ile evlendirilerek adı Safiye Sultan olarak değiştirilen Venedikli Bafa Hanedanı'nın kızı Cecilia Baffo olduğu bilinmektedir⁷⁹. Aralarındaki dostane ilişkilere rağmen Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki en büyük rakiplerinden biri olarak kabul edilebilecek Venedik Cumhuriyeti'nin nüfuzlu bir ailesinin mensubunun Osmanlı'da valide sultan olması elbette ki akıllarda şüphe uyandırmaktadır. Bu sebeple III. Mehmed'in saltanatına bu gözle de bakılması doğru olabilir.

---

⁷⁷ Eric Dursteler, *agm*, s.326

⁷⁸ *Agm*, s.326-350

⁷⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. III, 2.Kısım, Ankara, TTK Basımevi, 2011, s.138

Feridun Emecen ise Safiye Sultan'ın bu kökenden gelmediğini, Venedikli Baffo'nun gerçekte III.Murad'ın annesi Nurbanu Sultan olduğunu, Safiye Sultan'ın aslında Arnavut asıllı ve Dukadin'de Rezi köyünden olduğu tezini savunmaktadır⁸⁰.

III.Mehmed 1583'te Manisa sancağı valiliğine tayin edilmiş, 1595'te babası III.Murad'ın vefatı üzerine Osmanlı tahtına çıkmıştır. Cülusunda 19 erkek kardeşini idam ettirmiştir⁸¹. Bu durum halk ve saray çevrelerinde büyük tepki yaratmış, sonraki dönemlerde II.Mehmed'in başlattığı kardeş katli geleneğinin meşruluğunu azaltmıştır⁸². Günümüzde korkunç olarak tanımlanabilecek bu olayı, Selaniki Mustafa Efendi o zamanda şu sözcüklerle anlatmıştır: “...Ve mukaddema on dokuz nefer şehzadeler için serviden tabutlar ihzar olunup ve cenazelerine lazım olan esbab-ı mühimme hazır u amade oldukda içerüde dilsiz ve dinsiz, feryad u figanların işitmez üzerlerine musallat olup, maslahatların bitürüp, meyyitlerin gassallar gasl eyleyüp tekfin olunduktan sonra tabutların mücevvezeler ve sorguçlar ile müzeyyen ü mükemmel idüp, her tabutı dörder baltacı ve kapucı katar idüp, kapu oğlanlarıyla iç ağaları Bab-ı Sa'adet'den çıkardılar... Bu ateş ile yanmadık ciğer kalmadı...”⁸³

III.Mehmed tahta geçtiğinde Osmanlı Devleti, Habsburg ve Macarlar ile 1593'te başlamış savaş halen devam etmekteydi. Böyle bir dönemde gerek padişahın, gerekse imparatorluğun prestijini yükseltmek için yeni bir strateji gerekmektedir. Dönemin Veziriazamı Koca Sinan Paşa'nın düzenlediği bir toplantıda yeni padişahın eskisi gibi ordunun başında savaşa gitmesi

⁸⁰ Feridun Emecen, *Mehmed III*, DİA, c.28, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, 2003), s.407

⁸¹ Caroline Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü 1300-1923*, s.150

⁸² Günhan Börekçi, *İnkırazın Eşiğinde Bir Hanedan: III.Mehmed, I.Ahmed Ve 17.Yüzyıl Osmanlı Krizi*, (Ohio State Üniversitesi), s.11

⁸³ Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki II (1003-1008/ 1595-1600)*, Yayına hazırlayan: Mehmet İpşirli, (Ankara: TTK Basımevi, 1999), s.436

gerektiğine karar verildi⁸⁴. III.Mehmed'in bu kararı almasında özellikle Estergon Kalesi'nin düşüşü üzerine sefere çıkması için yapılan baskı ve yeniçerilerin sefere vezir-i azam veya serdarlar komutasındaki ordu ile değil, ancak kendisi ile gideceklerini söylemeleri büyük rol oynamıştır⁸⁵. Peçevi'ye göre dönemin veziriazamı Sinan Paşa ve III. Mehmed'in kıymetli akıl hocası Hoca Sa'adeddin Efendi de bu kararın en büyük destekçilerindendir⁸⁶. Kanuni Sultan Süleyman'dan beri ilk kez bir padişah önderliğinde savaşan Osmanlı ordusu, öncelikle Eflak ile Boğdan ile birlikte Habsburglardan koruma isteyen Eğri üzerine yürüdü. Eğri'yi aldıktan sonra, Tatarlarca da desteklenen Osmanlı ordusu, Erdelliler ve Habsburg ordusunun ana güçleriyle karşılaştı ve 1596 tarihinde Haçova'da yapılan meydan muharabesinde Osmanlı ordusu galip çıktı⁸⁷. Feridun Emecen'e göre; Hasanbeyzade Ahmed, Solakzade, Kâtip Çelebi ve Naima gibi birçok tarihçiler, III. Mehmed'in Habsburg ordusunun sayısı hakkında gelen bilgilerden sonra Eğri'nin fethini yeterli bulup İstanbul'a dönmek istediğini ve ordunun kumandasını Sinan Paşa'nın ölümüyle göreve gelen dönemin veziriazamı İbrahim Paşa'ya vermek istediğini, fakat daha sonra paşaların kendini ikna etmeleri suretiyle ordunun başında durduğunu anlatırlar. III.Mehmed'in İstanbul'a dönmeyerek bu kritik anda ordusu ile kalmasının bu savaşın kazanılmasında büyük rol oynadığı açıktır⁸⁸.

Daha sonraki yıllarda Eflak, Osmanlı tebaasına geçti ve 1600 yılında Osmanlı ordusu stratejik önem taşıyan Kanije Kalesi'ni de alarak Habsburgların savunma hattına zarar verdi. Hatta Caroline Finkel'e göre; Kanije'nin fethi ile Viyana yeni bir kuşatma korkusuna kapılmıştı. Bu uzun süreli savaş süreci içerisinde Osmanlı, bir yandan doğu cephesinde yitirdiği toprakları geri alma çabasındaki İran Şahı Abbas ile de savaşmakta, bir yandan da Anadolu'daki

---

⁸⁴ Caroline Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü 1300-1923*, s.159

⁸⁵ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.409

⁸⁶ İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, Yayına hazırlayan: Murat Uraz, II.Cilt, (İstanbul: Neşriyat Yurdu, 1969), s.372

⁸⁷ Caroline Finkel, *age*, s.159

⁸⁸ Feridun Emecen, *age*, s.408

isyancılara karşı birçok askeri harekât gerçekleştirmekteydi⁸⁹. III. Mehmed 1603 yılında hayatını kaybettikten sonra yerinde oğlu I. Ahmed hüküm sürmeye başladı.

III. Mehmed dönemi, imparatorluğun siyasi, askeri, hukuki, ekonomik ve sosyal düzeninde ilk kez sorunların, bozulmaların, değişimlerin ve yeniden yapılanmanın yaşandığı uzun bir döneminin başlangıcı olarak kabul edilebilir⁹⁰. III. Mehmed dönemi, Safiye Sultan ve beraberindeki destekçilerin ağır hakimiyeti ve bu sebeple padişahın üzerinde taşıdığı baskının, batı cephesinde uzun, yıpratıcı ve yoğun bir savaş döneminin, Anadolu'da dengeleri bozan Celali isyanlarının ve doğu cephesindeki kayıpların ve bozuk bir ekonomik durumun yaşandığı bir dönemdir⁹¹. Bununla birlikte III. Mehmed (1595-1603) ve Sultan II. Mustafa'nın (1695-1703) saltanatları arasındaki süreyi kapsayan 17.yüzyıl, Osmanlı Devleti açısından siyasi sorunların yaşandığı bir dönem olmuştur. Celalilere karşı da askeri hareketlerin düzenlendiği bu dönemde, kapıkulu sipahileri yönetiminden ve siyasetinden memnun olmadıkları için padişah ve hanedanına karşı 1600, 1601, 1603 tarihlerinde olmak üzere üç kez isyan çıkarmışlardır. Üçüncü isyanlarında oğlu III. Mehmed'in siyasetine ve karalarına yön vermiş olan Safiye Valide Sultan ve Babussade Ağası Gazanfer Ağa'nın başını çektikleri saray hizibinin gücünü kırmayı başarmış, büyük önem sahibi Gazanfer Ağa ile hizibin önemli şahsiyeti Darüssade Ağası Osman Ağa'yı III. Mehmed'in gözleri önünde katletmişlerdir⁹².

Günhan Börekçi'ye göre; III. Mehmed'in atlattığı siyasi krizler, Osmanlı Devleti'nin II. Mehmed ve I. Süleyman saltanatları arasındaki geç ortaçağ hanedan devleti halinden tam teşekküllü bir erken modern dönem monarşik-imparatorluğa dönüşmesi ile ve de bunun

---

⁸⁹ Caroline Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü 1300-1923*, s.159-160

⁹⁰ Günhan Börekçi, *İnkırazın Eşiğinde Bir Hanedan: III. Mehmed, I. Ahmed Ve 17. Yüzyıl Osmanlı Krizi*, s.1, dipnot I

⁹¹ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.412

⁹² Günhan Börekçi, *agm*, s.2-3

sonucunda ortaya çıkan Osmanlı padişahının gündelik siyasette “yerleşik” tarzda saltanat sürmesi ile bağlantılıdır. Osmanlı sultanları artık daha az görünür, daha az ulaşıldırlar. Dolayısı ile bu dönemde sultanın şahsına direk ulaşamayan bürokrat sınıfı ve askerler gibi gruplar mevcut olmakta ve sultan bu şahsiyetler tarafından eleştiri toplamaktadır⁹³.

Özetle, doğu ve batıda eş zamanlı savaşlar, Anadolu’daki Celali ayaklanmaları ile birlikte yaşanan siyasi, askeri, mali, sosyal krizler ve bu durumu çözüm için yaratılmış devlet yapısındaki bazı askeri, ekonomik, bürokratik ve sosyo-politik değişimler bu dönemi kısaca anlatmaya yardımcı olabilmektedir.

Bıraktığı eserlerle 16. yüzyıl Osmanlı tarihine ışık tutan, ilk Osmanlı tarihçilerinden bürokrat, katip ve aydın Gelibolulu Mustafa Ali de en önemli eseri olan *Kühü’l-Ahbar*’ın özeti olmak üzere 1598 Temmuz’unda yazmış olduğu tarihi eseri *Fusulü Hall ü ‘Akd ve Usulü Harc ü Nakd* adlı eserinde, aynı zamanda hayatının 1600 yılında *Kava’idül-Mecalis* adlı eserini genişleterek ortaya çıkardığı *Meva’idün - Nefais Fi-Kava’idi’l-Mecalis* adlı eserlerinde, arzu ettiği mevkilere gelemeyişinin verdiği kırgınlıkla da, dönemin padişahı III.Mehmed dönemini anlatır ve çok açık bir üslupla bu dönemin eleştirisi yapar. Dönemin devlet teşkilatının bozukluğunu ve bazı sosyal sınıfların yaşayışını acı bir şekilde tenkit eder⁹⁴.

Tarihçi Cornell H. Fleischer da, Gelibolulu Mustafa Ali hakkında kaleme döktüğü eserinde bu dönemden dolayı olarak bahseder ve Ali’nin Osmanlı’nın zor bir döneminde bürokrat ve yazar olduğundan, imparatorlukta değişen değerlerin onu zorladığından, hatta bu yüzden bazen ahlakını bile bozmak durumunda kaldığını dile getirir. Ona göre, Ali’nin küçüklüğünde

---

⁹³ Günhan Börekçi *agm*, s.4-7

⁹⁴ Bekir Kütükoğlu, *Ali Mustafa Efendi*, DİA, Cilt II, (İstanbul: Diyanet İşleri Vakfı Yayınları, 1989), s.415

yaşadığı Osmanlı İmparatorluğu ile büyüdükten sonraki yer tamamen birbirinden farklıdır; tüm ahlaki değerler tersine dönmüş, edebiyatçıya verilen değer azalmıştır⁹⁵.

6. DÖNEMİN BALYOSU AGOSTİNO NANI'NİN OSMANLI ANALİZİ YAPTIĞI RAPORUNDAKİ İLGİNÇ NOKTALAR VE BUNLARIN BİLİNENLERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Nani bu relazione'ye, tüm diğer elçiler gibi, “Serenissimo Principe” hitabıyla başlar⁹⁶. Bu, Türkçe'de “Çok Sükunetli Prens” anlamına gelir. Elçilerin relazione veya dispacci'lere bu hitabet şekli ile başlaması diplomatik bir gelenek, belki de bir zorunluluktur. Nani'nin “relazione” adı verilen bu rapora bu şekilde başlamasının sebebi, Venedik Cumhuriyeti'ne verilen adın “Serenisima” olmasıdır. Nani, Venedik Devlet başkanı Doge'ye bu şekilde seslenerek, ona “Çok Sükûnetli Venedik'in Prensi” demek istemiş, saygı gösterisinde bulunmuştur. Raporun yazım dili, günümüz İtalyancasından oldukça farklıdır. Doge'ye hitaben yazılmış, saygı dolu ve uzun cümlelere yer verilmiştir. Bununla birlikte Nani, bu raporu III. tekil şahıs ile anlatmıştır. Kısaca, bailo Nani, Prens'i Osmanlı Devleti hakkında son derece bilgilendirmeye çalışmış, detaylı bir şekilde bildiklerini, gözlemlerini uzun cümleler halinde anlatmıştır. Sübjektif bir anlatım şekli mevcuttur, yazar cümlelere kendi fikirlerini de sık sık yansıtmıştır. Bu relazionenin hangi tarihte Doge ve Senato'ya karşı sunulduğu ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

---

⁹⁵ Cornell H. Fleischer, *Bureaucrat and Intellectual in the Ottoman Empire – The Historian Mustafa Ali*, (New Jersey: Princeton University Press, 1986), s.9-10

⁹⁶ *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Relazione di Costantinopoli del Bailo Agostino Nani 1600-1603*, s.30

Bilindiği üzere, Osmanlı Devleti ve Serenissima, 14, 15 ve 16. yüzyılların büyük güçleridir. Zaman zaman çıkarları doğrultusunda ölesiye savaşmış, bazen de dostluk ilişkisinde bulunmuşlardır. Hatta bilindiği üzere, Osmanlı Devleti, elçilik kapılarını ilk olarak Venedik Cumhuriyeti'ne açmıştır. Bailo'nun başında bulunduğu bu elçilik, bahsetmiş olduğumuz gibi, Galata bölgesinde Pera'da açılmıştır⁹⁷.

Bu rapor yazılırken, Osmanlı ve Venedik Devletleri arasında herhangi bir savaş yaşanmamasına rağmen, bailo Nani, özellikle Sultan III. Mehmed'i yer yer eleştirerek dönemin Osmanlı'sı hakkında Venedik Senatosu'na her açıdan bilgiler aktarmıştır.

6.1 BİR YABANCI GÖZÜYLE III. MEHMED VE VALİDE SAFİYE SULTAN

Bailo Agostino Nani raporunda Sultan III. Mehmed'i eleştirir ve eleştirileri yer yer hakaret derecesinde yakıştırmalar kullanarak yapar. Nani, Sultan'ın fiziksel görünümü ve kişiliğinden kötü bir şekilde bahseder. Bunları şu şekilde ifade etmiştir: “Devlet yönetiminde herşey düzensiz. Sultan yeterli zekaya sahip olmadığından gereksinim duyduğu herşeyi kapı ağasından ister. Hatta bu nedenle gerçek Signor, kapı ağasıdır. Üzerine düşen herşeyi kapı ağası ve validesi yapar. Tüm emirleri ve komisyonları o ve validesi verir. Sultan otuz üç yaşındadır ve kimseyle kıyaslanamayacak kadar çok şişmandır, aptaldır, günde 6 kez yemek yer, zaman zaman yemek yediğini unuttur ve kapı ağası ona yediğini hatırlatır. Ok atmaktan zevk alır, birkaç demir üzerinde güç denemesi yapar, demirlerden birini kestiğini farkedince hemen kapı ağasını çağırır ve ona bıraktığı darbeyi sevinç ile gösterir. Aynı zamanda Sultan öyle cimridir ki; bir keresinde General Paşa ona savaş için 300 bin altın para gerektiğini

---

⁹⁷ Eric R. Dursteler, *Venetians in Costantinople: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, s.25

söylediğinde bu rakamı fazla bulmuş ve paşanın başının kesilmesine karar vermiştir. Kimseye öğüt veremeyecek kadar bilgisizdir, öğüt almamak için de divana katılmaz ve herşeyi kendi çözümler.⁹⁸”

Nani, raporunda Anne Sultan anlamına gelen “Sultana Madre” Valide Sultan’a ithafen güzel sözcükler kullanır ve onun hakkında şu bilgileri verir: “60 yaşlarında değerli bir hanımdır, fakat kocası hayattayken onunla yaşamadığından, onu zevklerini tatmin edecek bir araç olarak bile kullanmadığından, kocasına haz vermediği anlaşılıyor. Bir keresinde saraydan alınarak eski saraya gönderildi, birkaç gün sonra şimdiki yeniden saraya getirildi, askerler onu hiç sevmiyor, saraya geri dönerken askerlerin elinden zor kaçtı, onu uzak bir yere yollamak istiyorlar, yoksa ellerini kana bulayacaklar. Bununla birlikte çevrede Valide’ye birçok olumsuz yakıştırmalar atfediliyor, özellikle de Valide’nin inşaa ettirdiği dev cami için çok büyük harcamalar yaptığı konuşuluyor. Valide, belki de söylentilerden dolayı, cami inşaadan çekildi⁹⁹.”

Feridun Emecen’e göre inşası devam eden bu cami, Yeni Camii’dir ve 1598 yılının Nisan ayında temel atma töreni gerçekleşmiştir. Fakat 1600 yılının Şubat ayında alınan bir kararla, inşaa edilecek bu caminin arsasında bulunan kilise ve havranın yıkılmasına karşılık başka bir yerde yeni bir kilise ve havranın yapılmasına izin verilmiş olduğu haberinin duyulması, özellikle ulema ve asker arasında uzun süren savaş dönemi ve bozuk ekonomik durum ve Celali isyanları yüzünden çıkan karışıklıklardan dolayı büyük tepkilere yol açmıştır¹⁰⁰. Bu durumda Emecen’in verdiği bu bilgi, Nani’nin raporundan bir kez daha teyit edilmekte, günümüzde Turhan Sultan tarafından yaptırıldığı bilinen Eminönü’ndeki bu caminin aslında

---

⁹⁸ *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Relazione di Costantinopoli del Bailo Agostino Nani 1600-1603*, s.37

⁹⁹ *Age*, s.39

¹⁰⁰ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.410

Safiye Sultan tarafından yaptırılmaya başlandığı anlaşılmaktadır ve aynı zamanda Nani'nin büyük valide olarak bahsettiği Safiye Sultan'ın, caminin inşası için yapılan büyük harcamalardan dolayı çok tepki çektiği ve gelen eleştirilerden dolayı inşaadan çekildiği, daha sonra Turhan Sultan tarafından ele alınarak tamamlandığı anlaşılmaktadır. Necdet Sakaoğlu da 1598 tarihinde Eminönü'ndeki Yeni Camii'nin temel atımında limandaki gemilerden topları atıldığını belirtmiştir¹⁰¹.

Nani'nin raporunda padişah III.Mehmed'in annesi Valide Safiye Sultan'dan güzel bir şekilde bahsetmesi onun bir kez daha Venedik asıllı olduğu iddiasını veya bahsetmiş olduğumuz gibi, bilgi erişimi bakımından güçlü bağlara sahip olması sebebiyle, Venedik ile iyi ilişkilere sahip olma isteğini düşünmemize sebep olur. Bu bakımdan aralarındaki bu dostane ilişkiyi hatırlatacak bazı bilgilerin hatırlanması faydalı olacaktır. 1574-1583 yılları arasındaki dönemdeki Venedik *relazione*'leri üzerine yapılan çalışmalar itibarıyla, 16. Yüzyıl sonu-17.yüzyıl başını kapsayan ve Ahmed Refik'in "Kadınlar Saltanatı" olarak tanımladığı bu dönemde¹⁰², III.Mehmed'in babası Sultan III.Murad'ın Venedik asıllı olduğu bilinen validesi Nurbanu Sultan'ın sarayda en güçlü figürlerden biri olduğu ve Venedik ile yakın iletişim içerisinde bulunduğu ortaya çıkmıştır¹⁰³.

Bu dönemde kadın sultanların devlet otoritesinde pay sahibi olduğunu bilen yabancı elçiler, onlarla özellikle *kethüda hatunlar* veya *kalfa* adı verilen haremdeki kadın hizmetkârlar aracılığıyla iletişime geçmişlerdir. Bunlardan bazıları sarayın dışında yaşamaktaydılar ve bu şekilde yabancılarla daha kolay iletişime geçebiliyorlardı. Bununla birlikte, kadın sultanlara yakınlıklarıyla bilinen ve asıl görevleri, harem için dışarıdan gerekli eksikleri almak olan,

---

¹⁰¹ Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Sultanları*, (İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 1999), s.213

¹⁰² Maria Pia Pedani, "Safiye's Household and Venetian Diplomacy", (Turcica 32, 2000: 9-32),s. 2, dipnot3

¹⁰³ *Agm*, s.3

onların dış dünya ile ilişkilerini yürüten kira adı verilen kadınlar da vardı¹⁰⁴. Kiralar, hem Nurbanu Sultan hem de Safiye Sultan'ın dış dünya ile, özellikle Venedik ile ilişkilerinde, haberleşme ve aracılık etme bakımından, önemli rol oynadıkları açıkça bilinmektedir. III. Mehmed'in babası Sultan III.Murad tahtta iken, zevcesi ve nikahlı eşi Safiye Sultan ve validesi Venedik asıllı Nurbanu Sultan'ın, Kiraze olarak da bilinen yahudi Kira kadın ile birlikte, dönemin Venedik Doç'u Jak Soranzo ve ondan sonra gelen Doç Civani Forer'e Dalmaçya sınırının belirlenmesinde yardım ettikleri ve Kira kadının hizmetlerine karşı Venedik tüccarlarının kendisine Kıbrıs'ta önemli menfaatler temin ettikleri bilinen bir bilgidir¹⁰⁵.

Hatta bu dönemde aralarında varolan dostane ilişkiyi tatsız Emmo hadisesi bile bozamamıştır. Trablusgarp valisi olup bir isyanda maktul olan Ramazan Paşa'nın ailesi bir kadirge ile İstanbul'a gelirken Venedik donanması kumandanı Piyer Emmo bu kadirgayı zorla alı koyarak gemideki elli kişiyi, Ramazan Paşa'nın eşi ve oğlu ve kırk kadar kızı kirlettikten sonra memelerini kesip hepsini denize atmıştır. Bu korkunç durum İstanbul'da duyulduğunda Venedik balyozunun hayatı yine Safiye Sultan'ın himayesiyle kurtulmuştur. Bunun karşılığında Venedik Senatosu'ndan ağır tazminat istenmiş, başına gelebileceklerden korkan Venedik, Piyer Emmo'nun başını kestirmiş ve 1585 tarihinde Ramazan Paşa'nın zevcesine ait kadirge ile gasbedilen tüm servetini, uskuk adı verilen haydutların Bosna halkından aldıkları mallar ile birlikte Osmanlı hükümetine teslim etmişlerdir¹⁰⁶.

İ.Hakkı Uzunçarşılı'ya göre; Dalmaçya civarında karada ve denizde haydut çetesi olan Uskukların yarattığı krizlerin daha sonra da devam etmesi sebebiyle Osmanlı Venedik

---

¹⁰⁴ Maria Pia Pedani ,*agm*, s.4-5

¹⁰⁵ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III. Cilt, 2.Kısım, s.138, dipnot2

¹⁰⁶ Age, dipnot2

arasında 1590'da oluşan savaş tehlikesi Safiye Sultan'la Venedikli Kaptan-ı Derya Hasan Paşa'nın gayretleriyle önlenmiştir. Bu durumu düzeltmek için Venedik Senatosu birbiri ardına onlara üç murahhas göndererek hiçbir fedakârlıktan çekinmemelerini tavsiye etmiştir.

Bununla birlikte, III.Mehmed'in ölümüne kadar Venediklilerle olan münasebetlerin hep dostça cereyan ettiği ve bu ilişkide Valide Safiye Sultan'ın önemli pay sahibi olduğu açıktır. Safiye Sultan da Venedik elçileriyle baş musahibi Kira vasıtasıyla mektuplaşmış, Catherine de Medice ile sürekli irtibat halinde olmuş, Osmanlı İmparatorluğu'nun Venedik ile savaşmaması için elinden gelen çabayı sarf etmiştir¹⁰⁷.

Aynı zamanda, Safiye Sultan'ın, bu dönemde belki de İngiliz Kraliçesi Elizabeth'in gönderdiği hediyelerin cazibesinden dolayı, İngilizlere politik, ticari ve iktisadi bakımlardan yardım edeceğini, hem İngiliz sefirine hem de kraliçesine yazdığı ortaya çıkmıştır¹⁰⁸. Kendisinin oğlunun saltanatı boyunca yönetimi tamamen eline almış olmasında oğlu Sultan III.Mehmed'in annesine duyduğu derin sevgi büyük rol oynamaktadır. Hatta öyle ki, III.Mehmed, Eğri seferine giderken hükümeti ve kontrol yetkisini annesine bırakmış, seferden dönüş dek Sadaret kaymakamı, valide sultan ile istişare eder, onun fikrini almadan hiçbirşey yapamazdı¹⁰⁹. Bununla birlikte, III.Mehmed bu sefere giderken değerli hocası Hoca Sa'adeddin Efendi'nin oğlu Edirne kadısı Es'ad Efendiye İstanbul kadılığını vermiş, fakat valide sultan bu tayini tanımayarak İstanbul kadısı Abdüllahim Efendiyi değiştirmemiş, padişah da bu durumu kabul etmişti¹¹⁰.

---

¹⁰⁷ Çağatay Ulusoy, *Harem II*, TTK Basımevi, (Ankara: TTK Basımevi, 1971), s.48

¹⁰⁸ *Age*, sy.48

¹⁰⁹ *Age*, s.65

¹¹⁰ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*, (Ankara: TTK Basımevi/Yayımları, 1988), s.157

Safiye Sultan'ın devletin iç ve dış ilişkilerine karışmasının III.Mehmed'in cülusu ile arttığı gözlemlenebilmektedir. O, eşi III.Murad'ın 1595 kışında vefat etmesi üzerine, bu durumu oğlu Mehmed'in Manisa sancağından dönene dek 11 gün boyunca saklamış, böylelikle olası bir iç ayaklanmayı önlemeyi başarmıştır¹¹¹. Mehmed'in cülus töreninden ve böylelikle Safiye Sultan'ın resmen valide sultan olmasından hemen sonra, Manisa sancağına, III.Mehmed'in şehzadesi Mahmud yerine, Selaniki Mustafa Efendi'nin "Valide-i Padişah-ı cihan-penah hazretleri ol hanedanda terbiye olmuştu" sözleriyle Safiye'nin yanında yetiştiğini ileri sürdüğü Ferhad Paşa'nın oğlu Hacı Bey gönderilmiştir¹¹². Necdet Sakaoğlu, bunu Safiye'nin yaptığı ve şehzadelerin sancağa çıkma geleneğinin bu şekilde son bulduğunu savunmaktadır¹¹³.

Peçevi Tarihi'nde Safiye Sultan hakkında sarayda çok nüfuslu bir şahsiyet olduğunu, devlet işlerine karıştığını ve ihtirasları yüzünden birçok yolsuzluklara meydan verildiğini, rüşvet aldığını, oğlu III.Mehmed'e yaptığı sünnet düğünü gibi kocasına birçok masraflar yaptırdığını anlatılmaktadır. Tüm bunların yanında III.Murad'ın annesi Nurbanu Sultan ile arasının açılmasının devlet ve millet için çok zararlı işlere kapı açtığını dile getirilir. Safiye'nin soyu hakkında ise 1560 yılında İtalya'da Korfo valisinin kızı olarak dünyaya geldiğinden, başka bir yere gelin giderken Türk korsanları tarafından kaçırıldığından ve gerçek adının Sofio olduğundan bahsedilmesi, bu durumun Selaniki Tarihi'ndeki bilgilerle çakıştığını göstermektedir¹¹⁴.

Agostino Nani'nin Safiye Sultan'ın eşi III.Murad hayatta iken ile uzak bir ilişkisi olduğu iddiasının doğru olduğu düşünülebilir. Safiye, Türk korsanları tarafından kaçırılarak Manisa

---

¹¹¹ Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Kadın Sultanları*, (İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2008), s.206

¹¹² Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki II (1003-1008/ 1595-1600)*, Yayına hazırlayan: Mehmet İpşirli, (Ankara: TTK Basımevi, 1999), s.437

¹¹³ Necdet Sakaoğlu, *age*, s.206

¹¹⁴ İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, Yayına hazırlayan: Murat Uraz, c.II, (İstanbul: Neşriyat Yurdu, 1969), s.360

Sancakbeyi Şehzade Murad'a takdim edildiği zaman henüz 14-15 yaşlarındadır¹¹⁵. Murad'ın, padişah oluncaya dek Safiye'yi çok sevdiği başka cariyelerle birlikte olmadığı bilinmektedir. Çağatay Uluçay'a göre; Murad'ın 1574 yılında tahta geçmesiyle Valide Sultan Nurbanu ile Safiye arasında başlayan rekabet dolayısı ile Nurbanu, Murad'ı yalnızca bir oğlu olması ve Safiye'den doğan diğer çocuklarının ölmesi sebepleriyle başka cariyelerle birlikte olmaya itmiştir. Kanuni'nin kızı Mihrimah, kendi kızları İsmihan ve Gevherhan sultanların desteklediği Nurbanu'nun ölümüyle Devleti Aliye'nin haremünün en güçlü kadını olmuş ve eşinin diğer kadınlarla birlikteliğine karışmamıştır. Sultan III.Murad'ın yaklaşık 40 hasekisinin olduğu ve ölümünde hayatta 19u erkek 30u kız olmak üzere 49 çocuğu olduğu ileri sürülmektedir¹¹⁶.

III.Mehmed'in kişiliği konusunda ise, Nani'nin III.Mehmed hakkındaki sözcüklerine karşın devrin kaynaklarından padişahın saf, kolayca inanmaya meyilli, sakin tabiatlı ve son derece dindar bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Bu kaynaklar, onun yumuşak karakterli, herkesin dediğine inanan bir şahsiyet olmasının yanı sıra, aynı zamanda çok vehimli ve kuruntulu olduğundan bahseder¹¹⁷. Kendisini gören diğer yabancı gözlemciler de, tıpkı Nani gibi, onu şişman, kısa boylu, açık tenli, hantal görünüşlü ve kara sakallı olarak tarif ederler. Ayrıca kendisinin avdan hoşlandığı, ok yapımında usta olduğu, daima kılıç ve yay ile gezdiği söylenmektedir. Nani'den önceki dönemde İstanbul'da bailo olarak görev yapmış, adı bazı kaynaklarda Giacomo veya Girolamo olarak geçen Giovanni Cappello'nun III.Mehmed hakkında verdiği bilgiler Nani'ninkilere benzemektedir. Ona göre çok şişman olan padişah, soylu bir yüz ve görünümüne sahiptir, saçları ve gözleri ise koyu renklidir. Ayrıca şaraptan kaçınır, kurallara son derece uyumludur¹¹⁸.

---

¹¹⁵ Maria Pia, Pedani, "*Safiye's Household and Venetian Diplomacy*", s.11

¹¹⁶ M. Çağatay Ulusoy, *Padişah Kadınları ve Kızları*, (Ankara: TTK Basımevi, 1980), s.43

¹¹⁷ İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, s.418

¹¹⁸ *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Giovanni Cappello*, Pedani Fabris, s.395

III. Mehmed'in annesi ile münasebetinden bahsetmek gerekir ise, Nani'nin bu konuda da söyledikleri abartılı da olsa gerçek payı taşıdığı görülmektedir. Çünkü üzerinde Safiye Sultan'ın büyük etkisi olduğu açıkça bilinmektedir. Başlangıçta annesinin ve ekibinin tesirinden kurtulmak ve idareyi kendi ele almak istese de kolay etki altına giren sakin karakter yapısından dolayı bunu başarabilecek direnç gösterememiştir. Şehzadelik yıllarında edindiği idari bilgiyi padişahlık yıllarında tam olarak kullanamadığı görülmektedir. Feridun Emecen'e göre III.Mehmed muhtemelen tahta geçtikten hemen sonra on dokuz kardeşinin katli olayının ağırlığını bütün saltanatı boyunca üzerinden atamamıştır¹¹⁹.

6.2. NANI GÖZÜYLE III. MEHMED'İN ŞEHZADELERİ

Nani, raporunda III. Mehmed'in şehzadelerinden bahseder ve bize şu bilgileri aktarır: “Sultan'ın 3 oğlu, bir kızı var. Kızı 18 yaşında ve Kahire Paşası Mahmud gibi kendisine eş olabilecek birkaç paşa ile konuşuyor. Fakat o, ancak Macaristan Savaşı biterse ve Asya'daki ayaklanmaların yol açtığı sıkıntılardan kurtulunur ise gerçekleşecek büyük şehzadenin sünneti yapılmadan evlendirilmeyecek. Büyük şehzadenin adı Ahmed ve 15 yaşında. Babası aptal olmasıyla birlikte, sarayda kadınlar arasında tutularak yaşıyor. Mahmud adlı 12 yaşındaki ikinci şehzade ise daha farklı, cesur ruhlu bir şehzade ve yeri geldiğinde babasına cesur bir şekilde cevap vermeyi biliyor. Sipahilerin ilk ayaklanmaları esnasında babasına, 6 ya da 8 sipahinin başının vurulması gerektiğini ve kendisi zarar gördüğü zaman bu şekilde yapacağını söyledi. Askerler ve beyler onun hakkında olumlu düşüncelere sahipler ve ileride tahta onun çıkmasını istiyorlar. Sultan Mehmed, büyük şehzade Ahmed'e saygısından onu nadir olarak

---

¹¹⁹ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.407

huzuruna çağırıyor¹²⁰.” Nani’nin raporuna şu şekilde devam eder: “3 ya da 4 yaşında olan son şehzadenin adı ise Osman ve tüm bu şehzadeler tek bir anneden olmadır¹²¹.”

Osmanlı tarihi kaynaklarında III. Mehmed’in şehzadeleri hakkındaki bilgiler, Nani’nin bize verdiklerinden daha farklıdır. Nani mektubunda padişahın Ahmed, Mahmud ve Osman adlarında üç şehzadesi olduğunu söyler. Bu mektubun yaklaşık 1600-1603 yılları arasında yazıldığını düşünürsek, en büyük oğul Şehzade Selim’in padişahın cülusundan sonra İstanbul’da aniden öldüğünü göz önünde bulundurursak, Nani’nin Ahmed’den en büyük şehzade olarak bahsetmesi doğrudur. Fakat bu döneme ait kaynaklarda III. Mehmed’in Osman adında bir şehzadesi olmadığı görülmektedir¹²². Bu nedenle Nani’nin Osman olarak bahsettiği üçüncü ve en küçük şehzade, 1602 yılında vefat edecek olan Cihangir olduğu anlaşılmaktadır. Bailo Giovanni Cappello, 1600 tarihli relazione’sinde III.Mehmed’in 1599’da bir şehzadesi olduğunu yazmıştır¹²³. Bu durumda bu şehzadenin de Cihangir olduğunu anlamakta ve Cihangir’in 1599 tarihinde dünyaya geldiğini öğrenmekteyiz. Bu bilginin doğruluğu Peçevi tarihinden de teyit edilebilmektedir¹²⁴. Dolayısı ile, Nani’nin Cihangir’in yaşı için yaptığı tahminin doğru olduğu, aynı zamanda Nani’nin bu mektubu, Cihangir’in henüz hayatta olması sebebi ile, Cihangir’in ölümünden hemen önce, tahminen 1602 senesinde yazmış olduğu anlaşılmaktadır. Nani’nin hiç bahsetmemiş olduğu Şehzade Mustafa’nın yaşı hakkında da bailo raporlarında bilgiler mevcuttur. Örneğin; 1604-1609 tarihleri arasında İstanbul’da balyosluk yapmış olan, Osmanlı sarayı hakkında yaptığı detaylı gözlemlerle bilinen Ottoviano Bon, 1609 tarihli raporunda Mustafa’nın o tarihte yaklaşık on yaşında olduğunu

---

¹²⁰ *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Relazione di Costantinopoli del Bailo Agostino Nani 1600-1603*, s.37-38

¹²¹ *Age*, s.38

¹²² İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, s.418

¹²³ *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Giovanni Cappello*, Pedani Fabris, s.399

¹²⁴ İbrahim Peçevi, *age*, s.418

belirtmektedir¹²⁵. I.Mustafa'nın yaşı hakkında kapsamlı çalışmalar yapmış olan Tezcan da Mustafa'nın 1600 veya 1602-1603 yılları arasında doğmuş olabileceğini savunmaktadır¹²⁶. Nani'nin raporunda Şehzade Mustafa'dan hiç bahsetmemesi de Mustafa'nın 1602 tarihi itibari ile doğmuş olacağı iddiasını güçlendirmektedir. III.Mehmed, Nani'nin övgüyle bahsettiği ortanca oğlu Mahmud'u, bir şeyhin telkini ile kendi aleyhinde yazmış olduğu mektuplarını kızlar ağası vasıtasıyla yakalayınca 1603 tarihinde önce hapsettirmiş sonra da boğdurarak öldürtmüştür¹²⁷.

Birçok kaynağın Mahmud'un ölümünden, Ahmed'in annesi tarafından Ahmed'e taht yolunu açmak için yapılan bir komplo olduğundan bahsetmesi, şehzade Mahmud'un bazı tarihçiler tarafından büyük şehzade olarak bilindiği göz önünde bulundurulduğunda mantıklı olabilmektedir. Bununla birlikte, III.Mehmed'in Mahmud'un ölümünden yalnızca yedi ay sonraki ölümünde, duyduğu vicdan azabının tesiri olduğu kanısını da savunulmaktadır.

6.3 NANI'YE GÖRE OSMANLI'NIN DURUMU VE BOZULMA

NEDENLERİ:

Nani, özellikle raporun ilk bölümlerinde tarihsel olarak geriye giderek Fatih Sultan Mehmed'in ne kadar başarılı olduğunu anlatır ve ondan sonraki sultanların, özellikle III. Mehmed'in yaptıklarından bahseder. II. Mehmed'den sonra Osmanlı'nın ne kadar değiştiğini, kötüye gittiğini ve bunun nedenlerini anlatır. Nani, Doge'te saygı dolu seslenişinden sonra

---

¹²⁵ Pedani Fabris, *Relazioni di ambasciatori veneti al senato*, s.514

¹²⁶ Günhan Börekçi, *İnkirazın Eşiğinde Bir Hanedan: III.Mehmed, I.Ahmed Ve 17.Yüzyıl Osmanlı Krizi*, sy.21, Tezcan, *The Debut of Kösem Sultan's Political Career*, s.354 , Tezcan, *Searching for Osman*, s.329, 330

¹²⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.III, 1.Kısım, s.115

relazione'sine Osmanlı'nın durumunu anlatan bu sözcüklerle başlar: "II. Mehmed, 32 yaşında iki büyük imparatorluğu, 12 krallığı ve 200 şehri yönetti, fakat şimdi Sultan III. Mehmed egemenliğindeki Osmanlı İmparatorluğu'nun batıyor." Daha sonra ise şu şekilde devam eder: "Sultan Süleyman büyük imparator V.Karl ile savaştı; ama bu (III.Mehmed), şimdiki imparatoru yenemiyor, aynı güce sahip değil, hatta büyük kayıplar vermeden ona direnç bile gösteremiyor..."

Nani, Osmanlı'nın durumu hakkında da karamsar bir şekilde sözlerine şöyle devam eder: "III. Mehmed İran Savaşı'nda sınırlarını ve ordusunu genişletmesine rağmen, tüm bunları, Osmanlı İmparatorluğu'nu kurup büyüten sultanların zamanından farklı olarak, yeni hükümetin kötü idaresi, geleneklerin katılaşması, tebaaların itaatsizleşmesi, bakanların adaletsizleşmesi takip ediyor."

Daha sonra ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu dönemde Habsburg güçleri ile devam ettiği ve Osmanlı'nın başarısız olduğunu iddia ettiği savaş hakkında ise şu şekilde yorumlar yapmıştır: "Macaristan ile Osmanlı'nın yaptığı savaşta Türklerin kusurları daha da büyüdü. Bunların ana sebebi, sultanın ordusunu kendi başına idare edemeyecek kadar cahil olmasıdır. Bunun yanında, öğüt verme kapasitesi yoktur ve de aynı zamanda isteksizdir. Türklerin kusurlarının bir diğer sebebi ise, savaş hazırlıklarını geciktiren ve güçleştiren para kıtlığıdır."

Nani'nin Osmanlı ordusunun savaşın ortalarında Habsburg kuvvetlerine karşı başarısız olduğu bilgisi, bahsetmiş olduğumuz gibi, Osmanlı kaynaklarında yer alan bir bilgidir. Bilindiği üzere, III.Mehmed'in tahta geçtiği 1595 senesinde, babası III.Murad zamanında başlayan Eflak ve Macaristan sınırındaki savaşta Osmanlı idaresindeki Estergon Kalesi Avusturyalılar tarafından ele geçirilmiştir. Bununla birlikte, sultan III.Murad'ın veziriazamı Sinan Paşa

1595'te yeniden veziriazam ilan edilerek cepheye gitmiş¹²⁸, Eflak prensi Mihai üzerine seferler düzenlemiş, Osmanlı ordusu Bükreş ve Tergovişte'yi ele geçirmiş fakat çok geçmeden Mihai karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Hasan Beyzade Ahmed Paşa, bu durumu ve Mihai'nin gücünü şu sözcüklerle anlatmaktadır: “Sinan Paşa'nun hareketi dahu şum düşüp, Bükreş ve Tirgovişte binalarını kal'ala eylemişken kıral-ı bed-fi'al askerleriyle Mihal-i dall gelüb kal'aları hedm ü ihrak itmekle komayup Sinan Paşa'yı dahi gah batağa düşürüp ve gah kaçurup, hasarete cesaret eylemişdür ki bir asırda nazırı vakı olmamışdır.¹²⁹”

Agostino Nani'nin, bu yenilginin sebebini Osmanlı'nın o dönemde yaşadığı iktisadi sorunlara bağlaması, bilinen sebeplerle çelişki göstermektedir. Hasan Beyzade, Peçevi ve Selanikli Mustafa Efendi'nin kayıtlarında savaşın bu şekilde kaybedilmiş olmasına ilişkin bir bilgi yer almamaktadır. Savaş durumu ve sevkiyat yetersizliğinin Osmanlı hazinesini sarsmış olduğu kesindir. Hatta bu sebepten dolayı İstanbul'da arpanın kilesi 50, unun kilesi 100 akçeye çıkmıştır. Hazine arttığından para toplamak için cebencilik, topçuluk, sipahilik birer mansıp gibi satılıyordu. Ayrıca, büyük eyaletlerden gelmesi gereken irsaliyeler kesilmişti. Bunun sonucunda Sultan III.Mehmed hazine açığına kapatabilmek için iç hazineden altın ve gümüş çıkarılmasına izin vermiştir¹³⁰. Hasan Beyzade, Peçevi ve Selanikli Mustafa Efendi'nin kayıtlarında savaşın bu şekilde kaybedilmiş olmasına ilişkin bir bilgi yer almamasına rağmen savaşın bütçeyi sarsmış olması son derece olası bir durumdur.

---

128 Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Sultanları*, s.205-207

129 Hasan Bey-zade Ahmed Paşa, *Hasan Bey-zade Tarihi*, Yayına hazırlayan: Şevki Nezih Aykut, (Ankara: TTK, 2004), c.III, s.468-469

¹³⁰ Necdet Sakaoğlu, *age*, s.207

Nani'nin savaşın en büyük nedenini ise padişahın kendi kendini bile idare edemeyecek ve ordusuna öğüt veremeyecek kadar cahil olmasını söylemesi ise doğru olmayan bir bilgi aktardığını göstermektedir. III. Mehmed 1584 Ocak ayında Manisa sancağına çıkmış ve burada 12 yıl gibi uzun bir süre boyunca idarecilik hayatını sürdürmüş, bir orduyu nasıl yönetebileceğinin ötesinde birçok konuda derin tecrübe sahibi olmuřtur¹³¹.

Tüm bunların yanında Nani raporunda, Türkler alın yazılarından güç aldıklarını anlatır. Türklerin bir çadırın altında yaratıldıklarından, bu yüzden hiçbir tehlikenin onlara bulaşmayacağını düşündüğünden, bu yüzden bu dönemde Avrupa'da hatta İstanbul'da bile yaygın olan vebadan bile korkmadıklarını dile getirir.

İlerleyen sayfalarda Nani, Doge'sine bu kez de Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet ve sosyal yapısından, ordusundan ve sınırlarından bahseder. Ayrıca Osmanlı tersanesi ile ilgili, buradaki gemi sayısı ile ilgili bilgiler de verir. Sultan'ın 144 vilayete egemen olduğunu, mucizevi bir şekilde hepsinin birleşik olduğunu, İspanya gibi devletlere bölünmüş olmadığını anlatır. "Mucizevi" sözcüğü yazar Agostino Nani'nin Osmanlı'ya karşı karamsar bakış açısını göstermektedir. Bununla birlikte Nani, Osmanlı Devleti'nin daha çok din ve ordu üzerine kurulu olduğu söyler.

6.4 OSMANLI HÂKİMİYETİ ALTINDAKİ GAYRİMÜSLİMLER:

Nani'nin mektubundaki ilginç bölümlerden biri, Osmanlı Devleti'nde yaşayan halk ile ilgili olan bölümdür. O, Osmanlı topraklarından yaşayan gayrimüslim tebaalardan ve onların kötü muamele gördüklerini anlatmaktadır. Nani şöyle der: "Türk toplumunun 4 farklı tip tebaadan

---

¹³¹ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.408

mevcuttur: Türkler, Hıristiyanlar, Morolar¹³² ve Yahudiler. Osmanlı sınırları içinde Türkler, daha çok Asya'da, Hıristiyanlar ise daha çok Avrupa'da yaşarlar ve bunların büyük çoğunluğu Rum asıllıdır. Hıristiyanların kölelikten çıkmayı ve özgürlüklerine kavuşmayı arzu ediyorlar, dini ayinleri sırasında şiddet görmekten ve asılmaktan şüphelendiklerinden, her yerden çok Venedik Cumhuriyeti'ne gitmek ve himayesi altına girmek istiyorlar.” Nani raporuna şu şekilde devam eder: “Osmanlı topraklarında yaşayan Yahudiler de aynı durumdadırlar. Onlar, İstanbul'u kendilerine vaat edilmiş bir toprak olarak görüyorlardı, fakat şimdi baskı ve zulüm görüyorlar ve onlar da tıpkı Hıristiyanlar gibi Venedik Cumhuriyeti'ne gidip tatlı gölgesi altına girmeyi arzu ediyorlar.”

Nani'nin Doge'ye gayrimüslimler hakkında yazdığı bu bilgileri, Osmanlı kaynaklarındaki bilgilerle karşılaştırdığımızda, gerçek dışı bilgiler oldukları görülmektedir. Bu dönemde Avrupalı seyyah veya tarihçilerin Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan gayrimüslimlerin kötü şartlar altında yaşadıklarını, ibadetlerini özgürce yerine getiremediklerini ve Osmanlı'dan kaçıp kurtulmak istediklerini eserlerinde sık sık yazdıkları görülmektedir. Devlet-i Aliye'nin çoğunluğu Rum ve Yahudilerden oluşan gayrimüslim birçok milleti adaletli bir şekilde yönetmiş olmasını kabul etmemek ve aksini yazmak Yeni Çağ Avrupası'nda bir gelenek halini almıştır. Özellikle İstanbul'un yüzyıllar boyunca çok kültürlü, kosmopolit yapısı bir gezgin raporunda şu şekilde anlatılmıştır: “Şehrin ana sakinleri Rumlar, Türkler ve Yahudiler. Burada yaşayan milletler sonsuz sayıda ve çok çeşitli¹³³.” Eric Dursteler'e göre; bu milletler arasında İspanyollar, İtalyanlar, Almanlar, Ruslar, İngilizler,

---

¹³² Raporda “moro” olarak geçen bu sözcük, 19.yüzyılda hazırlanmış bir Veneto lehçesi sözlüğüne göre, siyah ten renkli herkes için kullanılan bir terimdir. Kökeni, “Karanlık, koyu” manası taşıyan “maurus” adlı Eski Yunanca sözcüktür. Bkz. Giuseppe Boerio, *Dizionario del Dialetto Veneziano* (Venezia: Reale Tipografia di Giovanni Cecchini Edit., 1867), s.427

¹³³ Matkovic, “*Itinerario di Marc, Antonio Pigafetta*”, s.113, Eric R. Dursteler, *Venetians in Constantinople: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, s.155

Fransızlar, Hollandalılar, hatta Peru'dan insanlar bile vardı¹³⁴. Bu renkli tablonun hoşgöründen yoksun despot bir idare altında oluşması oldukça güç olabilirdi. Bununla birlikte III.Mehmed'in Hıristiyanlara karşı genellikle hoşgörülü olduğu, hatta bazı esir alınmış yabancı misyon mensuplarını serbest bıraktığı da Osmanlı kaynaklarında belirtilmektedir¹³⁵.

6.5 III. MEHMED'İN AKIL HOCASI HOCA SA'ADETTİN

Nani'nin *relazione*'sinde III.Mehmed'in hayatındaki en önemli figürlerden biri olan Hoca Saadettin'den bahsetmemesi çok ilginçtir. İnalçık'a göre; III.Murad ve III.Mehmed'in hocası, ulemadan tarihçi Hoca Sa'adettin, devletin iç ve dış politikalarına yön veren başlıca kişi idi¹³⁶. III. Mehmed'e lalalık yapmış olan Hoca Saadettin için İbrahim Peçevi; büyük bir bilgin ve ilim adamı olduğunu belirtmiş, III.Murad'ın şehzadeligi zamanında büyük medreselerin birinde hocalık şerifini kazandığını ve şehzade Murad padişah olunca beraber gelmiş olduklarını anlatır. Peçevi'ye göre; o sırada padişahın rikabdarı olan Tiryaki Hasan Paşa, padişahın hocaya olan saygı ve sadakatini şu sözcüklerle anlatmıştır: “Yolda gelirlerken Hoca Sa'adeddin Efendi'nin bindiği atın ham olduğu için padişah'tan geri kalmakta olduğunu öğrenen padişah, kendi yedek atlardan birini altın işlemeli eğer ve takımlarla süsletmiş, hocaya göndermiş ve hoca gelinceye kadar da beklemişti.” III.Mehmed'in padişah olduktan sonra asıl hocası Nevali Efendi'nin ölümü üzerine hocalık payesini devam ettiren Hoca Sa'adettin, bu dönemde çok itibar görmüş, padişaha en kritik karar alımlarında akıl hocalığı yapmıştır¹³⁷. Annesi Safiye Sultan'ın oğluna yakınlığı dolayısı ile tasvip etmediği bilinen

---

¹³⁴Matkovic, *Age*, s.155

¹³⁵ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.412

¹³⁶ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, s.104

¹³⁷ İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, s.421

hoca, Şeyhülislam Bostanzade Mehmed Efendi'nin 1598'de vefatı üzerine, annesinin muhalefetine rağmen, padişah tarafından şeyhülislamlık makamına da getirilmiştir¹³⁸.

Sa'adettin Hoca'nın büyük oğlu Mehmed Efendi'in küçük yaşta Mekke kadısı, sonra İstanbul kadısı tayin edilip bu atamalardan yalnızca iki ay sonra ise henüz yirmi dokuz yaşında iken Anadolu kazaskeri olması, Safiye Sultan'ın hocaya karşı bu tutumuna sebep gösterilebilmektedir¹³⁹. Bununla birlikte Hasan Bey-zade'nin kayıtlarına göre; hocanın ikinci oğlu Esadüddin Efendi'nin ise medreseden Edirne kadılığına, ardından da İstanbul'a kadı olarak tayin edilmesi, bir tesadüf olamamaktadır¹⁴⁰.

Selaniki Mustafa Efendi, sakin tabiatlı ve kolayca inanmaya mütemayil olduğu belirtilen III.Mehmed'in¹⁴¹, Habsburg güçlerine karşı çıkacağı seferden önce hocası ile sık sık görüştüğünü, sınır boylarındaki gelişmeler hakkında ve Sultan Süleyman'ın Zigetvar seferindeki stratejisi hakkında bilgiler aldığı anlatır¹⁴². Bununla birlikte, Haçova Savaşı'nda Osmanlı'nın kaderini belirleyecek ve savaşın kazanılmasını sağlayacak kararını almasında, az önce III.Mehmed dönemini anlatırken bahsedildiği gibi, Hoca Efendi'nin ne denli etkili olduğunu anlatır. Ona göre; bir imparatorluk kuvvetinin padişahın çadırının bulunduğu yere kadar geldiğini, bu olayın telaş yarattığını, bazı vezirlerin ve İbrahim Paşa'nın padişaha kıyafet değiştirip kaçırılmasını teklif ettiğini anlatır. Bu durumda Hoca Sa'adettin Efendi'nin telkinleriyle önlenmiştir¹⁴³. Padişah o anda hocaya "Efendi şimden sonra çare ve tedbir

---

¹³⁸ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.408-410

¹³⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.III, 1.Kısım, s.123

¹⁴⁰ Hasan Bey-zade Ahmed Paşa, *Hasan Bey-zade Tarihi*, s.488

¹⁴¹ Feridun Emecen, *age*, s.410

¹⁴² Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki II (1003-1008/ 1595-1600)*, s.559, 568

¹⁴³ *Age*, s.642

nedir?” diye sormuş, hoca ise “Padişahım lazım olan yerinizde sabit ve berkarar olmaktadır. Cengin hali budur.” cevabında bulunmuştur¹⁴⁴.

III.Mehmed’in Hoca Sa’adettin Efendi ile sık sık bir araya gelip memleket meselelerini konuştuğu, önemli atamalarda söz sahibi olduğu bilinmesine rağmen¹⁴⁵, Nani’nin bu durumdan bahsetmemiş olması, validesi Safiye Sultan ve saray ağalarının padişah üzerinde daha etkili olduğu düşünmesinden kaynaklanmış olabilmektedir.

6.6 NANI GÖZÜNDE ZOR BİR HEDEF: CİGALAZADE SİNAN PAŞA

Nani raporunda; III.Mehmed döneminde bir kez veziriazamlık görevine atanmış, bu mevkide kısa bir süre kalabilmiş, 1591-95, 1599-1604 yılları arasında Osmanlı Devleti’nde toplamda on yıl kaptan-ı deryalık mevkiinde bulunmuş Cigalazade Sinan Paşa’ya da yer verir ve kendisine şu ithamlarda bulunur:

“Cigala, Cumhuriyeti (Venedik’i) sevmiyor, ama o, hediyelerle bile kazanılamıyor, fakat yine de ona hediye vermemek de olamaz. O, herkesin arasında en değerli olarak takdir ediliyor, itibar görüyor. O, Kaptan-ı Deryalık görevini muhafaza edebilmek için yukarıdakilerin dedikleri vasıtası ile elinden gelen her türlü çalışmayı yapıyor.”

Nani’nin bu relazione’yi yazdığı dönemde Kaptan-ı Derya olarak görev yapan Cigalazade Sinan Paşa, 1545 tarihinde Sicilya’nın Messina kentinde yaşayan aslen Cenevizli zengin Cigala ailesinin oğlu olarak dünyaya gelmiş bir devlet adamıdır. Akdeniz’de çocuk yaşta iken

---

¹⁴⁴ Sakaoğlu Necdet, *Bu Mülkün Sultanları*, s.211

¹⁴⁵ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.408

babasıyla birlikte korsanlara yakalanmış ve babasının kurtulması için kendini feda etmiş olan Cigalazade, Cigala veya Cağalazade adıyla da bilinmektedir¹⁴⁶.

III.Mehmed, Haçova Meydan Savaşı'ndaki zaferin ardından III.Murad ve Safiye Sultan'ın damadı olan ve kendisine kısa süre önce Safiye Sultan'ın isteğiyle vezir-i azamlık görevi verilmiş olan Damat İbrahim Paşa'yı görevinden alarak bu mevkiye Cigalazade'yi getirmeye çalışsa da bunu başaramamıştır¹⁴⁷. Cornell Flescher'a göre; Hoca Sa' adeddin'in ve Gazanfer Ağa tarafından çok desteklenen Cigalazade¹⁴⁸, Hoca Sa' adeddin'in telkiniyle 1596'da veziriazam yapılmış; fakat seferden kaçanların tespit ettirilmesi ve cezalandırılmasına yönelik kararı için aldığı tepkiler, İbrahim Paşa'nın yeniden göreve gelmesine sebep olmuştur¹⁴⁹.

İbrahim Peçevi onu, "kafir, bed renkli frenklerin kibarlarından" olarak tanımlar. Onun haremde yetiştiğini, yeniçeri ağalığı ve beylerbeyliği mevkilerinde bulunduğunu, vezirlik ve yalnızca kırk beş gün boyunca veziriazamlık yaptığını anlatır. Lakin onun kötü huylu, yersiz ve yakışsız sözler söyleyerek etrafını incittiğini, yersiz çıkışları olan bir şahsiyet olduğunu söylediği sözleri ilgi çekicidir¹⁵⁰. Peçevi, Cigalazade'nin Hoca Efendi ve Kapıağası Gazanfer Ağa ile dostluğundan da açıkça bahseder¹⁵¹.

Cigalazade Sinan Paşa'nın İtalyan kökenli olmasına rağmen Nani ve Venedik'e karşı bir yakınlık duymaması şaşırtıcıdır. Belki de bu durum, Peçevi'nin anlattığı gibi Cigala'nın sert

---

¹⁴⁶ Eric R. Dursteler, *Venetians in Constantinople: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, s.113

¹⁴⁷ Feridun Emecen, *Mehmed III*, s.409

¹⁴⁸ Cornell H. Fleischer, *The Historian Mustafa Ali 1541-1600*, (New Jersey: Princeton University Press, 1950), s.169

¹⁴⁹ Feridun Emecen, *age*, s.410

¹⁵⁰ İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, s.420

¹⁵¹ *Age*, s.380

karakterli olmasından kaynaklanmakta olabilir ve bu durum Nani'nin söylediklerine bir doğruluk payı katabilmektedir.

7.SONUÇ

Agostino Nani'nin 1602 tarihinde yazdığını düşündüğümüz bu relazione'de, Doge'sine her konuda detaylı bilgiler verdiği görülmektedir. Osmanlı tarihi kaynaklarıyla karşılaştırıldığında, Nani'nin ilgi çekici gözlemlerinin tümünün doğru gözlemler olmadığı farkedilmektedir. Nani'nin tüm bu izlenimleri arasından Safiye Sultan hakkındaki iddialarının doğruluğu dikkat çekmektedir. Safiye'nin oğlunun aldığı birçok karara, vezir atamalarına direk müdahale ettiği, Hoca Sa'adeddin Efendi durumunda olduğu gibi, dış dünya ile ilişkisini yakından takip edip kontrol etmeye çalıştığı aşikârdır. Bu da oğlu Mehmed'in üzerinde büyük bir baskı yapmaktadır. Bu sebeple, Nani'nin bu baskı altındaki III.Mehmed hakkında yaptığı yorumların acımasızca olduğu düşünülebilir. Bu çalışmada kuşkusuz ki; Nani'nin verdiği bilgilerin ancak ilgi çekici olanları çıkarılıp mümkün olduğunca aynı dönemde yaşamış Osmanlı tarih yazıcılarının verdikleri bilgiler ışığında incelenme fırsatı bulmuştur. Agostino Nani, İstanbul'da siyasi kariyerinin Doge basamağından önceki en üst noktasında sürdürdüğü bu görevini tamamlayıp ülkesine döndükten sonra, Osmanlı izlenimleri, salonu dolduran yüzlerce kişi ve meraklı bakışlar eşliğinde Dükler Sarayı'nın işlemeli duvarları arasında bir kez daha yankılanmıştır.

Bir Venedik elçisi için yazdıkları sefaretnameleri Doç'a ve Senato'ya karşı okumak, kariyerinin en önemli ve en prestijli olayıydı¹⁵². Senato'nun kendisine verdiği büyük görevin

---

¹⁵² Lucette Valensi, *Venedik ve Bab-ı Ali, Despotun Doğuşu*, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1994), s.30-31

başarılmış olmasıydı bu. Bu okuma aynı zamanda elçiye yargısındaki açıklığı, kültürünü, söz sanatını sergilemek, yaşam ve insanları tanıma tecrübesini göstermek, siyaset adamlığının tüm özelliklerini taşıdığını herkese kanıtlamak için en büyük fırsattı. Üstelik görevini İstanbul'da tamamlamış olması ona yepyeni kapılar açacaktı.

Büyük bir Venedik kolonisinin yaşadığı Kostantinopolis'nin 29 Mayıs 1453 günü Türkler tarafından fethi, Osmanlı-Venedik münasebetleri bakımından bir dönüm noktası olmuş, iki devlet arasında hem düşman, hem dostça, yakın ilişkiler başlatmıştır. Şüphesizdir ki; devletlerarası birçok savaş ve özellikle Akdeniz'de rekabetin yaşandığı 15., 16. ve 17.yüzyıllarda, Osmanlı, bilgi paylaşımı bakımından Venedik ve elçileri olmadan, Venedik ise bu rekabet ortamında askeri ve siyasi gücü bakımından Osmanlı'nın yakınlığı olmadan yaşayamazdı. İstanbul'un alınması bu iki güç arasında kültürel etkileşim başlatmış, en çok da ticaretin canlanmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte, toplamda 86 yıl boyunca hiç durmadan savaşmış olduğu¹⁵³, yalnız İstanbul'a ve kaybettiği Kıbrıs'a değil, tüm Akdeniz'e hakim Osmanlı İmparatorluğu'nu yakından tanımak, Venedik Cumhuriyeti için amaçlarını hataya geçirebilmek, çıkarlarını ve kendini koruyabilmek açısından büyük önem teşkil ediyordu. Nani'nin, raporunda konuları çok detaylı bir şekilde anlattığı ve bunu yapabilmek için de çok iyi gözlemler yaptığı bir gerçektir. Fakat her ne kadar Osmanlı Devleti'nin kurumsal ve siyasi yapılarında bazı bozukluk ve yanlışlıkların oluşmaya başladığı bir dönem olan 1600'lerin ilk senelerinde balyosluk görevinde bulunsa da, kağıda döktüğü çoğu şeyin yanlış olduğu düşünülebilir. Bu durum belki Osmanlı'ya duyduğu düşmanlık, belki hayranlıktan kaynaklanmakta, belki de balyosun bu şekilde yazması bir gelenek teşkil etmekte idi. Tüm bunlara karşın, Nani ve diğer balyosların Osmanlı Devleti hakkında yazmış

---

¹⁵³ Maria Pia Pedani, *Venezia e Islam, (Venezia tra Mori, Turchi e Persiani)*, s.7

oldukları her bilginin Türk-Venedik ilişkilerini aydınlatması bakımından çok faydalı olduğu açıktır.

KAYNAKÇA

BİRİNCİL KAYNAKLAR

****Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Relazione di Costantinopoli del Bailo Agostino Nani 1600-1603*, (Torino: Bottega d'Erasmus, 1984)

Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato: Giovanni Cappello, (Pedani Fabris)

Il Viaggio di Vincenzo Gradenico, Bailo, da Venezia a Costantinopoli, Yayına hazırlayan: Brown Horatio, (Venice: 1599)

İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, Yayına hazırlayan: Murat Uraz, c.II, (İstanbul: Neşriyat Yurdu, 1969)

Hasan Bey-zade Ahmed Paşa, *Hasan Bey-zade Tarihi*, c.III, Yayına hazırlayan: Şevki Nezihi Aykut (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2004)

Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki I* (971-1003/ 1563-1595), Yayına hazırlayan: İpşirli Mehmet, (Ankara: TTK Basımevi, 1999)

Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki II* (1003-1008/ 1595-1600), Yayına hazırlayan: İpşirli Mehmet, (Ankara: TTK Basımevi, 1999)

İKİNCİL KAYNAKLAR

Akdes Nimet Kurat, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlaması ve Gelişmesi (1553-1610)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953)

Antonella Grignola, *I Dogi di Venezia*, (Verona: Atlante della Storia, 1999)

Baysun Cavit, *Balyos*, İslam Ansiklopedisi (İstanbul: MEB Eğitim Basımevi, 1970)

Boerio Giuseppe, *Dizionario del Dialetto Veneziano* (Venezia: Reale Tipografia di Giovanni Cecchini Edit., 1867)

Börekçi Günhan, *İnkirazın Eşiğinde Bir Hanedan: III.Mehmed, I.Ahmed Ve 17.Yüzyıl Osmanlı Krizi*, (Ohio State Üniversitesi)

Concina Ennio, *Il Doge e Il Sultano*, (Roma: Logart Press, 1995)

C.Ferrari, *The Ducal Palace*, (Venice: Officine Grafiche, 1954)

Dursteler Eric R., *Venetians in Constantinople: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2006)

Dursteler Eric, *The Venetian Nation in Constantinople*, (Rhode Island: Brown University, 2000)

Dursteler Eric R., *The Bailo in Constantinople: Crisis and Career in Venice's Early Modern Diplomatic Corps*, (London: Published by Frank Class, 2001)

Emecen Feridun, *Mehmed III*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, 2003)

Faroqhi Suraiya, *Before 1600: Ottoman Attitudes Towards Merchants From Latin Christendom*, (Turcica, 2002)

Faroqhi Suraiya, *Venezia, il Mediterraneo e l'Impero Ottomano, Venezia e Istanbul in Epoca Ottomana*, (Milano: Ministero degli Affari Esteri, Mondadori Electa S.p.A., 2009)

Fernand, Braudel, *Capitalism and Material Life, 1400-1800*, (Michigan Üniversitesi: Weidenfeld and Nicolson, 1973)

Finkel Caroline, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü 1300-1923*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2007)

Fleed Kate, *European and Islamic Trade in the Early Ottoman State: The Merchants of Genoa and Turkey*, (1999)

Fleischer Cornell H., *The Historian Mustafa Ali 1541-1600*, (New Jersey: Princeton University Press, 1950)

Giandomenico Romanelli-Monica da Corta Fumei-Enrico Basaglia, *The Doge's Palace in Venice*, (Venice: Musei Civici Veneziani, 2004)

Goffman Daniel, *The Ottoman Empire and Early Modern Europe*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002)

Hutton Edward, *Venice and Venetia*, (New York: The Macmillan Company, 1924 / London, Hollis&Carter, 1954)

İnalcık Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995)

İnalcık Halil, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, Volume One, 1300-1600*, edited by Halil İnalcık and Donald Quataert, (Cambridge: Cambridge University Press, 1994)

Jan Morris, *The Venetian Empire*, (London: Penguin Books, 1990)

Jorga Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1538-1640*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2009)

Kütükoğlu Mübahat, *Osmanlı-İngiliz Münasebetleri: 1580-1838* (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Yayınları, 1974)

Öztuna Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar: Türkiye 1074-1990*, (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Öncü Basımevi, 2005)

- Pedani Maria Pia, *Venezia e Islam: Venezia tra Mori, Turchi e Persiani*, (Vicenza, 2005)
- Pedani Maria Pia, “*Safiye’s Household and Venetian Diplomacy*”, (Turcica 32, 2000: 9-32)
- Pedani Maria Pia, “*Turkish Raids in Friuli at the end of the Fifteenth Century*” in *Memorie Storiche Forogiuliesi*, 74, (1994)
- Peter Lauritzen and Alexander Zielcke, *Palaces of Venice*, (Oxford: Phaidon Press Limited, 1978)
- Pierce Leslie P., *The Imperial Harem*, (Oxford: Oxford University Press, 1993)
- Preto Paolo, *I Servizi Segreti di Venezia, Spionaggio e Controspionaggio ai tempi della Serenissima*, (Milano: il Saggiatore S.p.A., 2010)
- Romanelli Giandomenica, *Venezia e İstanbul in Epoca Otomana*, (İstanbul: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi, 2009)
- Sakaoğlu Necdet, *Bu Mülkün Kadın Sultanları*, (İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2008)
- Sakaoğlu Necdet, *Bu Mülkün Sultanları*, (İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 1999)
- Sönmez Zeki, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, (İstanbul: Bağlam Yayınevi, 2006)
- Şakiroğlu Mahmut, *Balyos*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992)
- Tommaseo Niccolo e Bellini Bernardo, *Dizionario della Lingua Italiana* (Roma, Torino, Napoli: Unione Tipografico Editrice, 1865)
- Ulusoy M. Çağatay, *Harem II*, (Ankara: TTK Basımevi, 1971)
- Ulusoy M. Çağatay, *Padişah Kadınları ve Kızları*, (Ankara: TTK Basımevi, 1980)
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, (Ankara: TTK Basımevi, 1988)
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin Saray Teşkilatı*, (Ankara: TTK Basımevi, 1988)
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I*, (Ankara: TTK Basımevi, 1988)
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, (Ankara: TTK Basımevi, 2011)
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, III. Cilt, 1.Kısım, (Ankara: TTK Basımevi, 2011)
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, III. Cilt, 2.Kısım, (Ankara: TTK Basımevi, 2011)

Valensi Lucette, *Venedik ve Bab-ı Ali, Despotun Doğuşu*, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1994)

Venice - An Illustrated Guide Book with Map of Venice

Zingarelli Nicola, *Il Nuovo Zingarelli Minore*, (Bologna: Zanichelli, 1987)

EKLER

Ek 1 OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ BOYUNCA İSTANBUL'DA GÖREV YAPMIŞ Balyoslar Listesi

Venedik'in İstanbul'da görev yapmış Bailo/Balyos yani "Mukim Elçi"leri ile çeşitli nedenlerle Osmanlı başkentine gönderilen ve görevleri bittikten sonra ülkelerine dönen geçici statüdeki "Özel Elçi"leri, verdikleri raporların tarihleri ele alınarak, 1453 tarihi itibari ile şu şekilde sıralanabilir¹⁵⁴:

1. Bartolomeo Marcello - Özel Elçi ve Bailo 1453, 1454
2. Lorenzo Vitturi - Bailo 1456
3. Michele Capello - Bailo 1458
4. Domenico Balbi - Bailo 1459
5. Niccolo Sagundino - Elçilik Sekreteri 1460
6. Paolo Barbarigo - Bailo 1462
7. Giovanni Cappello - Özel Elçi 1465
8. Leonardo Boldu - Özel Elçi 1466
9. Nicolo Cocco ve Francesco Cappello - Özel Elçi 1471
10. Girolamo Zorzi - Özel Elçi 1475
11. Tommaso Malipiero - Özel Elçi 1478
12. Giovanni Dario - Elçilik Sekreteri 1478
13. Benedetto Trivisan - Özel Elçi 1479
14. Pietro Vitturi - Bailo 1479
15. Battista Gritti - Bailo 1479
16. Nicolo Cocco - Özel Elçi 1480
17. Antonio Vitturi - Özel Elçi 1481
18. Pietro Bembo - Bailo 1482
19. Domenico Baloni - Özel Elçi 1483
20. Giovanni Dario - Elçilik Sekreteri 1484, 1487

---

¹⁵⁴ Zeki Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, s.33-35

21. Ermolao Minio - Bailo 1486
22. Antonio Ferro - Özel Elçi ve Bailo 1486-1487
23. Onfre Giustinian - Bailo 1489
24. Girolamo Marcello - Bailo 1492
25. Domenico Trevisan - Özel Elçi 1493
26. Alvise Segundino - Özel Elçi 1496
27. Andrea Gritti - Özel Elçi ve Bailo 1497, 1503
28. Andrea Zencani - Özel Elçi 1498
29. Alvise Manenti - Elçilik Sekreteri 1500
30. Zaccaria de Freschi - Elçilik Sekreteri 1502
31. Leonardo Bembo - İkinci Bailo ve Bailo 1503, 1516
32. Andrea Foscolo - Bailo 1508
33. Alvise Arimondo - Özel Elçi 1511
34. Nicolo Giustinian - İkinci Bailo ve Bailo 1512, 1533
35. Antonio Giustinian - Özel Elçi 1513
36. Pietro Dona - İkinci Bailo 1516
37. Bartolomeo Contarini ve Alvise Macenigo - Özel Elçi 1517
38. Tommaso Contarini - Bailo ve Özel Elçi 1519, 1528, 1533, 1539
39. Marco Minio - Özel Elçi 1521, 1527
40. Andrea Priveli - Bailo 1522
41. Pietro Zen - Özel Elçi, İkinci Bailo, 1523, 1526, 1531, 1539
42. Pietro Bragadin - Bailo 1524
43. Tommaso Mocanigo - Özel Elçi 1530, 1536
44. Francesco Bernardo - Bailo 1530
45. Daneiele de'Ludovici - Elçilik Sekreteri 1534
46. Jacopo Canal - Bailo 1537
47. Lorenzo Gritti - Özel Elçi 1539
48. Alvise Badoer - Özel Elçi 1540
49. Antonio Mazzaruol - Elçilik Sekreteri 1541
50. Girolamo Zane - Bailo 1541
51. Vincenzo Zancani - Bailo 1544
52. Stefano Tiepolo - Özel Elçi 1544
53. Alessandro Contarini - Bailo 1546
54. Alvise Renier - Bailo ve Özel Elçi 1547, 1556

55. Caterino Zeno - Özel Elçi 1550
56. Bernardo Navagero - Bailo 1550
57. Domenico Trevisan - Bailo 1552
58. Antonio Erizzo - Bailo 1554
59. Antonio Barbarigo - Bailo 1556
60. Marino Cavallo - Bailo 1558
61. Girolamo Ferro - Bailo 1560
62. Andrea Dandolo - İkinci Bailo 1562
63. Daniele Barbarigo - Bailo 1562
64. Vittore Bragadin - Bailo 1564
65. Jacobo Sorenzo - Bailo 1566
66. Marino Cavalli - Özel Elçi 1567
67. Girolamo Zane - Özel Elçi (Yolda ölmüştür.) 1567
68. Marcantonio Barbaro - Bailo 1568
69. Jacobo Ragazzoni - Özel Elçi 1571
70. Andrea Badoer - Özel Elçi 1573
71. Antonio Tiepolo - Bailo 1573
72. Jacobo Sorenzo - Özel Elçi 1575
73. Giovanni Correr - Bailo 1575
74. Nicolo Barbarigo - Bailo 1577
75. Gabriele Cavazza - Elçilik Sekreteri 1579
76. Paolo Contarini - Bailo 1580
77. Gian Francesco Morosini - Bailo 1582
78. Lorenzo Bernardo - Bailo 1585, 1591
79. Giovanni Moro - Bailo 1587
80. Girolamo Lippomano - Bailo 1590
81. Matteo Zane - Bailo 1591
82. Marco Venier - Bailo 1593
83. Leonardo Dona - Özel Elçi 1595
84. Giacomo Cappello - Bailo 1596
85. Vincenzo Gradenico - Bailo 1599
86. Agostino Nani - Bailo 1600
87. Francesco Contarini - Bailo, Özel Elçi 1602, 1619
88. Ottoviano Bon - Bailo 1604

89. Giovanni Mocenigo - Özel Elçi 1604
90. Simone Contarini – Bailo, Özel Elçi, 1608, 1624
91. Cristoforo Valier - Bailo 1611
92. Almorò Nani - Bailo 1614
93. Giorgio Giustinian - Bailo 1620
94. Sebastiano Vanier - Bailo 1626
95. Giovanni Cappello – Bailo, Özel Elçi 1629, 1652, 1671, 1683
96. Pietro Foscarini – Bailo, Özel Elçi 1632, 1640
97. Alvise Contarini - Bailo 1636
98. Girolamo Trevisan - Bailo 1640
99. Angelo Alessandri - Elçilik Sekreteri 1642
100. Giovanni Soranzo - Bailo 1642
101. G.B.Ballarino - Özel Elçi 1666, 1667
102. Alvise Molin - Özel Elçi 1668
103. Girolamo Trevisan - Bailo 1671
104. Giovanni Morosini - Bailo 1675
105. Gian Battista Donado - Bailo 1683
106. Loranzo Soranzo - Özel Elçi 1699
107. Ascanio Giustinian - Bailo 1703
108. Carlo Ruzzini - Özel Elçi 1705
109. Alvie Mocenigo - Bailo 1709
110. Andrea Memmo - Bailo 1714
111. Giovanni Emo - Bailo 1720
112. Francesco Gritti - Bailo 1723
113. Daniele Dolfin - Bailo 1726
114. Orazio Bartolini - Elçilik Sekreteri 1729
115. Francesco Dona - Bailo (Yolda ölmüştür.) 1729
116. Angelo Emo - Bailo 1730
117. Simone Contarini - Bailo 1734
118. Nicolo Erizzo - Bailo 1739
119. Giovanni Dona - Bailo 1742
120. Francesco Vanier - Bailo 1745
121. Andrea da Lezze - Bailo 1748
122. Antonio Diedo - Bailo 1751

123. Antonio Dona - Bailo 1754
124. Francesco Foscari - Bailo 1757
125. Pietro Correr - Bailo 1761
126. Giovanni Antonio Ruzzini Bailo 1764
127. Girolamo Ascanio Giustinian - Bailo 1764
128. Paolo Renier - Bailo 1771
129. Bartolomeo Gradenigo - Bailo 1775
130. Andrea Memmo - Bailo 1778
131. Agostino Garzoni - Bailo 1781
132. Girolamo Zulian - Bailo 1785
133. Nicolo Foscarini - Bailo 1788
134. Federico Foscari - Bailo 1792
135. Francesco Vendramin - Bailo 1796

Ek 2 AGOSTINO NANI TARAFINDAN HAZIRLANAN VE Venedik SENATOSU'NDA OKUNAN OSMANLI İMPARATORLUĞU İLE İLGİLİ RELAZIONE'DEN SEÇİLMİŞ PARÇALAR VE TERCÜMESİ

1. III.MEHMED'İN ŞEHZADELERİ HAKKINDA

Sultan'ın 3 oğlu ve bir kızı var. Kızı 18 yaşında ve Kahire Paşası Mahmud gibi kendine eş olabilecek birkaç paşa ile konuşuyor. Fakat o, ancak Macaristan Savaşı biterse ve Asya'daki ayaklanmaların yol açtığı sıkıntılardan kurtulunur ise gerçekleşecek olan büyük şehzadenin sünneti yapılmadan evlendirilmeyecek. Büyük şehzadenin adı Ahmed ve 15 yaşında. Babası gibi aptal olmasıyla birlikte sarayda kadınlar arasında tutularak yaşıyor. Mahmud adlı 12 yaşındaki ikinci şehzade ise daha farklı, cesur ruhlu bir şehzade ve yeri geldiğinde babasına cesur bir şekilde cevap vermeyi biliyor. Sipahilerin ilk ayaklanmaları esnasında babasına, 6 ya da 8 sipahinin başının vurulması gerektiğini ve kendisi zarar gördüğü zaman bu şekilde yapacağını söyledi. Askerler ve beyler onun hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarından ileride tahta onun çıkmasını istiyorlar. Sultan Mehmed, büyük şehzade Ahmed'e saygısından onu nadir olarak huzuruna çağırıyor. 3 ya da 4 yaşında olan son şehzadenin adı ise Osman ve tüm bu şehzadeler tek bir anneden olmadır.

2. III.MEHMED VE VALİDE SULTAN HAKKINDA

Devlet yönetiminde herşey düzensiz. Sultan yeterli zekaya sahip olmadığından gereksinim duyduğu herşeyi kapı ağasından ister. Hatta bu nedenle gerçek sultan, kapı ağasıdır. Üzerine düşen herşeyi kapı ağası ve validesi yapar. Tüm emirleri ve komisyonları o ve validesi verir. Sultan otuz üç yaşındadır ve kimseyle kıyaslanamayacak kadar çok şişmandır, aptaldır, günde 6 kez yemek yer, zaman zaman yemek yediğini unuttur, kapı ağası ona yediğini hatırlatır. Ok atmaktan zevk alır, birkaç demir üzerinde güç denemesi yapar, demirlerden birini kestiğini

farkedince hemen kapı ağasını çağırır ve ona, bıraktığı darbeyi sevinçle gösterir. Aynı zamanda Sultan öyle cimridir ki; bir keresinde General Paşa ona savaş için 300 bin altın para gerektiğini söylediğinde bu rakamı fazla bulmuş ve paşanın başının kesilmesine karar vermiştir. Kimseye öğüt veremeyecek kadar bilgisizdir, öğüt almamak için de divana katılmaz ve herşeyi kendi çözümler.

Valide Sultan 60 yaşlarında değerli bir hanımdır, fakat kocası hayattayken onunla yaşamadığından, onu zevklerini tatmin edecek bir araç olarak bile kullanmadığından, kocasına haz vermediği anlaşılıyor. Bir keresinde saraydan alınarak eski saraya gönderildi, fakat birkaç gün sonra yeniden saraya getirildi. Askerler onu hiç sevmiyor, saraya geri dönerken askerlerin elinden zor kaçtı, onu uzak bir yere yollamak istiyorlar, yoksa ellerini kana bulayacaklar. Bununla birlikte çevrede Valide'ye birçok olumsuz yakıştırmalar atfediliyor, özellikle de Valide'nin inşa ettirdiği dev cami için çok büyük harcamalar yaptığı konuşuluyor. Valide, belki de bu söylentilerden dolayı, cami inşasından çekildi.

3. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DURUMU HAKKINDA

II. Mehmed, 32 yaşında iki büyük imparatorluğu, 12 krallığı ve 200 şehri yönetti, fakat şimdi Sultan III. Mehmed egemenliğindeki Osmanlı İmparatorluğu batıyor. Sultan Süleyman büyük imparator V. Karl ile savaştı; ama bu (III.Mehmed), şimdiki imparatoru yenemiyor, aynı güce sahip değil, hatta büyük kayıplar vermeden ona direnç bile gösteremiyor. İran Savaşı'nda sınırlarını ve ordusunu genişletmesine rağmen, tüm bunları, Osmanlı İmparatorluğu'nu kurup büyüten sultanların zamanından farklı olarak, yeni hükümetin kötü idaresi, geleneklerin katılaşması, tebaaların itaatsizleşmesi, bakanların adaletsizleşmesi takip ediyor.

Macaristan ile Osmanlı'nın yaptığı savaşta Türklerin kusurları daha da büyüdü. Bunların ana sebebi, sultanın ordusunu kendi başına idare edemeyecek kadar cahil olmasıdır. Bunun yanında, öğüt verme kapasitesi yoktur ve aynı zamanda isteksizdir. Türklerin kusurlarının bir diğer sebebi ise; savaş hazırlıklarını geciktiren ve güçleştiren para kıtlığıdır.

Büyük Türk, yakında bir devletten çok bir dünya adını alacak, hepsi devam eden, birleşik ve neticede kendi içerisinde güçlü ve diri, İspanya kralınıninki gibi farklı devletlere bölünmemiş, muhafazaları mucizevi olan 144 vilayete sahip. Bu vilayetler, Venedik Cumhuriyeti ile kara tarafında neredeyse Friuli yakınlarından başlayan uzun bir hat boyunca sınır teşkil ediyor.

Deniz tarafı için de aynı durum söz konusu.

Osmanlı hükümeti, sultanın kusurlarından, vezirlerin akılsızlık ve tecrübesizliklerinden dolayı zayıf ve bitkin. Bu da, askerlerin itaatsizlik ve küstahlıkları, aynı zamanda eski gelenekten dolayı çok fazla sayıda vezir bulundurulması ve bu vezirlerin birbirleriyle tartışma ve rekabete girmeleri durumlarından da dolayı Osmanlı'nın çöküşünü işaret ediyor.

Bu düzensizlikler Asya'da ayaklanmalara sebep oldu, şimdiye dek birçok kez ayaklanma çıkmasına rağmen bu ayaklanmalar en büyükleri, ama eğer bunlara kuvvetli bir şekilde karşılık vermek ve üzerlerine kendi büyük güçlerini göndermek isterlerse, onları en azından sindirmeyi ve kaçırmayı kolaylıkla başarabilirler.

Bununla birlikte, doğaları gereği Hıristiyanlara çok düşmanlar, bu intibadan dolayı her gün aralarında bu konuyu özel olarak konuşuyorlar, bu sebeple herşeyden haberdar olunmalı ve iyi bir şekilde önlem alınmalı. Onlardan birine asla zulüm yapılmamalı; çünkü bu durumda daha büyük ve aleni bir düşmana sahip olunur.

4. TÜRKLERİN İNANIŞLARI HAKKINDA

Macaristan Savaşı'nda Türkler, alın yazılarından güç aldılar. Bu sebeple, büyük bir tehlike olan vebaya bile önem vermiyorlar. Tanrı'nın onları büyük bir çadırın altında yarattığını ve bu sebeple Tanrı'nın hiddetinden hiçbir zaman kaçamayacaklarını söylüyorlar; ama şimdi ölümden korkuyorlar...

Osmanlı Devleti'nde her yönetim dine dayanıyor ve Türklerin dini, yazarı tarafından güç ve silahlar üzerine kurulmuş ve etrafında kılıcı olmayan hiç kimsenin yaşamasına izin vermeyen silahlar yasası olarak adlandırılmış. Bundan dolayı, yazarı bu dini, birçok kadın almaya ve kölelerden yaralanmaya müsaade ederek akıldan çok, hisler üzerine dayandırmış. Aynı zamanda o, Yahudilerin sünneti gibi diğer dinlerden birçok şey almış. Müslümanlar İsa'nın bakire Meryem'in oğlu olduğuna ve bir bakirenin doğurabileceğine inanıyorlar. Bununla birlikte; Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan gayrimüslim tebaaların doğdukları din ile yaşamalarına izin veriyorlar. Tüm bunlar onların daha sonrasında İslam dinini kucaklamalarını kolaylaştırıyor.

Türkler kadınların cennete giremeyeceklerine ama cennetin dışında bir yerde mutlu bir şekilde bulunacaklarına inanıyorlar. Bununla birlikte, Türkler Yahudilerin önce Hıristiyan olmaları şartıyla Müslüman olmalarına izin veriyorlar.

5. OSMANLI ORDUSU HAKKINDA

Ordudaki güçler üç çeşitten oluşuyorlar: Tımarlılar¹⁵⁵, paralı askerler¹⁵⁶ ve yardımcıları¹⁵⁷.

Tımarlı sipahiler 400 ila 500 bin kişiye varabilir, paralıları 23 bin, yeniçeriler 44 bin,

---

¹⁵⁵ Tımarlı sipahilerden bahsedilmektedir. 16. ve 17.yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük bölümünü eyaletlerdeki tımarlı sipahiler oluşturmaktaydı. Hafif süvari birlikleridirler. Bkz. Halil, İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995), s.118, 121

ventueriler¹⁵⁸ 33bindir ve bunun yanında sahip oldukları imtiyaz ve ayrıcalıklar çok fazladır ve yukarıda söylediklerimin dışındakiler de göz önünde bulundurulursa hepsinin toplamı 2 milyon kişiye çıkar. Sipahilerin itibarı arttı ama o kadar küstah ve ahlaksızlar ki hiçbirşeye cesaret etmekten çekinmiyorlar; zamanında o büyük isyanı çıkardılar ve bu isyanda yeniçerileri baskıyla durdurmak gerekti ve o kadar büyük bir tehlike oluştu ki bu askerlerin ayrılması için onları parça parça kesmek gerekti. Macaristan'da Osmanlı generali onları harekete geçirmek ve savaşa sokmak istedi; fakat onlar savaşmayı reddettiler ve onun (generalin) başını kestiler, kendilerini frenlemek ve itaatkâr tutmaya çalışan liderleri Mehmet'i parça parça ettiler.

Yeniçeriler sayı olarak artmalarına rağmen, nitelik olarak bozuldular. Çünkü daha önce aralarından hareketli ve hazır olanlar seçiliyordu, şimdi ise kişi azlığından her türlü alınıyor ve para ile baştan çıkarılmış vezirler yeniçerilerin aralarından en iyilerini seçmeyip bırakıyor ve en kötü ve korkak olanları alıyorlar. Bu seçilenler, savaşa asker yollama ihtiyacından hemen yeniçeri yapılıyorlar ve belli bir disiplinden her zamanki gibi başarıya ulaşamıyorlar. Asker yollamalarında hiçbir zaman belirlenen sayıya ulaşamıyor, çünkü yeniçeri başları para sebebiyle muaf tutuluyor ki şu an için bunun hiçbir faydası yok.

Deniz güçleri, İran ve Macaristan Savaşları'nın uzunluğundan dolayı, sayı olarak çok azaldılar. Silah ve subay eksikliği var. Bununla birlikte; en iyi köleler olan kürekçilerde de eksiklik bulunuyor.

---

¹⁵⁶ Burada maaşlı kapıkulu askerlerinden bahsedilmektedir. Bkz. İ.Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I, (Ankara: TTK Basımevi, 1988), s.4

¹⁵⁷ Yardımcı kuvvetler öncü birlikler ve geri hizmet birlikleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu kişiler Erdel, Eflak, Boğdan ve Kırım'dan alınmaktadır. Yardımcı kuvvetler, tıpkı tımarlılar gibi eyalet kuvvetlerindedir. Bkz. İ.Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I, (Ankara: TTK Basımevi, 1988), s.2, 4

¹⁵⁸ Bu terimin sözcük karşılığı bulunamamıştır.

6. OSMANLI TERSANESİ HAKKINDA

İstanbul'da tersanede karada 130 gemi var, o kadar kötü bir şekilde muhafaza ediliyor ki çürüyorlar. 130 savaş gemisinin¹⁵⁹ 80i çürük ve denize çıkmaya müsait değil. Türk savaş gemileri bizimkilerden daha büyük bir görünüme sahipler ve daha hızlılar, birbirleriyle karşılaştıklarında hem daha iyi olma hem de silah donanımı bakımından bizimkileri geçiyorlar. Cigala 35-40 gemiden¹⁶⁰ fazlasıyla çıkmadı. Bunların en iyileri Berberi¹⁶¹ olanlar, sonra gözcü olanlar, sonra da İstanbul'dan çıkmış olanlar. Cigala çok cimri olduğundan ve herşeyi kendisi için istediğinden birçok Berberi korsan onunla bir araya gelmeyi reddediyor. O saldırıları haysiyetsiz bir şekilde yapıyor. Etrafındaki tehlikelerden kurtulmak için oğlunu kadın sultanlardan biriyle evlendirmek için uğraşiyor.

Tersanede çalışan işçi sayısından, bu kişilerin yıllık mesai saatlerinden ve maaşlarından, donanmanın herhangi bir ihtiyaç durumunda, geçen yılki gibi bir deniz zaferi elde edebileceği anlaşılıyor ki; Türk, Yahudi ve Hıristiyanları para, maaş ile değil, güçleriyle burada hiçbir ayırım gözetmeksizin çalıştırıyorlar.

7. CİGALA HAKKINDA

Cigala, Cumhuriyeti (Venedik'i) sevmiyor, ama o, hediyelerle bile kazanılmıyor, fakat yine de ona hediye vermemek de olamaz. O, herkesin arasında en değerli olarak takdir ediliyor, itibar görüyor. O, Kaptan-ı Deryalık görevini muhafaza edebilmek için yukarıdakilerin dedikleri vasıtası ile elinden gelen her türlü çalışmayı yapıyor.

---

¹⁵⁹ "Galea" sözcüğü "savaş gemisi" olarak tercüme edilmiştir. "Galea" 18.yüzyılın sonuna dek Akdeniz'de kullanılmış olan kürekli ve yelkenli savaş gemisidir.

Bkz. Nicola Zingarelli, *Il Nuovo Zingarelli Minore*, (Bologna: Zanichelli, 1987), s.422

¹⁶⁰ Burada gemi için "legno" sözcüğü kullanılmıştır. "Legno", korsan gemisi manasını taşımaktadır. Bkz. Nicola Zingarelli, *Il Nuovo Zingarelli Minore*, (Bologna: Zanichelli, 1987), s.534

¹⁶¹ Raporda "Barberia olarak geçen bu sözcük ile, 19.yüzyılda hazırlanmış bir sözlüğüne göre, Kuzey Afrika'da yaşayan bir kabile olan Berberilerden basedilmektedir. "Barberia" sözcüğü aynı zamanda çok uzak yer anlamı taşımaktadır. Bkz. Niccolo Tommaseo e Bernardo Bellini, *Dizionario della Lingua Italiana* (Roma, Torino, Napoli: Unione Tipografico Editrice, 1865)

8. GAYRİMÜSLİMLER HAKKINDA

Türk toplumunda 4 farklı tebaa mevcuttur: Türkler, Hıristiyanlar, Morolar¹⁶² ve Yahudiler. Osmanlı sınırları içinde Türkler, daha çok Asya'da, Hıristiyanlar ise daha çok Avrupa'da yaşarlar ve bunların büyük çoğunluğu Rum asıllıdır. Hıristiyanlar, kölelikten çıkmayı ve özgürlüklerine kavuşmayı arzu ediyorlar, dini ayinleri sırasında şiddet görmekten ve asılmaktan şüphelendiklerinden, her yerden çok Venedik Cumhuriyeti'ne gitmek ve himayesi altına girmek istiyorlar.

Osmanlı topraklarında yaşayan Yahudiler, İstanbul'u kendilerine vaat edilmiş bir toprak olarak görüyorlardı, fakat şimdi baskı ve zulüm görüyorlar ve birçoğu Venedik Cumhuriyeti'ne gidip tatlı gölgesi altına girmeyi arzu ediyorlar.

Afrika Morolarının ayaklanmalarından korkuyorlar. İspanyolların Afrika'ya doğru yol aldıklarını duyduklarında Türkler, İspanyolların Afrika üzerindeki teşebbüslerinin genellikle talihsiz bir şekilde sonlandığını bildiklerinden, İspanyolların güçlerinden çok, Morolarla olan ilişkilerinden şüphe duydular.

9. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN YABANCI DEVLETLERLE MÜNASEBETLERİ HAKKINDA

Sahip olduğu güçlerden ve dine olan saygılarından dolayı İran kralına itibar ediyorlar; çünkü tüm doğal Asya Türkleri kolayca onun tarafına geçiyorlar.

---

¹⁶² Raporda "moro" olarak geçen bu sözcük, 19.yüzyılda hazırlanmış bir Veneto lehçesi sözlüğüne göre, siyah ten renkli herkes için kullanılan bir terimdir. Kökeni, "Karanlık, koyu" manası taşıyan "maurus" adlı Eski Yunanca sözcüktür. Bkz. Giuseppe Boerio, *Dizionario del Dialetto Veneziano* (Venezia: Reale Tipografia di Giovanni Cecchini Edit., 1867), s.427

Devletlerinin büyüklüğü sebebiyle Katolik Kralı çok dikkate alıyorlar. Onunla hiçbir zaman barış içerisinde olmamalarına rağmen, ne şu an ateşkes halindedir, ne aralarında açıkça bir düşmanlık var, ne de savaş olsun istiyorlar.

İngiltere Kraliçesinden bahsetmek gerekirse, eğer aramızda ticari ilişkiler olmasa, onunla konuşmak gerekmeyecek, çünkü konuşmak için bundan başka bir sebep olmayacak. Bab-ı Ali'de daha çok tüccarlara hizmet için bulunan, tüccarların ona ödeme yaptığı bir elçileri yer alıyor. Bu elçi, bana ve benden önceki kişiye¹⁶³, kendi milletinin Levant'a gelmeden mal çıkarmasını sağlayabilirse, memnuniyetle İstanbul'dan ayrılacağını söyledi. Ama bu bilgiyi tam olarak doğrulamıyorum. Çünkü gerçek niyeti bu olduğundan mı, yoksa bizim niyetimizi anlamak için mi bu şekilde konuştuğundan emin olamıyorum.

Fransa kralı, Katolik kral ile barış yaptığından beri Türkler onu çok dikkate almıyorlar. Fransızların İstanbul'da uzun zamandır görevini sürdüren bir elçileri var ve bu elçi Türk dilini bildiği için iyi hizmet veriyor.

Büyük Dük'e, savaş gemilerine vermiş olduğu zarardan dolayı, büyük nefret duyuluyor. Bundan dolayı yalnızca bu durumun, tebaalarla ticareti engelleyeceğinden emin olunabilir.

Deniz zaferinden sonra, denizle ilgili konularda sizin büyük bir güce sahip olduğunuzu görmeleri ve diğer Hıristiyan kralları harekete geçirmenin sizin ellerinizde olduğunu anlamaları ile beraber, Zat-ı alinize çok hürmet eder oldular. Türklerle iş birliği büyük bir şevk ile yapılmalı, onlar çoğunlukla yanıp tutuştuklarından onlara ateşle gidilmemeli, korku

---

¹⁶³ Burada Nani'den önce İstanbul'da görev yapmış olan balyostan bahsedilmektedir.

ile değil, cömertçe ve ağırbaşlılık ile hareket etmeli. Bu şekilde onların gözünde itibar kazanılır ve onlarla olan ticari ilişkilerimiz de bundan olumlu bir şekilde etkilenir.

SOMMARIO DELLA RELAZIONE

DI

AGOSTINO NANI:

SERENISSIMO PRINCIPE (1).

Mehemet II, in 32 anni soggiogò due imperi, dodici regni, e duecento città; ora sotto Mehemet III si va declinando. Soliman fece la guerra al grande imperator Carlo V; e questo non può vincere il presente imperatore, di potere disuguale, nemmeno resistergli senza gran perdita: abbenchè nella guerra di Persia abbia ampliati i suoi confini, le milizie accresciute, non cambiata la religione nè mutata la successione; ma tutto ciò procede dalla nuova amministrazione del governo, dalla rigidità dei costumi, dalla inobbedienza dei sudditi, dalla ingiustizia dei ministri, diversi dalli primi sotto i quali fu fondato ed accresciuto l'impero.

Qui ha trattato della guerra d'Ungheria, e detto che tra l'imperatore e il sig. Turco è stata se non manifesta guerra, almeno inquieta pace, per le discordie dei confini intricati, artificiosamente outrite dai Turchi, per le utilità che ne cavano dalle incursioni, e perchè era lecito a cadauno di commettere ogni atto ostile. Che Assau bassà di nome prodigioso appresso i Turchi, per un altro Assau che attaccò la Persia, prese occasione della guerra, con l'occupazione di Bisachi, sotto pretesto di non aver allora conosciuto il cammino, ed essendo poi stato morto,

(1) Era doge Marino Grimani.

li suoi fecero querele ed accrebbero gli animi dei Turchi, fomentati da' Uscocchi, e dalla avarizia del tributo; ed ha narrato l'origine della guerra, che per non aver avuto l'impero ardire di muoversi contro i Turchi in 16 anni, questi si fecero più arditi. Che Amurat emulo dell'altro Amurat suo predecessore per le gloriose imprese fatte in Ungheria, dissuase Selim suo padre a muover le armi in Germania, per farla poi egli, con disegno di farsi per quella strada monarca grande, ed acquistando l'Italia riputata ricchissima di tutte le provincie; ingelosito della milizia volse per questa via tenerla occupata, acciocchè non innalzasse un giorno il figliuolo contro di lui; che dissimulò di far la guerra per una maggior comodità di prepararsi.

La perdita in particolare di Agra stimata per la union delle forze di Ungheria con quelle di Transilvania; all'incontro è molto avvantaggioso l'acquisto di Strigonia e Pest con molti altri luoghi che difficiliano ai Turchi il cammino di Moravia, Boemia e Vienna, oltre l'importantissimo acquisto della Transilvania, onde è maggior la perdita dal canto dei Turchi che l'avanzo, cosa non più occorsa; hanno preso poco meno di due milioni e mezzo d'entrata, e spesa gran quantità d'oro, onde ha convenuto al re cavar dal caso in 8 anni, 15 milioni e 1/2: resta estinto il fior delle genti ed i soldati veterani che con l'ardire hanno insieme presa la prospera fortuna. Le cause procedono non dalle forze estrinseche, ma dalli cattivi interni umori. Si alienarono la dipendenza di Sigismondo Battori, e li Voivoda di Valacchia e Moldavia; il Tartaro di Caffa insospettito del fratello, per 5 anni non è concorso in loro ajuto; che sempre quando le forze dei Turchi non sono accompagnate di grande apparenza restano infruttose; che nelli loro eserciti appena il terzo è per combattere, il resto servitori e genti inutili per padiglioni e bagaglio; che sarà difficile al Turco allargar il suo dominio, perchè converrà allontanar assai le forze e passar per paese distrutto dalla guerra di 10 anni: onde senti spesa, patimento ed incomodi grandi nel condur numeroso esercito; che la immensità delle forze tira dietro una necessaria dissipazione di sé stesse: perchè spiegate in guerra lontana perdono il vigore, come la palla tirata da forte

braccio che perde forza quanto più si discosta; che non hanno più di due mesi da combattere, e le milizie si consumano da sé stesse; che dove prima li Turchi con la dilazione stancavano li nemici, in questa guerra hanno provato il contrario per la moltitudine della milizia straordinaria e per li gran patimenti dei suoi.

Li difetti intrinseci sono accresciuti nella presente guerra: la causa principale di essi è l'ignoranza del re poco atto a reggere da se stesso, nè capace di consiglio e volontà, e la strettezza del danaro che ha reso le provvisioni tarde e deboli, sendo convenuto applicar alli eserciti le avarie dell'armata di mare. I Turchi hanno perso la fiducia nel destino, per il quale non stimavano manco la peste; ripulato gran pericolo il guardarsi: dicono che Dio li ha cresciuti sotto un padiglione, che non potevano fuggir l'ira sua, e ora temono la morte che Selim diceva che le vittorie senza il padrone mai erano comode, e erano lunghe, deboli e disavvantaggiose; che l'andata del Signore in persona, crollò e fece conoscere la debolezza del suo intelletto; che profuse 5 milioni d'oro e restò sotto Agra quasi prigionie; che le persuasioni della madre e del capiagà non lo hanno più lasciato tornar; che le milizie hanno più volte minacciato di chiamar nuovo re, e le ribellioni di Assà lo hanno trattenuto dallo scostarsi da Costantinopoli; che adesso con la pena bisognava costringer li soldati di andar alla guerra, dove prima andavano con grande illirìa, e che bisognerà accrescer il stipendio, ed imitano il padrone dandosi all'ozio fuggendo li disagi e pericoli, sono spaventati dalla morte di quelli che sono stati alla guerra, e nelle case dei grandi e bassi si mette studio di aver buoni cuochi, diletlandosi di cibi lauti e copiosi. Li principi da una parte e dall'altra desiderano la pace, ma l'arroganza dei Turchi non permetterà che si concluda, essendo state la Transilvania e la Valacchia perdute, e la Moldavia ancor essa alienata; le quali provincie sono li magazzini di Costantinopoli, dalle quali facilmente si passa il Danubio, a molestar la stessa città di Costantinopoli; e però vogliono che gli sia restituito il perduto ed essi tener l'acquisto, secondo la antica consuetudine che il terreno zappato dal cavallo

del Signore non si possa più rilasciar; ma agli imperiali, con queste condizioni, la pace riesciria troppo pregiudiziale e vergognosa: onde si può tenere che non sia così facile il concluderla; ma che possa intervenir come suole ai due combattenti che senza ceder l'un all'altro, finalmente per la stanchezza si ritirino, come seguì nella guerra di Persia, e dopo molti anni si stipulò poi la pace.

Possede il gran Turco 144 regni o provincie, che si possono ripular più presto un mondo che uno stato, tutto confinato, unito, ed in conseguenza in se stesso forte e gagliardo, quello che non è degli Stati divisi come quello del re di Spagna, la conservazione del quale ha perciò del miracoloso. Confinano colla Repubblica dalla parte di terra per lungo tratto, principando quasi vicino al Friuli, e l'istesso per la parte di mare. Li sudditi sono di quattro sorte; Turchi, Cristiani, Mori, Ebrei. Li Turchi sono in maggior numero nell'Asia, e li Cristiani nell'Europa, e questi per la maggior parte di rito greco, che desiderano uscir di schiavitù, e rimettersi in libertà, e più d'ogni altro padrone abbraccierano la Repubblica; il dubbio di esser violentati nel loro rito li tiene sospesi. Li Ebrei riputavano Costantinopoli la loro terra di promessa, ma al presente sono stati oppressi, e moltissimi desiderano di partire e ridursi all'ombra soava della Repubblica.

Le forze consistono nelle milizie che sono di tre sorte: di Timano, e pagate di venturieri e di ausiliari. La cavalleria di Timano può arrivar da 400 in 500 mille nomme; i pagati 23 mille, li gianizzeri 44 mille, li venturieri 33 mille, e sono tanti li privilegi e prerogative, che tenendosene oltre li sopradetti, tutti insieme ascendono alla somma di due milioni. Li spahi sono accresciuti di riputazione, ma fatti tanto insolenti e licenziosi che ardiscono ogni cosa; e nel mio tempo fecero quella gran sollevazione che bisognò frenare con l'oppressione dei gianizzeri, e tanto maggior pericolo si corse che la divisione di esse milizie le conducesse a tagliarsi a pezzi. In Ungheria mentre il generale le voleva condurre in azione ricusarono di combattere, ed alla sua presenza tagliarono la testa e fecero a pezzi Mehemet loro capo, il quale si sforzava di tenerli in obbedienza e reprimerli.

Li gianizzeri benchè accresciuti di numero, sono però deteriorati di qualità, perchè dove prima si eleggevano li più atti e disposti, ora per mancamento di gente se ne piglia d'ogni sorte, e li ministri corrotti con danari lasciano li migliori e prendono li più tristi; e per il bisogno che si ha di mandarli alla guerra si fanno subito gianizzeri, senza che passino per la disciplina degli aza-moglani, onde non fanno la riuscita che era solita. Nelle spedizioni degli eserciti non vanno mai in quel numero che sono destinati, perchè li capi li esentano per danari, che è utile pel momento, al quale si aggiunge un molto maggiore che mandandosi le paghe inlere al capo, come se vi fossero tutti i pagati, quelli che si trovano avanzano tutto il resto.

Di gente ausiliaria si hanno valso i Turchi nelle guerre di Asia, cioè di georgiani e di kurdi, che sono li antichi Parti, ma alla guerra d'Ungheria de' tartari; e per guastatori hanno condotto particolarmente armeni, ed alcuni pochi kurdi per soldati, li quali non sono buoni per armata di mar.

Simon georgiano, per liberarsi come avea fatto un'altra volta, con la quale occasione diede in moglie al re di Persia una bellissima figliuola, è ritornato a farsi turco, ed ha data al seraglio una sua nipote molto più bella, oltre due nipoti, ma non gli è riuscito il disegno, e così ha perduto l'anima con la libertà.

Le forze di mare, rispetto alla lunghezza della guerra di Persia e di Ungheria, sono molto diminuite; nè potranno, seguita la pace, se non con gran sforzo mandar fuori intorno 30 galere, non per difetto di corpi, ma per strettezza di armieri e mancamento di ufficiali, e questo anco non si faria che con lunghezza, onde si avria tempo di provvedersi; e quanto agli ufficiali dicono che uno è buono e sufficiente sopra nove cattivi o inesperti per far il servizio, oltre chè si potranno valer delli marinieri di Caramussali. Hanno mancamento di galeotti, cioè di schiavi che sono li migliori, perchè rispetto alla guerra di Ungheria uscendo poca armata hanno anco potuto attender poco a far schiavi; nel bagno del Signor nel qual solevano esser intorno a 3000 e più, ora non ve ne sono più di 8 in 900; e con tutti quelli del Bassà non eccedono 5 mille: io ne ho fatti fuggir da 300.

Nell'arsenale di Costantinopoli vi sono 430 veli in terra, così mal tenuti che le galere marciscono, e di 130 galere che si trovano a una per vollo, 80 sono innavigabili e marce. Negli squeri del mar Maggiore, se ne potrà far quante se ne volesse, perchè vi stanno li boschi alle marine, ma riescirano di quella qualità che ognuno può comprendere facendo le navi di legname nuovo. Le galere turchesche sono di maggior apparenza ed anche più veloci delle nostre, le quali all'incontro le superano nella bontà e nell'essere meglio armate. Il Cigala non è uscito questi anni di maggior numero di 35 fin 40 legui, li migliori sono quelli di Barberia, poi quelli delle guardie, e per ultimo quelli che si cavano di Costantinopoli; ma perchè egli è avarissimo e vuole ogni cosa per lui, molti corsari di Barberia ricusano venir ad unirsi con lui, onde la sua uscita riesce con indignità e senza frutto, come è ben noto; ma esso con li donativi si fa strada di poter uscir ogni anno, e anco col pretesto che i corsari inglesi e di altre nazioni non avendo altro fine che di arricchirsi col desolare le isole e col bottinare qualche vascello. Non si cura di ascender a maggior grado, per schivar li pericoli, e disegna con lo apparentare il figliuolo in qualche sultana, sostituirlo nel carico; ma se fosse elevato o innalzato a maggior dignità li pretendenti sarieno Gialfer calavrese che è di buona volontà verso la Repubblica, Ali cognato del capogà saria riescito pessimo; ma ora è fuggito per salvare la vita; un altro bassà parimenti saria cattivo che non mi ricordo ed un altro buono; non so se il quarto o quello che è al Cairo Arnaut vecchio e pratico che non arrischierà mai la poca armata con una maggiore, come il suddetto Cigala diceva che non avria schivato di far; il qual Cigala è tenuto che dipenda da' Spagnuoli.

Ha detto del numero delle maestranze dell'Arsenale, quanto tempo dell'anno lavorano, l'importare delle loro paghe, e quanti vanno creditori, cose che di là credo si possono intendere facilmente che in caso di bisogno potranno far come l'anno seguente alla vittoria naval: che non col mezzo dei danari e delle paghe, ma con la forza fanno lavorar indifferentemente e Turchi e Ebrei e Cristiani.

Delle entrate non si può parlar con fondamento, perchè non vi è alcuna regola che possa indirizzar la diligenza di chi procura penetrarle; ma si può far giudizio che al presente non eccedono 8 milioni d'oro, perchè sebbene s'è acquistato tanto paese in Persia con rendita di due milioni in circa, questi si spendono nelle fortezze che si convengono mantenere che sono al numero di 44. Per la guerra d'Ungheria sono diminuite per il valore di più di 2 milioni; si potrebbero accrescer ed aumentar di altrettanto, quando vi fosse un padrone o ministri di valor che volessero poner cura che fossero scosse con diligenza. Non comporta quel governo che si inventino nuove gravetze sopra i sudditi, come si fa in cristianità, perchè non v'è sopra chi ponerle essendo tutti schiavi: tutto è del signor, dal qual, come da mar, hanno origine le facoltà e le ricchezze degli altri, ma poi come tutte le acque ritornano nello stesso mar, così tutte esse ricchezze cascano nello stesso signor. È ben vero che tutti li Turchi, per forte passar nella loro posterità hanno introdotto di applicar le facoltà alle moschee e caravansera e sotto specie di religione e quasi juspatronato lasciar il governo e la amministrazione di esse alli discendenti; ma onco a questo si è trovato rimedio, perchè col decreto del multo il Gran Signore molte volte ha rivedere i conti delle spese che si possono far in queste opere, e del sovrabbondante si impadronisce.

Or delli sopradetti 8 milioni si può dir che un terzo vada nel casà del Signore, un terzo alla milizia, e un terzo alli grandi che li maneggiano, e per le mani dei quali passano. Solimano al suo tempo fece disfar gran quantità d'arapati lavorati dei presenti che vengono fatti: non stimandosi l'artificio ma la sola maleria; e Amurath fece ancor lui lo stesso, e di una grandissima quantità di vesti d'oro che fece disfar, e poi sotto il suo letto fece scavare un profondo pozzo fabbricato di pietre vive e gettò il tutto dentro, ed in suo camerino raccolse tutte le gioie.

Del regno di Cipro si cava pochissimo. Dalli giardini del re 25000 zecchini.

Ha detto di alcuni danari che si cavano per la scarsella del

re ed altri per la sultana, come in Spagna si fa per le pianelle della regina.

Si risenti gran danno dalla alienazione della Moldavia e Valacchia particolarmente per le carni grosse che da quelle provincie solevano venir ogni anno per 27000 e più capi d'animali, da che è proceduto il mancamento e l'altezza dei prezzi.

Ogni governo è appoggiato principalmente sopra la religione, e questa dei Turchi è stata dal suo autore fondata sopra la forza e le armi, vedendo di non poterla sostenere colla autorità, chiamandola appunto la legge delle armi, ha proibito che intorno di essa non si viva se non se colla spada, con fine per questa via di ampliarla: per la stessa cosa l'ha accomodata piuttosto al senso che alla ragione, concedendo il poter prender molte mogli e valersi delle schiave, la qual particolare ordinazione è stata anco fatta per supplir al danno che fa la peste che quasi leva il terzo di quelli che ucciono; ha tolto molte cose dalle altre religioni come la circoncisione degli ebrei alterandola nel tempo: e credono che Cristo sia figliuolo della Vergine Maria, con aggiunte che una vergine possa partorire, ma di qualche cosa, ammettono che li sudditi possano vivere nella legge nella quale sono nati: tutte cose che poi facilitano ad abbracciare la sua. Credono i Turchi che le donne loro non possano entrare in paradiso, ma stiano fuori in luoco però di felicità e non acconsentono che li ebrei si facciano musulmani se prima non si fanno cristiani. Or di questa loro religione è capo il mufti secondo il beneplacito del re, e per il passato non soleva ingerirsi che nell'interpretazione della legge e dare il suo parere sopra alcune cose che da S. M. gli fossero ricercate, al presente si va intramettendo nelle cose di Stato che è di gran momento, e massime il presente che è stato riassunto di nuovo; il quale per la morte del capiagà si può credere che avrà tutto in mano, e l'adito al re in tutte le cose. È uomo di spirito, nemico del Cigala, fa professione di povertà e di non voler presentir; dopo che fu dimesso non ha dato segno di pretender altro, non so se perchè tale fosse il suo genio, o perchè coprisse la sua ambizione; e quel che importa trovandosi unito colle milizie, che

nelle loro dimande fanno capo con lui, stimo come ho detto questa una grande alterazione. Il ministero della religione è stato sempre in mano de' Turchi noti, come anco quello della giustizia; li quali mostrano di ossequiarla; come all'incontro li rinnegati che sono schiavi non credono alcuna cosa e tengono il governo di stato nelle mani e le armi.

Circa la giustizia, questa non si esercita con termini di legge o costituzioni di sorte alcuna; ma secondo il costume militare sommariaemente e per via di testimoni, nel che non si ha riguardo a chi ha ragione, ma il giudice in cambio di tener le orecchie aperte per ascoltar, volge gli occhi per osservar da chi possa cavar maggior utile e pronuncia a favor di quello.

Parlando del governo di Stato esso consiste nella persona del Signor e delli grandi, e al presente passa con ogni disordine: perchè la persona del Signore non è capace né ha intelligenza; si riferisce in tutto e per tutto al Capiagà, qual veramente è il Signore, e questo con la sultana madre dà li ordini e le commissioni. Il Signore ha 33 anni, è di una grassezza incomparabile, di ingegno stupido, mangia sei volte al giorno, talvolta se lo scorda ed ha bisogno al Canisà ricordarglielo; si diletta di tirar d'arco, e con la scimitarra in mano sopra qualche ferro fa prova della sua fortezza; e quando gli occorre di tagliar uno dei ferri, chiamava il Capiagà e con allegrezza gli mostrava il colpo. È avaro, e una volta che il bassà generale gli fece ricercar 300 000 zecchini per il bisogno della guerra rispose che si doveva tagliargli la testa; non è capace di consiglio, da che nasce che non fa mai divano a cavallo per intender il parer di altri, o risolve da se stesso. Ha tre figliuoli maschi e una femmina: questa di età di 18 anni: ed ha discorso di alcuni bascià che la pretendono per moglie, come Mahmad e il bascià del Cairo, ma non si mariterà se prima non si fa il ritaglio del primogenito, nè questo si farà se non si termina la guerra di Ungheria, e si resti liberi dai travagli dei sollevati in Asia. Il primogenito ha 15 anni ha nome Achmat, grande come il padre, e come si va riducendo nella disposizione del corpo, così si conforma nella condizione dell'animo, riuscendo ancor lui di niuna aspettazio-

ne e quasi stupido; vive tenuto fra le donne, nè si sa che vi abbia inclinazione, benchè di queste cose del serraglio difficilmente si penetra come passano, e se ne conviene ragionare per quello che con gran fatica si può intendere. Il secondo è di età di anni 12 nominato Mahmud, è di spirito e talvolta risponde arditamente al padre, e nelle prime sollevazioni degli Spahi gli disse che bisognava levar la testa a 6 ovvero 8 dei capi, che si avrebbe uccelato il tutto, è che lui faria di questo modo quando fosse offeso. Il re lo fa andar alla sua presenza rare volte per rispetto del fratello maggiore. Le milizie e signori desiderano che questo succedesse all'imperio per il buon concetto che hanno di lui; tutti questi sono di una madre, e l'nlmo che ha 3 o 4 anni ha nome Osmano.

Se si estinguesse questa linea o che per le sollevazioni principiate ed altri accidenti, si dovesse costituir in quella sedia nuovo signore, pare che non possa esser altri che il Tartaro, prima perchè l'origine vien da quella parte, poi lo stimano come quello che possa metter insieme 40 mille cavalli e con prestezza e facilità condursi a Costantinopoli; ma per ragioni di natura dovrà pervenire al sceriffo della Mecca che è della casa, ma è tenuto lontano e difficilmente potrà muoversi e condursi a tempo. Li bascià e grandi non sono di miglior attitudine e intelligenza del re per un tanto governo; e qua ha discorso di tutti 8 li bascià Visir che nè per li nomi nè per altro si poteva osservare e conservar in memoria tante cose, ma io credo che facilmente sopra il fatto si possa intendere, e questa parte stimo tanto meno necessaria, quanto le rivoluzioni seguite dipoi levano l'occasione.

Del Capiagà morto ha detto questo, che si trova nel serraglio, e come siasi introdotto nelle grazie del re, che è stato col mezzo dei suoi piaceri, che ha procurato diverse volte di uscir dal serraglio; ma il re che lo amava straordinariamente non lo ha voluto, e senza la sua buona grazia non si poteva farlo sicuramente.

Del Cigela che ha mala volontà con la Repubblica, che ne per uffizj nè per presenti si può guadagnar, ma non si può far

di manco di non donarlo, disse: che è stimato il più valoroso di tutti, ma che esso mette ogni studio per preservarsi il capitano-mento del mare col disegno detto di sopra.

Nella sultana madre: che è donna di valore nell'età di anni 60, il che si può comprender dall'aversi saputo accomodar al gusto del marito, il quale non abitava con lei, e nondimeno serviva per istrumento e mezzo dei suoi piaceri, e altra volta fu levata dal serraglio e mandata nel vecchio dal presente re suo figliuolo, ma pochi giorni dopo fu rimessa e restituita; e difficilmente potrà fuggir d'esser levata ad istanza delle milizie, le quali vorranno che sia mandata in paese lontano, se pur non metteranno mano nel suo sangue, e ciò sarà forse col farla ridurre in Adrianopoli. Attribuiscono a lei molti disordini, ed in particolare il consumo del danaro con l'occasione di una superbiissima moschea che fece fabbricare; ma ella si è ritirata dalla continuazione di essa fabbrica. Insomma il governo è fatto debole e fiacco, per difetto del padrone, per l'inesperienza e poca intelligenza dei visiri, e mostra la sua declinazione perchè si sono dati alle delizie, per l'innobedienza ed insolenza delle milizie, e perchè con l'uso antico si tengono tanti visiri li quali vanno per le emulazioni confusi e discordi. Questi disordini hanno dato materia alle sollevazioni dell'Asia, e benchè ve ne sieno stati in tutti i tempi, questi sono però li maggiori, ma se vorranno far delle provvisioni gagliarde e spingere delle forze grandi addosso a loro, riuscirà facile almen dissiparli e fugarli.

Non bisogna credere che abbiano affetto, nè restino obbligati per favori o per altra maggior ragione, perchè è tanta l'arroganza e la pretesione loro, che stimano che quello che si fa verso di loro sia per termine di timore, e perchè non si abbia forza, non che manchi la volontà di offenderli: oltrechè per natura in general sono nimicissimi dei cristiani, facendo ogni giorno una particolare orazione per questo effetto; e però bisogna star avvertiti e ben provvisti, e non si deve mai procurar l'oppressione di alcun di loro, perchè essendo tanto instabile e vario quel governo, non è alcuno così sbattuto che non possa rimettersi, nel qual caso si avria un maggiore e più aperto nemico.

Delle intelligenze coi Principi: questa parte si deve più presto trattar considerando la stima che ne fanno, non le intelligenze, perchè non hanno confidenza con alcuno. Stimano il re di Persia e per le forze e per rispetto della religione, perchè veramente tutti li Turchi naturali dell'Asia gli aderiscono facilmente: per questo rispetto si teme faccia con le armi un qualche progresso, e però vien creduto che artificiosamente i Turchi sostentino la guerra che ha coi Tartari.

Del re cattolico per la grandezza dei suoi stati tengono gran conto, e benchè non sieno mai in pace con esso, nè al presente abbiano tregua, non si esercita aperta inimicizia nè si vuol guerra.

Jella regina d'Inghilterra se non fosse il negozio, non occorreria parlar, perchè fuori di questo non vi saria occasione di risiede un ambasciatore il quale sta alla Porta più per servizio dei mercanti, dai quali anco viene pagato, che per bisogno di stato; vi sta mal volentieri perchè stima che non gli sia prestato quel rispetto che si dovuta. Al signor mio predecessore ed a me disse che volentieri s'aria partito, quando si avesse potuto trovar modo che la sua nazione senza venire in levante potesse levar mercanzie in qualche scala dello stato della repubblica: il che non affermo se lo abbia detto, perchè così fosse veramente la sua intenzione, oppur per conoscere la nostra.

Da poi che il re di Francia ha fatto pace col cattolico, mostrano i Turchi di non tenerne alcun conto; l'ambasciatore però che vi risiede essendo tanto tempo che copre quel carico, e per aver la lingua turca fa molto bene il servizio; ma tutti due questi ministri con li loro uffici fanno grande pregiudizio alla cristianità, perchè per l'inimicizia dei loro padroni col cattolico procurano che esca grossa armata, e portano li avvisi di quel modo che stimano esser di loro vantaggio, senza aver rispetto ad altri; e poichè la Serenità Vostra non permise che questo di Francia potesse tener suo agente a Cattaro per le spedizioni delle loro lettere, per non aspettar di scrivere quanto fa la Signoria Vostra, si sono risoluti di tener la strada di Ragusa, ma per avvertimento da me avuto, non ho potuto saper che per questa via le sia capitato ancora cosa alcuna.

Il Gran Dnea è odiatissimo per li danni fatti dalle sue galere, e massime per questi ultimi che sono stati importantissimi, per la qual cosa si può restar sicuri che quand'anco non vi concorressero altre difficoltà, questo solo non permetterà che possi introdurre il negozio per li suoi sudditi.

Stimano la Serenità Vostra assai, dopo che seguì la vittoria navale, vedendo che ha tanto poter nelle cose marittime, e credendo che in sua mano sia il mover li altri principi della cristianità. Il trattar coi Turchi vuol esser fatto con gran temperamento. Non bisogna proceder con troppo calore perchè essi maggiormente si accendono; non con timore perchè si saria pur troppo suppeditali; ma con generosità e carità, condizioni che rendono stimabili e che giovano infinitamente per il buon fine dei negozi. Mi sono affaticato con tutto lo spirito di tener questa strada, e credo non esser riuscito infruttuoso ministro.

Nel fine della relazione ha discorso dove i Turchi, seguita la pace di Vagheria, possessero porre le armi: dicono che quell'imperio il quale non ha bisogno di milizie ausiliarie, servendosi delle sue proprie, le quali sono sempre pronte ed obbligate, conviene procurar per ogni mezzo di usar quella medicina che si usa nei corpi umani, cioè di dargli qualche salasso. Vedendo morire a bel studio cinque o sei mille sbdai turchi: per levar le sedizioni, le tumultuazioni ed altri mali umori; che dalle historie anco si comprende esser stato sempre solito delle milizie vecchie il desiderio delle novità; che i Turchi per questo rispetto ancor che abbiano mostrato di farlo per termine di religione, hanno accostumato finita una, principiarne un'altra, e sebben non caschi nei presenti tempi questa considerazione, nientedimeno è necessaria per il grande interesse della Repubblica, la quale confina da mar e da terra coi Turchi, e più degli altri è esposta al pericolo; e perchè il pensar alla conservazione della pace ed alla sicurezza dalla guerra, non può se non tornar utile al presente per star ben provvisi a tutto. Il discorrer in questa materia è molto difficile, perchè al presente quel governo non vive regolato con buon consiglio, e li affetti e le passioni dei ministri prevagliano, e si mutano così spesso, che non si può indovinarla,

e nondimeno per ragionevole discorso si deve tener per certo che contro i Polacchi si volteriano facilmente i Turchi, quando essi non cedano la Valacchia e la Moldavia, che sono due provincie utilissime a Costantinopoli, che fariano calare i Turchi a danni loro; che i Polacchi non servivano *ju'* guerra offensiva ma solamente difensiva, essendo obbligati a difendere il re come li Persiani, ma che, cedendo essi le suddette provincie, non si cureriano i Turchi di mettersi all'acquisto di campagne e boschi, come per il più è la Polouia. In Persia non moxeriano la guerra perchè le milizie ripugnano grandemente per la lontananza, la quale al presente è maggiore di quello era in altri tempi, perchè i Turchi si sono impadroniti di gran parte del paese, ed il Persiano si è ritirato assai. Che con questi acquisti di paese non hanno i Turchi avanzate e entrate, nè accresciuto il numero dei sudditi, essendo quasi tutti fuggiti, e convenendosi far molte spese di presidii a quelli confini: che nelle guerre ultime con Persiani vi morirono 300,000 persone, che il Persiano ha preso più di 300 miglia di paese acquistando così molto più in quello del Tartaro: che l'acquisto di Canizza ha svegliato pensieri grandi nel concetto dei Turchi di poter per quella via penetrar molto addentro in Italia. Che quanto a cose marittime, avendole essi da molto tempo in qua rilassate grandemente, non potriano se non con lunghezza di tempo e spesa far molti apparati; che bisognerebbe che del Cassà di dentro fosse spesa una gran somma di oro per far aratta da imprese. Che in ogni caso non cureriano i Turchi riacquistar la gloria perduta sotto Malta da Solimano, essendo quell'isola meglio fortificata che non era allora, lontana dalli loro stati ed in mezzo a quelli degli altri, ed infine un puro scoglio, che sebbene vanno provocandoli continuamente, tuttavia l'acquisto viene stimato poco utile e molto pericoloso. Che sebbene il cattolico è il maggior nemico che abbiano, tuttavia temono delle sue forze, sanno che poco danno possono fargli ne' suoi stati, che sono lontanissimi da loro, e l'Italia così ben provvista che nè ano hanno potuto . . . . . sue furtive incursioni essendo il Cigala stato gli anni passati rejetto con grande sua vergogna. Temono delle solleva-

zioni dei Mori di Africa, e quando si diceva che l'armata degli Spagnuoli andava verso Algeri, dubitavano più delle insidie che delle forze de' Spagnuoli, e più delle intelligenze che essi avevano coi Mori che delli apparati, sapendo massimamente che ai Spagnuoli tutte le imprese di Africa sono riuscite infelicissime. Che questa Repubblica è più esposta al pericolo della guerra che nessun altro, per esser tutto il suo stato o confinante ovvero esposto nella faccia del Turco. Che per questa vicinità de' stati, bene spesso prendono occasione li ministri di far sinistri ufficij, e convengono anco succeder delli accidenti che li fanno aver apparente credenza; e sebbene i Turchi tacciono al presente, nondimeno, quando l'occasione uermette, faranno uscir in campagna tutte le antiche previsionsi e condoglianze con la Repubblica. Così hanno fatto con gli imperiali nella rottura di questa guerra, il primo anno dopo finita quella di Persia, così fecero colla Repubblica l'anno 1570. Che li danni de' Uscochi le saranno sempre fissi nella mente, e sarà bene procurare che nella futura pace con l'imperiale, sia aggiunto il capitolo di non poter dare ad essi ricetto. Che avendo esso bailo avuto ordine di farlo, con l'autorità di spender 1000 zecchini ha eseguito la commissione senza far la spesa, ma che spesso mulandosi li baccia è necessario rinnovare con essi li ufficij. Che i Turchi hanno sempre accostumato di presentarsi l'un l'altro, perchè lo stimano grandezza d'animo e benignità; ma che l'abuso è passato a tal segno che è introdotto per guadagno, e vogliono anche dagli esteri essere presentati. Che esso bailo in questa parte è andato molto riservato, volendo nella congiuntura dei presenti tempi, che la riputazione più che altro avvantaggi li negozi pubblici; che però non si può far di meno di non donare alcuna volta. Che se la Repubblica ha saputo e potuto difendersi dalle armi turchesche, quando non avea tanti denari accumulati quanti ha adesso, meglio lo farà in avvenire, trovandosi in essa la somma d'oro che fu spesa in tutta quella guerra. Che il passo concesso ai soldati che vanno d'Italia in Ungheria è saputo dai Turchi, e da essi mal inteso e dissimulato. Il Cigala con 80 galere si è lasciato intendere che prenderà il regno di Candia

ÖZGEÇMİŞ

CANAN SAMİ

Kişisel Bilgiler :

Doğum Tarihi	31.01.1981
Doğum Yeri	İstanbul
Medeni Durumu	Evli

Eğitim :

Lise	1992-2001	Özel İtalyan Ortaokulu ve İtalyan Fen Lisesi
Lisans	2001-2006	Yeditepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Bölümü (İngilizce)
Yüksek Lisans	2009-2012	Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü (Yüksek Onur Derecesi)
Doktora	2010-	Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Çağ Tarihi (Özel Öğrenci)

Çalıştığı Kurumlar :

1999-Devam ediyor İtalyanca ve Latince özel ders
2007-2008-Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi - Latince'ye giriş dersi
2006-2008 evlilik.com Portalı ve Dergisi-Genel Yayın Yönetmenliği
2005 Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı-Dış İlişkiler Asistanlığı
2001-2002 PEPKO A.Ş. Dış İlişkiler Asistanlığı